

ƏDƏBİYYAT

RUS ƏDƏBİYYATI
ANTOLOGİYASI

116/21
R88

246910.

RUS ƏDƏBİYYATI ANTOLOGİYASI

İKİ CİLDDƏ
I CİLD

(*Poeziya*)

M.F.Azundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

“AVRASİYA PRESS”
BAKİ-2007

Tortib ednlr:

**Rüstəm Kamal
Telman Vəlixanlı
Umud Rəhimoğlu**

891.708-dc22

AZE

Rus ədəbiyyatı antologiyası. İki cildə. I cild (poeziya). Bakt, "Avrasiya press", 2007. 232 səh.

İki cildlik "Rus ədəbiyyatı antologiyası"nın birinci cildinə klassik və müasir rus şairlərinin yaradıcılığından örnəklər daxil edilmişdir.

ISBN 978-9952-442-00-7

© "AVRASİYA PRESS", 2007

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN
Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə
kütəvi nəşrlərin həyata keçirilməsi
haqqında

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

TƏRTİBÇİLƏRDƏN

Qloballaşmanın sürətlə getdiyi bir vaxtda dünya ədəbiyyatı nümunələrinin tərcümə edilib oxuculara çatdırılması müstəqil Azərbaycanın dövlət siyasətinin tərkib hissəsidir. Bu mənada iki yüz ildən artıq bir zaman kontekstində milli ədəbiyyatımızla qarşılaşlıq fəal (bəzən passiv) ünsiyyət məkanında olan rus ədəbiyyatının tərcüməsi və təbliği xüsusi önəm daşıyır.

İlk baxışdan təəccüb doğursa da, SSRİ kimi fəvqəldövlətin dağılmasından sonra Azərbaycanda rus ədəbiyyatından bədii tərcümələr əvvəlki intensivliyini saxlamış, fərqli cərəyanlara, ədəbi məktəblərə və üslublara mənsub olan şair və nasirlərin yaradıcılığına diqqət xeyli artmışdır. Rusistika (rus dili və ədəbiyyatı) ölkəmizdə nüfuzlu filoloji sahələrdən birinə çevrilmişdir.

Bu əlbəttə, ilk növbədə iqtisadi, mədəni-tarixi, insani əlaqələr yaratdığımız, özünəməxsus mədəniyyətə və ədəbiyyata malik olan Rusiya ilə yeni siyasi münasibətlərin, rus mədəniyyətinə yeni baxış bucağının formalaşması ilə əlaqədardır.

Rus ədəbiyyatının dünya mədəniyyətində öz yeri və çəkisi vardır. Rus ədəbiyyatının nüfuzu, onun əhəmiyyəti hardasa Rusiya dövlətinin beynəlxalq nüfuzunu tamamlayır.

Bu ədəbiyyatın təməlini tarixi salnamələr, İncil fəlsəfəsi, Zəbur lirikası işığında yaranmış dini-didaktik əsərlər, mənşəyi və tarixi hələ də slavistlər və turkoloqlar arasında mübahisələrə səbəb olan "İqor alayı haqqında söyləmə" kimi bir abidə, imperiya ritorikası, patetikasını əks etdirən odalar, alman və ingilis sentimental və romantik ədəbiyyatından yararlanan balladalar, elegiyalar, povestlər təşkil etsə də, dünya ədəbiyyatının nüfuz çevrəsinə ədəbi dilin və tərcüməyi-hal və ontoloji baxımdan XIX əsrə aid olsa da, ancaq XX əsrin dühaları olan Tolstoy və Dostoyevski ilə qoşula bilməmişdir.

Rus ədəbiyyatı yalnız rus ədəbi dilinin, Rusiya tarixinin deyil, rus insanının faciəli taleyinin bədii salnaməsidir. Rus yazıçısının taleyi ölkəsinin, xalqının taleyi ilə həmişə üzvü surətdə bağlı olmuşdur.

Rus insanının faciəsi, sevinci, məğlubiyyəti və qələbəsi (məsələn, "İqor alayı haqqında söyləmə" rus knyazlarının qıpçaqlara məğlubiyyətindən bəhs edir) onun ədəbiyyatından ana xətt kimi keçir. Böyük Vətən müharibəsində yalnız rus silahı qələbə çalmadı. Bu, rus ədəbiyyatının, rus şerinin qələbəsi idi. Bunu M.İsakovskinin, M.Matusovskinin, A.Surkovun, K.Siminovun və başqalarının bu gün də dillərdə əzbar olan müharibə lirikası təsdiq edir. Ümumiyyətlə, savaşa poeziyası, müharibə lirikası rus ədəbiyyatını şərəfləndirən hadisələrdəndir.

Rus ədəbiyyatı rus insanını totalitar rejimdən, ictimai-siyasi ədalətsizliklərdən həmişə qorumağa çalışmışdır. A.Tvardovskinin böyük poetik təcrübəsi ilə hazırlanmış "kənd nəsrini" (V.Belov, V.Rasputin, Y.Nosov və b.) adlı möhtəşəm estetik hadisə möhz rus yazıçısının məfkurəsində yaranan bilirdi.

Rus ədəbiyyatı öz omuzunda siyasi rejimlərin amansız dəstə-xəttini həmişə hiss etmişdir. Represiyalar, sürgünlər (V.Şalamov, İ.Babel, O.Mandelştam, A.Soljenitsin), yasaqlar və ittihamlar (M.Zoşsenko, A.Axmatova), mühacirət həyatı (V.Nabokov, İ.Bunin, A.Kuprin, İ.Brodski), sirli-müəmmalı ölümlər (V.Mayakovski, S.Yesenin, M.Svetayeva) rus yazıçısını Vəcdanın və Həqiqətin səsini eşitməkdən çəkindirə bilməmişdir.

"Rus ədəbiyyatı antologiyası" rus poeziyasının və nəsrinin tarix boyu topladığı ümumi pozitiv, estetik nəticəni (hələlik mövcud tərcümələr əsasında) və mahiyyəti təqdim edir. Öz dəyərinə, poetikasına, bədii məzmununa, eləcə də tərcümələrin səviyyəsinə görə fərqli olsalar da, bu əsərləri bir xətt, bir ideya birləşdirir: rus ədəbiyyatının vahidliyi və bütövlüyü. Rus milli təfəkkürünün və mental gerçəkliyinin ifadəçiləri olan yazıçı və şairlərdən S.Yeseninin, M.Bulqakovun, V.Astafyevin, V.Şukşinin əsərləri bu antologiyayı bir az da maraqlı edir. 60-cı illərdə poeziyanı stadionlara, tribunalara çıxardan A.Voznesenski, Y.Yevtuşenko, B.Axmadulina, bard poeziyasının parlaq nümayəndələri olan B.Okucava və V.Vısotski bir antologiya məkanında birləşirlər. Yaxud klassik epik ənənənin istedadlı davamçılarından olan A.Varlamovun hekayəsi ilə postmodernizmin qalmaqallı nümayəndəsi V.Sorokinin hekayəsinin yanaşı gətməsində də bir tarixi qanunauyğunluq və estetik montaj var. V.Sorokinin hekayəsi başqa

soviyyədə "işləyir", yad üslubun elementlərindən qurulur. Özü çox incə stilist olan V.Sorokin "durgunluq" dövrü hekayəsinin üslubunu "təkrar istehsalə buraxaraq" sətir naturalizmin üslubunu birləşdirir. A.Varlamov əski ənənəyə sədaqətlidirsə, V.Sorokin köhnəni dağıtmaqla məşğuldur.

Bu günün ideoloji-estetik mövqeyindən çıxış etməyərək, A.Tvardovskinin, M.Svetlovun, P.Antokolskinin əsərlərini də antologiyaya daxil etdik. Axı "böyük zamanda heç bir mənə itməməlidir". (M.M.Baxtin)

Antologiyanın tərtibində xronoloji prinsip əsas götürülmüşdür. Xronoloji prinsip rus poeziyası və nəsrinin vəhdətini göstərmək, onun daxili məntiqini görməyə imkan verir.

Antologiyaya müəllifləri daxil edərkən rus ədəbiyyatının inkişaf tarixinin ümumi mənzərəsini yaratmağa çalışmışıq. Bu nəşrin məqsədi bədii söz vasitəsilə rus İnsanın tarixini göstərməkdir. Hələ vaxtilə A.S.Puşkin yazırdı: "Tarix Şairə məxsusdur". Əlbəttə, bu tipli nəşrlərin tərtibində tam obyektivliyi gözləmək çətindir. Hardasa tərtibçilər tərəfindən müəyyən subyektivliyə yol verilməsi də mümkündür. Əsasən əvvəlki nəşrlərdə təmsil olunmamış əsərlərə üstünlük verilmişdir. Azərbaycanda tərcüməyə xüsusi yer verən "Xəzər", "Mütərcim", "Dünya ədəbiyyatı" "Azərbaycan" və başqa ədəbi-bədii dərgilərin materiallarından istifadə edilmişdir.

İQOR ALAYI HAQQINDA SÖYLƏMƏ

Qardaşlar, bizə yaraşmazmı
əski sözlərlə başlamaq
qəmli sənələrin hekayətini –
İqor Svyatoslaviçin axımından.
Bu günün sözünü Boyan kimi
yətər söylədiyimiz.
Çün Boyan
kimi öymək istəseydi,
dələ olub ağaclarda,
boz qurd olub yerdə gözərdi,
çal qaraquş olub
buludlarda süzərdi.
ol kişi
keçən günlərdən dürlü xəbərler bilərmiş,
on şahini buraxarmış
bir bölük quğuya,
söz qoşarmış alıcı şahinə –
qoca Yaroslava,
igid Mstislava,
Kasoq alaylarının
gözü qabağında
Rededanı boğazlamış
gözəl Roman Svyatoslaviçə.
Qardaşlar, Boyan bir bölük quğunu
on şahinlə qovalamırdı,di,
sehrli barmaqları ilə
sarı simləri dilləndirib
knyazları öyərdi:
iti ağıllı,
mörd ürəkli,
savaş tərərli
Qoca Vladimirdən İqora kimi.

Başlayaq, qardaşlar, povestimizi:
Rus torpağı uğrunda
yeritdi qəhrəman alayını
poloves toprağına.
İqor baxıb gördü
nurlu günəşi qara bulud örtmüş,
ləşkəri də zülmət içində.
Knyaz İqor belə söylədi
öz drujinasına:
“Qardaşlarım və ey drujinam!
Əsir düşməkdənsə,
ölüm yeydir!
Minəlim, qardaşlar, köhlən atlarımıza,
çapalım göy Dona!”
Knyazın ağı çasdı,
şeytan əməli azdırdı onu.
Der: “İstərəm görəmə ana Donu
Poloves çölünün ucunda.
Süngümü paralamaq istərəm.
Sizinlə,
rusiçlər, əzizlərim,
ya dəli başımı qoymalıyam,
ya da tuğulğamla
Donun suyunu başıma çəkməliyəm”.
Ey Boyan! Keçmiş qərinələr bülbülü!
Cəh-cəhin yayılısıydı
ağacdan ağaca uçub bülbül kimi
xəyal olub buludların tərkində
ol zamanların şöhrətini vəsf edib
Keçib Troyan cığırıyla,
Aşıb çöllü, dağı,
Oleqin nəvəsi –
İqorun nəğməsini başlardın böylə:
“Şahinləri gen yazıya
tufan gətirməyib –
zağca dəstəsidir – uçub gəlib Dona.
Veles nəvəsi, Boyan,

yəqin öyördün böylə:
“Sulanın o tayında atlar kişnəşir,
şöhrət sədası Kiyevə çatıbdı,
çalınır burması tunc borular Noveqradda
asilib bayraqlar Putivldə –
İqor gözlər əziz qardaşı Vsevolodu”.
Və söylədi dəliqanlı Vsevolod ona:
“Dünyəlikdə bircə qardaşımsan,
gözlərimin işığı, İqor, tək sənə
Svyatoviçlərdən ikimizik!
Yəhərlə, qardaş, yüngək atları!
Mənimkilər savaş dilər,
Kurskda atlarımız çoxdan yəhərlənmiş
Axı Kurskluyuq –
adı bəlli igidlərik,
tunc borularla süslənib,
iti uc oxlarla yemlənilib,
tuğulğalar altı böyümüşük.
Bələdik bütün yollara,
dərələr bizə tanış;
yayları dartılı,
sadaqları açılı,
qılıncları sıyrılı,
yeləkləri açılı,
yalquzaq oluban qaçırlar çöldə,
özlərinə şərəf,
knyaza isə şöhrət eşqiylə”.
Knyaz İqor qalxıb altın üzəngiyə
üz tutdu bozqırlara.
Günəş zülmətlə kəsdi yolunu,
zülmətin zəhmi oyatdı quşları,
ilan fişlıtı ərşə dayandı,
div səksəndi,
ağac başında səsləndi
hamı duya bilsin deyə,
qara-qara yerlərdə,
Pomorje və Volqada,

Posulye, Suroj, Korsunda,
ey uzaq Tmutorakan, sən də eşidəsən!
Yolsuz-imansız kafirlər
dağıldılar ana Dona doğru.
yağlanmamış arabaların qıncırdısı
sanki gecə yarı hürküdülmüş quğulardı.
İqor Dona ləşkər yeridir!
Quşlar da duymuş bu fəlakəti
kar yarğanlar dibində qurd ulartısı qorxulu,
çal qaraquş şığıyır göylərdə –
leşə qarğa-quzğun yığır,
tülkülər vaqqıldaşır altun qalxanlara.
Ey Rus torpağı!
Yalın o üzündə görünməz oldun!
Gecələr bitməz oldu.
Dan yeri işıqlaşır,
çölə sis-duman çökmüş,
bülbülün səsi batmış,
bircə dolaşalar hay-küy qaldırmış.
Rusiçlər gen yazıda
altun qalxanlardan sipər çəkmiş
özlərinə şərəf, knyaza şöhrət eşqiylə.
Cümə günü obaşdanna
kafir alaylarını basıb yendilər,
səpələnb ox kimi bozqırlara
poloves qızını yesir etdilər,
qumaşın arısını və altun yağmaladılar.
Bahalı zər-zibadan, əlbisələrdən
bataqlıqlarda, çamurluqlarda
körpü yapb yol saldılar.
Al bayraq,
ağ ələm,
qırmızı tuğ və gümüş ağac
çatdı igid Svyatoslaviçə.
Mürgülədi çöldə Oleq yuvası –
uzağa uçmuş.
Nə şahin-şonqardan,

nə də səndən, qara quzğun,
azğın dinli kafir,
xəcil olmağa doğulmamış!
Qzak bozqurd olub qaçır,
Koncaq ona yol verir ana Dona.
Ertəsi gün obaşdanna
qanlı şofəqlər sübhədən xəbər verir,
dönizdən qara bulud qalxır
dörd Günəşi örtməyə,
çaxnaşır mavi şimşöklər –
məhkəm tufan olacaq!
Ox gürşadı töküləcək Don nəhrinə!
Kafir tuğulğasına dəyib,
qarğı dilli qayın süngülər paralanır burda,
qara poladüz qılınclar korşahır burda, –
Kayala çayında,
Don nəhrində!
Ey Rus torpağı!
Yalın o üzündə görünməz oldun!
Striboq nəvələri,
külöklər dənizdən ox teylər
İqorun cəsur alayına!
Yer lərzəyə gəlir,
çaylar bulanır,
çölü toz basır,
bayraqlar yellənir –
Gələn zalım poloveslərdir
Rus alayları
Dondan, dəniz tərəfdən,
hər yandan geri çəkilir.
İgid rusiçlərin al qalxanlarından,
Şeytan balalarının səmindən
çölə sədd çəkilmiş.
Dəliqanlı Vsevolod!
Savaşın qızğın yerində durub,
yağmur kimi ox yağdırırsan yağ üstünə,
poladuc qılınca tuğulğalara çaxırırsan,

buğra kimi hara çapsan da
altun tuğulğanla işiq saçırsan!
Meydan dolur kafir başı ilə.
Avar tuğulğaları paralanmış
polad qılincınla,
Ey dəliqanlı Vsevolod!
Canını və adını,
Çermiqov şəhərində
altun ata taxtını,
görklü Qlebovna xatunun
sevgisini və sığalını
unudanın gözüne
yaramı görünər, qardaşlar?
Troyan sənəsi olmuş,
Yaroslav illəri ötmüş
Oleq Svyatasloviçin yürüşləri olmuş!
o Oleq ki,
qılinc ilə fitnə-şər toxumu,
ox toxumu səpirdi hər yerə.
Elə ki, şəhri-Tumutorakanda
üzəngiyə ayaq qoyurdu,
qoca böyük Yaroslav
o səsi eşidirdi,
Çermiqovda isə
Vsevolodun oğlu Vladimir
qapını bağlayırdı.
Boris Vyaçeslaviçin rüzgar canını aldı
Kanına sahilində, göy çayır üstündə.
Gənc, cilasun knyaz
Oleqin xəcalətinə dözməyib həlak oldu.
Həmin Svatopolk Kayalada,
Uqor atlarının arasında
atasının meyitini çıxardıb
Kiyevə,
müqəddəs Sofiyaya aparmışdı.
Oleq Qorislaviçin zamanında,
qanlı qovğalarda

şər-fitnə səpilir,di,
fitnə-fosad cücorirdi,
Dajboq nəvəsinin xanimanı tar-mar olurdu
knyaz qovğalarından.
Ömür tükənirdi,
tarlada cütçünün səsi batırdı.
Quzğunlar leş parçalayıb,
zağcalar şikar üstə daraşır,di.
Ağır savaqlar olmuşdu,
yorgun-arğın axınlar olmuşdu,
fələk görməmişdi bu vürhəvuru.
Polovcs toprağında, qara çöldə
axşamdan sabaha,
sabahdan axşamacan
uçuşur ovxarlı oxlar,
cingildəyir polad süngülər,
dəyib tuğulğalara
paralanır qılınclar,
qara yer at dırnağı altında
sümüklə əkilib,
qanla suvarılıb,
sitəmlə biçildi Rus toprağında.
Obaşdandan gün çıxana qədər
o nə səs,
nə gurultudur? –
İqoron alayı qayıdır:
sevgili qardaşı Vsevoloda yazıx!
Bir gün vuruşdu,
O biri gün çarpışdı,
üçüncü günün günortası
endi İqoron bayraqları.
İti axıntılı Kayala sahilində
qardaşları ayırdılar,
al şərab yetər olmadı,
igid rusiçlərin bitdi şöləni,
içirdib qudaları sərxoş yatdılar
Rus toprağı üçün.

Qohrdən ot büküldü,
kədərdən ağac yerə öyildi.
Qardaşlar,
dəxi yaman günlər yetişdi,
çöl gücümüzü aldı axır.
Dajdboq nəvəsinin, qövmün gücünü
Deva-obida yenib
ayaq basdı qız kimi Troyan toprağına,
Donun göy sularında
Quğu qanadları ilə silkinib.
Bizdən pərən düşdü xoş dövrənlər
Knyaz qovğalarından,
kafir axınından.
Çün söylədi qardaş-qardaşa:
"O mənimdir, bu mənimdir!"
Hər özündən deyən knyaz
özünü böyük sayıb
bir-birinə divan tuturdu.
Qalabalıq yağı gəldi hər tərəfdən
Rus toprağına.
Ey şahin, düşüb şikar dalınca
uçdun uzağa - dənizə qədər.
İqorun igid alayı dirilməz daha!
Rus toprağında şivən və ağlaşma
quruldu matəmlər,
alışdı mumlar...
Rus xanımları ağlaşdılar, bozlaşdılar:
Dəxi bundan sonra istəklimizi,
əzizimizi
gözümüz görməz,
ağlımız kəsməz.
Altunu-axçanı yada salıb
Əlimiz heç tutmaz.
Kiyev kədərdən,
Çerniqov üzüntüdən,
qardaşlar, fəryad qopardı.
Nisgil axdı Rus toprağı boyunca,

Rus toprağında dərd tüğyan etdi.
Knyazlar didişdi biri-biriylə –
qalabalıq yağı gəldi.
Hər ev bir belkadan
bac-xərəcə verdi.
Svyatoslariçlərin iki öroni –
İqor və Vsevolod
nifaq törətdi.
Ataları Svyatoslav,
böyük Kiyev knyazı
vaxtilə bunun qabağını almışdı.
Qorxusu, hikkəsiylə
bol ləşkəriylə,
polad qılınca ilə yağları ram etmişdi,
girib poloves toprağına,
təpələri, yarıları tapdayıb,
çayları, gölləri bulandırtıb,
kafir Kobyakı isə
qara yel kimi qopartmışdı
saya gəlməz kafir alaylarından!
Kobyak beləcə gəlib düşmüşdü
Kiyev şəhrinə,
Svyatoslavın sarayına.
Almanlar və veneditsalar,
yunanlar və moravlar
Svyatoslav şəhrinə oxuyurlar.
Poloves nəhri Kayalada
rusları bada verdi,
varidatı dağıldı, talan oldu.
Knyaz İqora acıyırlar.
Knyaz İqor keçibdir
altun knyaz yəhərindən kölə yəhərinə.
Boşaldı şəhər divarları,
nəşəmiz heç oldu.
Svyatoslav qara vaqiəli yuxu gördü
Kiyevdə, dağ başında.
"Duşumda gördüm, - der, - dünən axşamdan

məni qara örtüyə bürüyüb,
qaracökə yatağına uzadıb,
kədərlə qarışdırılmış
mavi şərab gətirdilər,
boş yağ yeləyindən
sınomə iri mirvari səpdilər
və əzizlədilər...

Ağban evimin damı uçdu.

Plesnsk ətəklərində

bütün gecəni qarğalar qarılşağı,

hardansa dağ yaxasında orman göründü,

uçdu qarğalar dənizə doğru..."

Və boyarlar knyaza belə söylədilər:

"Knyaz, dərd ağlımı çaşdırıb,

dediyin o iki şahin

altun ata taxtını tərk eləyib

ya Tmutorakanaya ov dalınca

ya da Donun suyunu başına çəkməyə uçmuşlar.

Kafir qılıncları doğradı

şahinlərin qanadlarını,

Özlərini də

dəmir buxovla saldılar bəndə.

Üçüncü gün qaramat idi:

iki günəş batdı,

iki al sütun söndü.

Oleq və Svyatoslav –

iki ay parçası

zülmətdə əriyib,

Kayalada batdılar –

düşmən sevindirdilər.

Kayalada zülmət işığı batırdı,

poloveslər axdı Rus toprağına

quduz canavar sürüsü kimi.

Köhlək – azadlıq,

rüsva şöhrət oldu.

Div özünü yerə atdı...

Gözəl poloves qızları

246910.

göy sular başında büsat qurdular,
Rus qızılımı cingildədidib,
Bus dövrünü yada salıb
Şarokanın qisasını yerdə qoymamağa çağırırlar.
Bizdən, dostlar,
sevinc uzaq düşdü.
Böyük Svyatoslav onda
altun sözünü söyləmiş,
söyləmiş ahu-zar içində:
"Mənim övladlarım İqor və Svyatoslav!
Poloves toprağında
çox erkən düşdünüz
qılınc cingildətməyə,
şöhrət həvəsinə.
Ərlilə qələbə qazanmadınız,
namərcəsinə düşmən qanı axıtdınız.
Sizin ürəyiniz mərd
sanki poladdan tökülüb,
dəli ərdəmlilə bərkəyib,
ağarmış başıma nə iş açdınız
durduğum yerdə?
Moqutlardan, tatanlardan,
sebirdəndən, topçaqlardan,
revuqlardan, olberlərdən,
Çerniqov boyarlarından
bol ləşkəri olsa da,
qardaşı Svyatoslavdan
ona mədəd olmadı.
Onlar qalxansız-zadsız,
bircə qəmə ilə,
vəhşi coşqularıyla
alaylar yenirlər,
ata adını uca tuturlar.
Siz isə deyirdiniz:
tək başımıza olarıq başartılı.
İlk şöhrəti özümüzə,
son şöhrəti isə paylaşarıq.

Qardaşlar, əcaib deyilmi
qocanın cavanlaşması?
Tükün tüləyən şahin yüksəkdə ova çıxar,
yuvasını mahcur etməz.
Knyazlardan imdad yox,
Fələyin üzü dönmüş...
Rimov fəryad edir
poloves qılıncı altında.
Vladimir tamam yaralı,
Qleb oğlu kədər və üzüntü içində!
Ulu knyaz Vsevolod!
Fikrin yoxmu uzaqdan uçub gələsən,
atamın altun taxtını qoruyasan?
İstəsən, Volqanı
kürəklə kürüyərsən...
Donu tuğulğanla qurudarsan.
Burda olsaydın,
qaravaş bir noqataya,
qul bir rezanaya satılardı.
Dəli Qleb oğulları ilə
diri süngülər atardın.
Pürük və David, sizinləyəm!
Qızılı tuğulğaları qan gölündə üzən
sizin döyüşçülər deyildimi?
İntəhasız bozqırda
ovxarlı qılıncdan yaralanmış
kəllər kimi
böyür-böyür böyürən
şücaətli drujinanız deyildimi?
Dostlar, qalxın üzəngiyə,
Rus toprağı eşqinə.
Fələk xəcil etsə də
dəli Svyatoslaviç İqorun yaraları eşqinə.
Qalitski Yaroslav Osmomısl!
Altun taxtında oturub
dəmir alayların
dirənib Uqor dağlarına

kralın yolunu kəsirsən,
çayın ağzını açırsan.
Hökmün yetir Dunayacan.
Kiyevə qapılar açırsan
altun ata taxtından,
sultanları atəşə tutursan.
Bəy əfəndim, öldür Konçakı,
azğın dinli kafiri,
Rus toprağına görö!
O dəli İqor Svyatoslaviç,
İqorun yaralarına görö!
Sizsə, igid Roman və Mstislav!
cəsarətli fikir sizi hünərə sövq edir
şahin kimi küləkdə süzərək.
Şığıyıb şikar dalınca
çox yüksəyə uçursunuz.
Sizin latın cəbbəxananız var axı,
ondan yer çınlayır,
neçə ölkə tir-tir titrəyir:
Xinova,
Litva,
Deremala,
Yatvaqlar.
Roloveslər süngülərini atdılar,
polad qılıncı altına
başlarını qoydular.
Knyaz İqor,
artıq səndən ötrü günəş sönmüş.
Ağacın yarpaq tökməsi xeyirə deyil
Sula Ros arasında
artıq səhərlər bölünmüş.
İqorun cəsur alayı geri dönməz daha!
Knyaz, Don çağırır və gözləyir,
Knyazları qələbəyə səsləyir!
Olqoviçlər, igid knyazlar,
hazırsınız cəngi-cidala!
İnqvar və Vsevolod! –

hər üçü Mistislaviçlərdən!
Əsliniz-nəsliniz bəlli.
Zəfər püşküylə qazanmadınız
malı, mülkü varidatı.
Altun tuğulğalarımız
polad süngüləriniz, qalxanlarımız nəyə görə?
İtiuc oxlarımızla
çölün ağzını bağlayın.
Rus toprağı uğrunda
dəli İqor Svyatoslaviçin
yaraları uğrunda!
Gümüş sulu Sula axmır Pereyaslavla,
kafirlər coşqusundan
Dvina qara çamurla
axdı Polotska.
Təkə İzyaslav Vasilkoviç
öz iti qılıncını
Litva tuğulğasına çaxdı,
babası Vseslavın
adını uca tutdu.
Özü isə Litva qılıncıyla
doğranıb zəbun oldu
qanlı otlar üstündə.
Can verərkən söylədi belə:
“Knyaz, drujinan sənin
qurd-quşa yem oldu...
Bu zaman yanında nə qardaşı Vyaçislav,
nə də Vsevolod vardı.
Böyür-başında bir kimsə yox,
tənnənən can ayrıldı
qara şivən oldu,
hamı bunlu oldu,
şəhərdə tək borular çalındı.
Ey Yaroslav nəvələri! Ey Vseslav nəvələri!
Endirin bayraqlarımızı,
atın paralanmış qılıncılarınızı.
Dədə şöhrətinə layiq deyilsiz!

Öz qovğalarımızla
öncə dadandırdınız kafirləri
Vseslavın yağmaladığı Rus toprağına.
Elə sizin bəhsə düşməyinizdəndir –
Poloves toprağından zor günlər gəldi!
Troyanın yeddinci sənəsində
Vseslavınki götürmədi.
Atını mahmızlayıb Kiyevə çapdı.
Kiyevdə altun taxta tuğ sancdı,
quduz canavar kimi atıldı Belqoroda,
Belqradda qara pusarıqda gözdən itdi,
səhəri üç əməli ilə ələmə səs saldı:
Açdı Novqorodun qapılarını,
Yaroslavin şöhrətini xar eylədi,
Dudotokdan Nemiçaya qurd kimi atıldı.
Nemiçada başlar vurulur,
xırman sovrulur,
təndən can çıxır.
Nemiçadanın sahilləri qan qoxulu,
toprağa dən yerinə
rus oğullarının sümüyü əkilir.
Ol knyaz Vseslav hamıya fərman yazırdı,
knyazlara səhərlər paylayırdı.
Gecələr qurd kimi dolaşmış sərsəri
ilk xoruz banınacan
ulaşdı Tmutorakana;
Ulu Xorsun yolunu kəsdi
səhər obaşdan
Polotskda, müqəddəs Sofiyanın
zəngi çalınanda,
o səsi Kiyevdə duyardı
cəsur tənindən divanə ruhu seyranda oynar,
tez-tez tutması tutardı.
Kəramətli Boyan
bir vaxt ona söz də qoşmuşdu:
“Ağıllı, tərərli
quş kimi zirək olsan da,

tanrı əmrindən qaçmaq olmaz!"
Ey Rus toprağı, ahın göylərə bülənd olmuş
keçmiş və ilk knyazları xatırlayıb
Kiyev dağlarında
həmin qoca Vladimiri saxladın.
Davidlərin, Rürüklərin –
hərəsinin öz bayrağı var, yellədirlər,
süngüləri də fərqli dillənir indi.
Yaroslavanın çay üstündə qalxır nəvası.
Obaşdandan quğu kimi nalə çəkir:
– Quşa dönüb uçaram çay boyunca,
Kayala sularında
Knyazın qaynar bədəninə ipək qolçağımla
qanlı yaralarını silərəm.
Yaroslavnın səsi gəlir Putivlə divar üstündə:
– Ah, yelim-yelkənim!
Sən niyə belə bərk əsirsən?
Xan oxlarını niyə atırsan?
Niyə yüngül qanadlarında onları
döyüşçü sallarına tökürsən?
Lacivərd dənizin qoynunda gəmiləri yırgalayıb,
göylərin yeddi qatında əsməyin bəs deyilmə?
Ağotu əsdirib,
Yel baba, niyə mənəmi nəşəmi dağıtdın?
Yaroslavna obaşdandan
Putivlə, ağca bürclü hasar üstə zarlıq qıldı:
– Dnepr Slovutiçim mənə!
Keçib Poloves toprağından
sal qayaları yara bildin,
Svyotoslavin qayığını
aparıb çıxırdın Kobyakın ordusuna.
Ağam mənə,
qayığımı özümə qaytar ki,
belə erkən axıtmayım
dənizə göz yaşlarımı.
Yaroslavna obaşdandan,
Putivlə, ağca bürclü hasar üstə

ağlar-bozlar:
"Ey işıqlı və nurlu günəş!
Sən hamıya isti və görklü...
Ağam mənə, sıcaq şöləni
döyüşçülərin qayığına salmadın,
Bağrıyanıq bozqırlarda
yaylarını niyə istidən öyirdin?
Dərddən yeləklər açılmadı,
gecəyarı dəniz çəşmə gəldi
duman-tufan qarışıq –
Poloves toprağından
Tanrı İqora yol verdi
Rus toprağına,
altun ata taxtına.
Sozaldı axşam şəfəqləri.
İqor yatır,
İqor oyaq;
qalib ana Donla bala Donun arasında
Fikri aranı dağa, dağı arana daşıyır.
Gecəyarı at tappılıtsı eşidildi
Çayın o biri tayında
Ovlur fısqırıqladı:
– Eşit, knyaz!..
Knyaz İqor daha yoxdur!
Hardansa qışqırtı,
hardansa taqqıltı gəldi,
ot xışıldadı,
tərpəşdi poloves çadırları.
Knyaz İqor isə
sincab olub qamışlıqda gizləndi,
ağ güləyən quşu kimi suya şığıdı,
bozqurda da dönə bildi.
Donetsin göy yaxasıyla
şahin olub buludlarda pərvaz etdi,
səhər, nahar,
şam yeməyinə
quğudan-ördəkdən qırdı.

İqor şahin kimi uçar,
Vlur qurd kimi qaçır,
sıçradıb tər şeyi
yügrək atları ləhlətdilər.
Burada Donets dedi:
– Knyaz İqor!
Ad-sanın, yetərincə!
Konçakla aran yoxdusa,
Rus toprağında isə toy-büsatdı.
İqor aldı cavabında:
– Eh, Donets!
knyazı öz ləpələrində yırgalayıb,
gümüş sahillərində altına göy ot sərrib,
isti dumana bürüyüb,
su üzündə güləyən quşunla,
axarda qağayılarla,
havada çöl ördəyinlə ona həyan olmusan!
Stuqna çayı belə deyildi,
qurumuş ırmağı ilə,
yad suları udub daşdı,
gənc knyaz Rostislavı batırdı, –
çatmadı Dnepr sahilinə;
Rostislavın anasını ağlar qoydu,
çiçəklərin dərdədən boynu büküldü,
ağaclar kədərdən yerə öyildi.
Qzakla Konçak
İqorun izin izlədi,
lal oldu qarğalar,
kiridi dolaşalar,
ılan-çıyanlar fişildaşdı,
ağacdələnlər taqqılıtsıyla
çay yolunu göstərdi,
bülbüllər tərənəsilə
dan yerini salamladı.
Konçak Ozaka dedi:
– Şahin yuvaya uçursa,
məhbub qızla duzaq edərək.

Qzak Konçaka dedi:
Məhbub qızımızla ələ keçirsək,
nə şahinimiz olar,
nə də məhbub qızımız.
Poloves çölündə
bizi quşlar didər-didişdirər.
ol Yaroslav zamanında Boyan və Xodin
knyaz Oleqə bağlı belə söyləmiş:
“Gövdəsiz baş,
başsız gövdə olmaz,
İqorsuz da Rus toprağı ola bilməz!
Göydə günəş şölələnir,
Knyaz İqor Rus toprağında!
Çay qırağında rus qızları busat qurmuş,
səsi-sədası Kiyevə çatır.
İqor qalxır Boriçev dolayıyla,
müqəddəs Priqoşa kilsəsinə.
Ölkələr şaddır, şəhərlər məmnun.
Salamladıq ixtiyar knyazları,
indisə oxumağımız görəkdir
cavanlar şərəfinə:
“Yaşasın İqor Svyatosloviç,
dəliqanlı Vsevolod,
gənc Vladimir İqoreviç!
Xristianlar yolunda
çarpışan knyazlar və drujina şərəfinə!
Var olsun
knyazlar və drujina!
Amin!

İVAN ANDREYEVİÇ KRILOV

(1769-1844)

QARTAL VƏ TOYUQLAR

Qaraquş saf havada etdi maraq,
Uca göylərdə qol-qanad çalaraq,
Odlu, şimşəkli ildirım doğuran,
O fəzalarda eylədi cövlan.
Sonra endi kiçik təpə qaşına,
Qondu alçaqda bir söyüd başına.
Söyüdə qonmağın nə qiyməti var?
Çox qərribə olur bu padşahlar!
Ağaca vermək istəmiş ad-san.
Ya yox imiş ona münasib olan.
Bir palıd, ya qaya, bu alçağa quş
Kim bilir nə maraq ilə qonmuş?
O söyüddə oturmaı bir an,
Uçdu, başqa söyüddə etdi məkan.
Görüb alçaqdan böylə bir uçuşu,
Bir Toyuq söylədi: – Aman, qonşu,
Anılır hörmət ilə qartallar,
Böylə uçmaqda nə çətinlik var?
İstəsəm mən də qol-qanad açaram,
Bu söyüddən o söyüdə uçaram.
Olmayaq bunca axmaq, ey qonşu,
Anmayın şan-şərəflə böylə quşu!
Bizdən artıqını ondakı göz, ayaq?
Görmədinmi uçurdu o nə sayaq?
Uçur alçaqda biz toyuqlartək.
– Sözlərin doğrudur bir azca, görək,
Uçur onlar bizə yaxın yerdə.
Bir toyuq da uçarmı göylərdə?

QARĞA VƏ TÜLKÜ

Çoxdan sübut olub yaltaqlıq murdar,
Zərərli bir işdir... yeno adamlar
Bundan çəkinməyir, çünki hər yaltaq
Tapır ürəklərdə kiçik bir bucaq.
Qarğacıq hardansa tapmışdır pendir;
Qonmuş bir çınara; acdır, sevinir,
Pendiri o yemək istəyən zaman
Birdən fikrə getdi; bir Tülkü ordan
Keçirdi. Görünce boynunu burdu,
Pendirin qoxusu onu durdurdu.
Ayağı ucunda o yavaş-yavaş,
Getdi o, ağacın yanına birbaş.
Boylanıb da baxdı, birdən şöngədi,
Dadlı bir dil ilə Qarğaya dedi:
– Nə qədər gözəlsən, ey gözəl pəri,
Can alan, şövədən qara gözləri
Nağıllarda ancaq olar eşitmək.
Kimdə var o qanad, o dimdik, lələk!
Mələktək xoş olur, şübhəsiz, səsin
Utanna, oxu gəl, xoşdur nəfəsin,
Səsin də olursa gözəl özüntək,
Quşlar padişahı sonmuşsən, demək!
Tərifdən Qarğanın başı bərk döndü,
Nəfəsi tıxandı, qəlbi döyündü.
Tülkünün o dadlı sözündən Qarğa
Öz qarğa səsilə qarıldadı: “qa!”
Pendir dimdiyindən düşdü bir yana;
Bildi ki, aldanmış qurnaz¹ heyvana.

¹ Qurnaz – hiyləgər

Cırcırma yay, bahar,
 Cırladı biqərar.
 Hər çiçəyin yarpağı
 Olmuş idi oynağı.
 Eysə alışmış idi,
 Başı qarışmış idi.
 Tutdu xəbər bir zaman,
 Qış yetişib, ay aman!
 Yayı keçirmiş hədə,ər,
 Yox daha güldən əsər.
 Qaldı o biçərə ac,
 Tapmadı başqa əlac.
 Bilirdi ki, Qarınca
 Dən yığır yay boyunca.
 Getdi onun yanına,
 Dərdini açdı ona:
 – Qonşucuğaz yazadək
 Bəslə məni, ver yemək.
 Sordu Qarınca: – Sənin
 Yayda nə idi işin?
 – Güllər arasında mən
 Eyləmiş idim vətən.
 – Belə idin yayda sən?
 – Nəgmə oxurdum da mən.
 – Yayda oxurdun, demək,
 İndi get, oyna, görək!

Bülbülü bir çəməndə gördü Eşşək,
 Dedi: – Dostum, çeşitmişəm gerçək.
 Musiqi işlərində mahirsən,
 Bostəkar, həm də adlı şairdən,
 Oxu, mən dinləyim o sənətin,
 Bülbülüm açdı öz məharətini.
 Vurdu cəh-cəh, şaqırdadı zildən,
 Min bir ahəngə başladı yenidən.
 Ney kimi səs uzaqlara çökülür,
 Qırmadır, sanki ormana səpilir.
 Dinləyir nəgməni işıq pərisi,
 Susdu el, susdu quşların da səsi.
 Sürü yatdı, çoban ki, dinlərdi,
 Arabir zövq alıb gülümsərdi.
 Başqa ahəngə uydurub səsinə,
 Bülbül artıq bitirdi nəgməsini.
 Yeri burnu ilə qoxlayıb Eşşək,
 Dedi: – Mahirsən, ey gözüm, bişəkk.
 Çox təəssüf, bizim xoruzlarla
 Dostluğun yox, budur səşində bəla.
 Görüş onlarla, dostluğu qat sən,
 Musiqi dərşini bir az öyrən!
 Eşidincə bu hökmü o bülbül,
 Batdı dərddə-qəmə, bulandı könül.
 Qanad açdı, o yerdən oldu uzaq,
 Cahil insan hökm verər bu sayaq.

SAZANDALAR

Dəcəl Meymun, çolaq Ayı, çöp Keçi
 Bir Ulağa yoldaş oldu hər üçü.
 Dörd səslicə bir musiqi nəgməsi,
 Çalmağa həmahəng oldu cümləsi.
 İki kamança, iki tar tapdılar,
 Bir çəmənin üstə məclis yapdılar.

Oturdular, tərəb bəzmi¹ qurdular,
 Mızrabı tara nə qədər vurdular...
 Sürtdü kamançaya Ayı əllərin,
 Az qaldı ki, lap qopara tellərin.
 Heyfa ki, çıxmadı tarın sədası,
 Ucalmadı kamançanın nəvəsi.
 Meymun dedi: – Bir dayanın, qardaşlar,
 Bu növ ilə oturmazlar, yoldaşlar!
 Kaman çalanlar üz-üzə otursun,
 Qoy tarçılar qalxıb ayağa dursun.
 Gəlin indi nəğməni başdan çalaq,
 Dağa-daşa, səhraya şuriş² salaq.
 Başladılar nəğmələri çaldılar,
 Yenə səs çıxmadı heyran qaldılar.
 Eşşək bağırdı: – Qardaşım! Toxta, dur,
 Mən duymuşam illətini bax budur:
 Bizim böylə oturmamız qələtdir,
 Cərgə ilə duraq, o məsləhətdir.
 Tabe oldu tamamisi Ulağa,
 Anıma yenə səs getmədi uzağa,
 İşdə yenə münəqişə başlandı,
 Oturmaq üstə sözləri uzandı.
 Bu əsnada keçdi ordan bir Bülbül,
 Yalvardılar: – Sən et bizə təəmmül³.
 Biz bir neçə kamança, tar tapmışıq,
 Burda bir işrət məclisi yapmışıq.
 Xahişimiz budur, bir azca zəhmət
 Çəkib, bizə oturmağı gəl öyrət.
 Bülbül dedi: – Bunlar ilə kar aşmaz,
 Bu baş-qulaq kamançaya yaraşmaz.
 Musiqi – bir zövq istəyir bu sənət,
 Bir də görək elmlə qabiliyyəti.
 Sizdə ki yoxdur bunlardan bir əsər,
 Boş yerə zəhmət çəkməyin, müxtəsər.

¹ Tərəb bəzmi – sadlıq məclisi

² Şuriş – çaxnaşma; səs-küy

³ Təəmmül – fikir

VASİLİ ANDREYEVİÇ JUKOVSKI

(1783-1852)

NƏĞMƏ

Gündoğana, gündoğana
 Can atır yer kürəsi.
 Gündoğana, gündoğana
 Uçur könül nəğməsi.
 Çox uzaqda, gündoğanda,
 Göy meşədən o yanda,
 Göy dağların arxasında
 Bir gözəl ömür sürür.
 Ayrılıq baş verdi, yəqin;
 Düşünürəm, o gözəl,
 Möcüzəli keçmişlərin
 Qəşəng əfsanəsidir.
 O sanki əski günlərdən
 Qonaq gəlmişdi mənə.
 Bir nəşəli yuxu idi,
 Bəxtim gülmüşdü mənə.

ALEKSANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN

(1799-1837)

ÇAADAYEVƏ

Sevginin, ümidin, səssiz şöhrətin,
Ömrü qısa oldu, nəşəsi gödək.
Sovuşdu gəncliyin oyun söhbəti,
Bir yuxu misalılıq sübh dumanı tək.
Dü gəl ki, hələ də bir təşnə hisslə,
Dəf edib hər zülmün möhnətlərini,
Qərarı tükənmiş ürəyimizlə,
Dinlərik vətənin dəvətlərini.
İntizar içində gözlərik hər an,
Hürriyyət deyilən müqəddəs günü,
Səbrini itirmiş adaxlı oğlan,
Vüsal dəmlərini gözləyən kimi.
Neçə ki azadlıq eşqiylə yanıb,
Bir qeyrət uğrunda vurur qəlbimiz,
Coşan könullərdə şövqü, tüğyanı,
Vətənə həsr edək, ey dost, gərək biz.
Doğacaq, a yoldaş, inan ki, haqdı
Tale ulduzunun mehri, şəfqəti;
Rusiya oyanıb kükrəyən vaxtı,
Hər çilik cüngündə mütləqiyyətin
Bizim adlarımız yazılacaqdı!

* * *

Mən də eşitmişəm, bu dünya mülkü,
Vahid bir dostluqla gözəldir, əlbət.
Onsuz bu dünyanın yoxdur ləzzəti,
Onsuz həyat yolu qüسسə, fəlakət...
Sakit bir dostluğun olmasa əgər,
Ömrün-günün gəlib işıqsız keçər...
Dinlə, lakin başqa bir hiss də vardır:
Həm yorar insanı, o həm məst edər.
Zəhmət çəkəndə də, dinc olanda da,
Aman verməz, səni yandırır didər.
O zalım bir hissdür, ruhu parçalar,
İztirab içində ölür qəlbimiz.
Ümid şölələri yanmasa bir an,
Bu dərin yaradan sağalmırıq biz...
Bax, məni yandıran ehtiras budur!
Solub məhv oluram gənc günlərimdən,
Lakin sağalmaq da istəmirəm mən.

* * *

Nahaq yerə, əziz dost, fikr etdim ki, gizlədim,
Soyuq həyəcanlardan aldanmış (qəlbimi) mən.
Sən başa düşdün məni, nəşələr, zövqlər keçir,
Sənin də məhəbbətin silinir ürəyimdən.

Heyranlıq (saatları həmişəlik yox oldu),
Xoş vaxtlar, gözəl anlar keçdi, baş aldı getdi.
Gəncliyin alovlanan bütün arzusu söndü,
Ümid qəlbimdə öldü, güntək qaraldı, getdi.

* * *

Köhnə günlərimçün cəza veribdir fəlak,
Səkkiz gündür göziyəm mən əziyyət çəkərək.
Al qanımda Merkuri, mədəmdə acı dərman,
Fikrimdə tövbə etmək, özüm isə peşiman.
Əziyyət çəkirəm mən,
Eskulap zəmin olur mənə dildən, ürəkdən...

XƏNCƏR

Səni Lemnos tanrısı hazırlayıb düzəltdi,
Ölməz Nemezidanın özünə təqdim etdi.
Azadlığın gizlicə keşiyində durub sən,
Ləkəni, incikliyi görüb cəza verənsən.

O yerdə ki, səs çıxmır Zevsin ildırımından,
O yerdə ki, qanunun çıxmır qılıncı qından,
Xitamçısı olursan ümidin, qarğışların,
Təxti-tac kölgəsində gözdən olursan nihan.
Gizlənirsən içində sən şahənə paltarın.

Tiyən qəddar zalimin gözləri qarşısında,
Cəhənnəmin alovu kimi yanır bir anda,
Ziyafət məclisində o baxır dörd yanına,
Lərzə düşür canına.

Gözlənməz zərbənə onu tapır, olsa da harda,
Yerdə, su üzərində, məbədgahda, çadırdə,
Gözdən-nəzərdən uzaq qərdə, ya otaqda,
Arvad-uşaq yanında, ya da isti yataqda.

Qeysərə tabe oldu o müqəddəs Rubikon,
Sarsıldı şanlı Roma, baş əydi qayda-qanun,
Lakin azadlıq sevən Brut qaldırdı üsyan.

Xəncər, tökdün onda qan.
O, Pompeyin vüqarlı mərmərini qucaraq,
Həyatı tork etdi, bax.

Odur, səs-küy, qışqırıq salır qiyamçı dəstə
Məhv olmuş azadlığın başsız meyitəi üstə.
Eybəcər qanlı murdar
Bir cəllad yüksələrək, tutdu taxt üstə qərar.
Ölümün Apostolu olan yorğun Aidə
Qurbanı barmağı ilə o təyin etmədəydi,

Ona köməkçi verdi o ali məhkəmə də,
Bil, ey xəncər, bir səni, bir də ki Evmenidi.

Ey azadlıq yolunda əzab çəkən qəhrəman,
Ey Zaid, eşafotda öldürüldün bir zaman.
Ancaq xeyrixahların müqəddəs səs-sədası,
O məhkum torpaq üstə qalasıdır, qalası.

O sənin Almaniyana olub daimi kölgə,
Canilər qarşısında törədir min təhlükə.
Möhtəşəm məzarınsa üstündə axşam-səhər
Yanır bir iti xəncər.

PEYĞƏMBƏR

Ruhumu tənqidən bir yanğıyla mən,
Sərgərdan gözirkən kimsəsiz düzdə,
Yollar ayrıcında çıxdı qəfildən,
Altıqanad mələk yolunun üstə.
Əliylə gözümə elə toxundu,
Yüngül barmaqları sanki yuxudu.
Hürkmüş bir qartalın ayıq gözütək,
Açılıb gözümde nurlandı bəbək.
Elə ki, toxundu qulaqlarıma,
Səs-küylə doldurub çəkdi tarıma:
Aydınca eşitdim göyün səsini,
Orda mələklərin süzməyini də.
Çöldə tənəklərin titrəməsini,
Suda dənizlərin üzməyini də.
Hələ tərpənməmiş durduğum yerdən,
Əyilib ağzıma saldı əlini.
Çəkib boğazımdan çıxartdı birdən,
Günahkar dilimi, şeytan dilimi.
Ağzımın beləcə keyimiş vaxtı,
Hikmət iynəsini – ilan dilini,
Gətirib dilimin yerinə taxdı.

Sonra bir qılıncla köksümü yarıb,
Titrək ürəyimi ordan çıxarıb,
Yerinə köz qoydu, alışan bir köz,
Dədi bundan belə bu ağrıya döz.
Qaldım meyit kimi kimsəsiz düzdə,
Tanrı dilə gəldi başımın üstə:
Oyan, ey peyğəmbər, həm gör, həm eşit,
Mənim istəyimlə get dolan rəşid.
Sən ellər dolaşıb, dənizlər adla,
Bəşər ürəyini şerirlə odla!

STANSLAR

Yaxşılıq ümidilə, şərəf ümidilə mən,
Baxıram irəliyə, qorxutmur heç şey məni.
Pyotrın o şanlı dövrünün ilk çağında,
Edamlar və qiyamlar bürümüşdü ölkəni.

Lakin o, haqq işilə fəth etdi könülləri,
Elmin güc ilə etdi adət-əxlaqı rövşən.
Onun nəzərlərində həmişə Dolqoruki
Fərqlənir, seçilirdi azğın streleslərdən.

Öz ağılı, öz zəkası, öz qüdrətli əliylə
Maarif toxumları səpdi bütün hər yana.
O, sayqısız baxmadı doğma vətənə, elə,
Onun gələcəyini gördü o mərd-mərdana.

O, bəzən bir dənizçi, o, bəzən bir qəhrəman,
Bəzən dülgər, bəzən də böyük bir alim oldu.
Taxtda ayləşməsinə baxmayaraq, hər zaman
Özü də işçi oldu, çalışqan xadim oldu.

Əcdadınla fəxr elə, onuntək vüqarlı ol,
Bütün işlərdə oxşa ulu babana hər an.
Onun kimi yorulmaz, möhkəm ol, tutarlı ol,
Qəzəbsiz ol, kinsiz ol, necə ki, olmuş baban.

QIŞ YOLU

Duman dalğaları içindən yenə,
Yeriyib özünə bir yol açır ay.
Qəmgin tarlaların dəriniyinə
Hərdən həzin-həzin ziya saçır ay.

Sıxıcı-yorucu qış yollarıyla,
Çapır iti gedən üçatlı xizək.
Yeknəsəq zınqırov gəldikcə dilə,
Dəng edir adamı cingildəyərək.

Sürücü oxuyur, səsində onun
Nəsə, qəlbə munis xoş bir ahəng var:
Gah döyüş səsitet nəşəli, coşqun,
Gah ürək yandıran həzin mahnılar.

Nə bir işilti var, nə də bir daxma,
Tənhalıq... bir də yel sovrur qarı...
Bütün yol uzun çıxır qarşıma,
Yalnız zolaq-zolaq verst ağacları.

Sıxıntı, üzüntü... Sabahsa, yəqin
Nina, dost yanına qayıdıb yenə
Buxarı başında dincolib, sənin
Baxaram doymadan munis çöhrənə.

Saatın əqrəbi məlum qərarla,
Gəzib dairəni çatdırır başa.
Kənar adamları salaraq yola,
Qalırıq səninlə gecə baş-baş.

Qəmginəm, ah Nina, yol uzun, yekrəng,
Mürgülü sürücü susmuşdur çoxdan.
Yenə eyni səslə cingildəyir zəng,
Aydın çöhrəsini bürümüş duman...

SİBİRƏ

Sibir mədönləri dərinliyində,
Məğrur səbrinizi hişf eləyin siz.
Çəkdiyiniz əmək heç itməyəcək,
Ölməyəcək böyük əməlləriniz.

Fəlakətə sadıq bir bacı olan
Ümid o qaranlıq yerlərdə, inan,
Oyadacaq sizdə sevinc, şətarət,
Arzu etdiyiniz gün gələr, əlbət.

Zülmətli əngəli hey yara-yara,
Çatacaq sizlərə dostluq və sevgi,
Mənim azad səsim çatır necə ki,
Uzaq katorqada o qazmalara.

O zaman buxovlar parçalanacaq,
Zindanlar çökəcək, o zaman ancaq.
Azadlıq güləşən şən üzünü
Və qılınc verəcək qardaşlar sizə.

ŞAİR

Şair Apollona böyük bir əsər,
Müqəddəs bir qurban verməyir hələ.
Başı qarışmışdır indiyə qədər,
Bu fani dünyanın qayğılarıyla.

Müqəddəs rübabı dillənmir onun,
Qəlbinə bir yuxu hakim olmuşdur.
Bəlkə bu puç dünya övladlarının
İçində hamıdan o daha puçdur.

Həssas qulağına ilahi bir səs,
İlahi bir səda çatınca, bu vaxt

Yuxudan oyanan bir qartal kimi
Şairin qəlbi də tez oyanacaq.

Zövqə-nəşələrə meyl yox onda,
Atmış insanların ülfət daşını.
O xalq allahının ayaq ucunda
Əyməyir, əyməyir məğrur başını.

Qəlbi təlatümlər, səslərlə dolu
Gör necə də qaçır... vəhşitək yenə.
Geniş meşələrə uzanır yolu,
Qaçır sahillərin sərinliyinə.

QAFQAZ

Qafqaz altındadır, ən müdhiş olan zirvədə mən,
Tutmuşam tək uçurum qarlı dağ üstündə qərar.
Qaraquş uçmağa qalxarsa uzaq bir təpədən,
Nə qədər yüksək uçarsa, yenə dövrəmdə uçar.
Buradan mən görürəm çeşmələri qaynamada,
Şübhəli, qorxulu uçunları ilk oynamada.

Burda, məndən aşağı, göydə bulud oynaqlar,
Arasından buludun dağda su qaynar, çağlar.
Görünür onların altında böyük qar qayalar
Onun altında zəifcə, qurumuş kol-kos var.
Daha ondan aşağı rəngi yaşıl ormanlar,
Orda quşlar ötər, ətrafi gözər ceyranlar.

Sığımb dağda tikilmiş komaya insanlar,
Dırmaşır sərt qayalar üzrə bütün heyvanlar.
Yüüyür dağ aşağı orda çoban da dərəyə,
Necə məftun olur insan bu gözəl mənərəyə.
Orda kim, daim Araqva çayı qəltan-qəltan,
Çarparaq kölgəli sahillərə eylər cərəyan.
Dar keçid içrə fəqir atlı da pünhan görünür,
Orda şiddətlə Terek nəhri xuruşan görünür.

Oynayır, cəng eləyir dar qayalarla döyüşür,
Acımuş, dalgaları, daşları çeynər, ötüşür.
Təmə görmüş qəfəsi-ahən içindən san şir
Çırpınır, görmüş edir sahili guya gəmirir.
Leyk, əfsus! Nə var təmə onunçun, nə sürür,
Onu müdhiş qayalar hər iki yandan da sıxır.

* * *

Mən sizi sevirdim: bəlkə məhəbbət,
Tamam sönməmişdir könlümdə hələ.
Qoy eşqim verməsin sizə əziyyət,
Kədərli olmayın bircə an belə.

Ümidsiz sevirdim sizi sakitcə,
Didirdi ruhumu qısqanclıq, təlaş.
Mən sizi sevirdim səmimi, incə,
Beləcə sevəydi başqası da kaş.

QUSAR

Atı qaşovlayıb sildi tərtemiz,
Sonra mırıldadı o, qəzəbindən.
Düşmənlərin ruhu, qüvvətiylə, bax
Bu məlun otağa gəlib çıxdım mən.

Elə bil türklərin atışmasından,
Qorunub burada saxlanam gərək.
Sulu yeməkləri güclə verirlər,
Gətirmə ağlına isti bir xörək.

Burda ev ağası səni bir vəhşi
Bilərək boylanır... xanımı fəqət...
Aldadıb qapıdan çıxara bilməz,
Nə qamçının gücü, nə də ki, şöhrət.

Kiyev heyf deyil?! Qəşəng diyardır!
Ləzzətli xörəklə dolur ağızlar.
Nə qədər istəsən şərablardan iç!
Hələ nə qəşəngdir ordakı qızlar!

Ona, yalnız ona, heyifslənmə,
Canını versən də o qaraqaş.
Ancaq bircə şeyi xoşuma gəlmir...
Lütf et, o nə şeydir? Bizi sal başa.

Uzun bıqlarını eşib başladı:
– Söyləyim, tutmasın qoy qəzəbiniz.
Eşit, oğlan! Bəlkə qorxaq deyilsən,
Axmaqşan... Bilirik hər bir şeyi biz.

Qulaq as, Dneprin bir kənarında,
Durmuşdu polkumuz. Çox mehriban bir
Xanımın var idi... Ölmüşdü əri,
Ay oğlan, dediyim sözə ver fikir!

Yaxşı həmdəm oldum o xanımla mən,
Dost idik, görünin xoşu gəlirdi.
Söysəm də, döysəm də mənim Marusyam,
Nə söz qaytarardı, nə kin bilərdi...

İçib sərxoş olsam, yatırır məni,
Mənim xumarıma edərdi çara.
Əgər göz vurarsam: kirvə hardasan?!
Sözümədən çıxmazdı o şux mehpara.

Daha nəydi bizim fikri-zikrimiz?
Yaşa bu nemətlə, yaşa mehriban!
Tərs kimi başladım mən qısqanmağa,
Deyəsən yolumu çaşdırdı düşman.

Ağlıma gəldi ki, mənim Marusyam,
Xoruz banlamadan durur kiminçün?

Şuluqluq etməyə başlayır deyən...
Hara hiyləgörlə o gedir? Neçin?

Bu zaman başladım onu güdməyə,
Bir dəfə gözümü qayıb uzandım.
(Tənha zindandan da qaraydı gecə,
Bayır küləkliydi, bayır borandı.)

Birdən nə görürəm? Şıltaq arvadım,
Sobanın üstündən düşür aşağı.
Əvvəlcə gözucu yoxlayır məni,
Sonra da üfürür odu, ocağı.

Soyunub lüt olur lap dırnağadək,
Sonra da üç dəfə içir şüşədən.
Birdən süpürgəyə atlanıb minir,
Soba borusuyla yox olur həməni.

Ehey! O dəqiqə mən başa düşdüm,
Mənim gözəl yarım bir sehrikardır.
Dayan, göyərçinim! Düşdüm sobadan,
Nə gördüm? Gördüm ki, bir şüşə vardır.

İylədim! Nə turşdur? Nə axmaq şeydir?
Tökdüm döşəməyə: bu nədir belə?
Sıçratdım maşaya, sonra ləyonə...
Cumdular sobaya! Düşdüm əngələ...

Pişik mürgüləyir sandal altında:
Şüşədən bir azca tökdüm üstünə.
Atılıb fınxırdı! Dedim ki, rədd ol!
Pişik də sobaya soxuldu yenə.

Hər güncə çilədim həməni şüşədən,
Qarşıma nə çıxdı çilədim bir-bir
Küpəyə, masaya və stullara...
Gördüm ki, hamısı sobaya girir.

Baho! Bu nə işdir? Dedim özümə,
Şüşəni dibədək mən içəm görək.
İçdim bir nəfəsə inan-inanma,
Ucaldım yuxarı bir quş tükütək.

Sürətlə uçuram, uçuram, uçur...
Bilmirəm gedirəm nə tərəflərə.
Sağdan! Bağırırım mən ulduzlara,
Sonra birdən-birə düşürəm yerə,

Görürəm ki, dağdır, həmin bu dağda,
Qazanlar qaynayır, kefdədir hamı.
Gülüb oynayırlar... nişanlayırlar
Burda bir cuhudla bir qurbağanı.

Tüpürdüm, ağzıma bir söz də gəldi...
Gördüm Marusyadır – gəlir arvadım,
– Evə! Kim çağırırdı səni buraya?
Bax, səni yeyərlər! – Lakin qorxmadım:

– Evə? Əcəb işdir! Tanımıram heç
Gəldiyim yolları! – Bəsdir, ay qəmiş!
Gəl, mən bu maşaya köhlən at kimi,
Tez rədd ol buradan! Lənətə gəlmiş.

– Nə? Maşaya minim?.. Mən... Mən... Süvar
Mən minim maşaya? Nə axmaqşan sən!
Yoxsa düşmənlərin əlinə keçdin?
Yoxsa ki əzəldən ikiüzlüsən?

Atımı! – Ay axmaq al bu da atın!
Doğrudan gördüyüm köhlən atdı bu!
Eşir dırnağıyla yeri, oddur, od!
Əymişdir boynunu şəkird quyruğu.

Min! – Dərhal atılıb mindim bu ata,
Yüyəni yoxdur ki! Bəs yüyən hanı?

At məni apardı dərhal uçaraq,
Gördüm mənzilimdir sobanın yanı.

Hər şey yerindədir, mən özüm isə
Bir ata minmişəm. Altımdakı at
At deyil, evdəki taxta kürsüdür;
Bax, bu cürə şeylər olur bəzi vaxt.

Uzun bığlarını eşərək dedi:
– Sınmasın qoy bundan sizin xətriniz.
Sən igid olsan da, axmaqsan, oğlan!
Bu cürə şeyləri çox görmüşük biz.

* * *

Parlayır çöllərdə bir gümüş kimi
Hər yanı qaplayan kələ-kötür qar.
Üçatlım bərk çapır ay işığında,
Uzanır yanları dirəkli yollar.

Oxu! Bu yollarda mən darıxarkən,
Zülmətlər içində xoş gəlir səsin.
Nəşələr gətirir mənim qəlbimə,
İgidlik mahnısı, mərdlik nəğməsi.

Oxu, ey sürücü! Dinləyim səni,
Dinləsin səsinə bu qızğın ürək.
Nə qədər soyuqdur ayın işığı,
Nə qədər dərdlidir ulayan külək...

Oxu: Ey çıraqım. Ey çıraqcığım,
De, neçin solğundur sənin işığın?

QIŞ AXŞAMI

Sovurduqca tufan qarı,
Sislə örtüb səmaları,
Gah ulayır vaşaq kimi,
Gah ağlayır uşaq kimi;
Gah tərpedib həsir damın
Həsirini düyür yelə;
Gah da olub yol adamı,
Pəncərəni döyür elə...

Nuhdanqalma komamızsa
Həm məhzundu, həm qaranlıq.
Gözüm nənə, nə susmusan
Ayaq üstə yazıq-yazıq?
Usandırıb, yorub nədi,
Səni tufan uğultusu?
Yoxsa elə mürgüledir
Öz cəhrənin cığiltısı?

Gətir içək, görüm, qarı,
Gətir içək, hanı qədəh?
Süz, ey gənclik vəfadarı,
Qoy tökülsün qəlbə fərəh.
Qürbət eldə ömür sürən
Quşcuğazdan oxu mənə:
Səhər-səhər su gətirən
Qızıcığazdan oxu mənə.
Sovurduqca tufan qarı,
Sislə örtüb səmaları,
Gah ulayır, vaşaq kimi,
Gah ağlayır uşaq kimi.
Gətir içək, gözüm qarı,
Gətir içək, hanı qədəh?
Süz, ey gənclik vəfadarı,
Qoy tökülsün qəlbə fərəh!

ŞAIR VƏ GÜRÜH

Çılğın rübabımı səsləndirərək,
Çalib-çağırırdı ilhamlı şair.
O, nəğmə oxuyur, o, söz söyləyir,
Avam camaat da onu dinləyir,
Qanmayır, bu hənək nəyinə görək.

Bezilib deyindir kütbeyin kütlə:
Niyə boğazına güc verir belə?
Niyə gur səsilə haray qoparır,
Haraya bizləri çəkib aparır?
Nədən dinqıldadır? Nə təlqin edir?
Çağlayan, dağlayan bu şərqi nədir?
Bu nə tamaşadır, bu nə möcüzə?
Qanadlı yel kimi uçar harayı,
Elə yel də kimi uçar havayı,
Onun qoşmasından nə xeyir bizə?

Şair

Sus, ey dilbilməz, qanmaz zəhərat,
Həzərat deyilsən, sən bir həşərat!
Ürək bulandırır azğın üsyanın,
Appolon bütününü görüb danırsan,
Çəkiylə ölçürsən, mərmər sanırsan,
O heykəl Tanrının təcəssümüdür.
Xörək bişirdiyin bir dəmir qazan
Ondan sərfəlidir səninçün, inan,
Sənin qanacağıın, meyarn budur.

Gürüh

Əgər sən fələyin rəsulsansa,
İlahi bir alın yazısısansa,
Bizlərə həsr elə istedadını,
Döndər haqq yoluna camaatını.

Mökrlü, ağciyər, xırsız olsaq da,
Həyasız, naşükür, arsız olsaq da,
Daşqəlblü, əzazil, xədimik, nəyik,
Böhtançı, yalançı, abdal, köləyik.
Batsaq da gözündə min bir günaha,
Bəndəyə sərf elə məhəbbətini,
Bizdən əsirgəmə nəsihətini,
Dinləyib tapınaq doğruya, haqqa.

Şair

Dağılm başımdan! Dinc nəğməkarım
Sizinlə baş tutmaz sövdələşməsi!
Pozğunluq içində daşlaşıb qalın,
Sizi dirçəldəmməz rübabın səsi!
Ürək bulandırır qara üzünüz,
Əzəldən nə qoyub nə götürdünüz.
Başınız havalı, işiniz qandır,
Sizinki qamçıdır, ya da zındandır...
Bəsiniz deyilmə sərsəm kölələr?
Baxın, küçələrdən hər axşam, səhər
Zirzibil yığırlar, – faydalı işdir!
Bəs kimdir süpürən? Olarmı ki, bir
Kahin ibadəti təxirə sala,
Əlinə süpürgə, xəkəndaz ala?
Nə xırda qayğılar, nə cılız tamah,
Nə dava, nə asmaq, nə kəsmək üçün,
Dünyaya gəlmişik ilhamla yanmaq,
Şirin təranelər bəsləmək üçün.

MƏNİM ŞƏCƏRƏM

Bir çədən həyasız cızmaqaraçı,
Mənə rişxənd ilə zadəgan deyir.
Onların gülüşü acıdır, acı,
Gör nə üyüdürlər, başıma xeyir!
Mən zabıt deyiləm, nə də assessor,
Nə şanlı-nişanlı zadəganam mən.
Nə akademikəm, nə də professor,
Sadəcə rusyalı bir meşşanam mən.

Bilirəm, dəyişir zamanın nırxı,
Sözüm yox, danmıram, düzü, bu halı.
Təzədən kübarlar göyərüb axı.
Təzə olduqca da artır sanbalı.
Qartımış soyların bir parçasıyam,
(Həm də, təəssüf ki, tək mən deyiləm).
Qədim boyarların kötükəsiyəm,
A qardaş, ağzımda meşşan deyirəm.

Babam yağlı yuxa satan olmayıb,
İmtiyaz almayıır çar sapoqundan.
Saraydan çağırın-çalan olmayıb,
Knyaza dönməyib xaxolluğundan.
Kırşanlı Avstrya leşkərlərindən,
Qaçaq düşənlərdən olmayıb dədəm.
Bəs indi kiməm mən, kimlərdənəm mən?
Şükr Tanrıya ki, meşşan bəndəyəm.
Nevski dövründə əcdadım Raca
Döyüşdə qoruyub yurdu, məzhəbi.
Bizlərdən yan keçib, soyum artınca,
Dördüncü İvanın yaman qəzəbi.
Puşkinlər çarlarla təmasda olub,
Polyaklar qalmaqal salanda yenə,
Neçəsi qeyrətli sərbaz da olub,
Mininlə vuruşub çiyin-çiyinə.

Fitnə-fəsadlara, od-alovlara,
Hərfi tufanlara sədd çəkiləndə,
Xalqın fərmanıyla Romanovlara,
Taxt-tacı tapşırmaq qət ediləndə,
Biz də qol qoymuşuq həmin qərara.
Sonra çar Mixail sayıbdır bizi.
Vaxt vardı, yaxından tacidarlara,
Vaxt vardı... amma mən meşşanam, düzü.

Dikbaşlıq bizləri güdaza verdi.
Tərslikdə soyuna çəkən əcdadım
Birinci Pyotrla yola getmədi,
Odur ki, asıldı həməən əcdadım.
Onun aqibəti dərs olsun bizə,
Yakov Dolqoruki baxırdı sözə,
Odur ki, knyazın rahatdır cəddi.

Peterqof qiyamı başlayan zaman
Babam, Minix kimi, möhkəm dayandı.
Üçüncü Pyotra dönük çıxmadım,
Onun süqutunu pislədi, dandı.
O vaxt Orlovların qoltuğu şişdi,
Babamı saldılar qalaya, dama.
İnadkar soyumun işi ilişdi,
Meşşanlıq yazıldı mənim adıma.
Bir qalaq möhürlü, gerbli fərmanı,
Gizlədib keçmiş soraqlamadım.
Rəm etdim çağlayan qan yaddaşımı,
Təzə kübarlara bel bağlamadım.
Bir savad əhliyəm, əlimdə qələm,
Sadəcə Puşkinəm, Musinsiz-zadsız.
Nə varlı, nə saray öyanı, yalnız
Meşşanam. Həm nəyəm, özüm özüməm.

YEVGENİ VASİLYEVİÇ BARATINSKI

(1800-1844)

* * *

İstedaddan kasıb, səsdən zəifəm,
Amma dövrənimi sürürəm, nə qəm!
Varlığım kiməsə xoşdur, bilirəm
Həyata bir yeni nəsil gələcək;
O, mənim şerimdən ilham alacaq,
Bəlkə ruhumuz da sirdaş olacaq?!
Və indi özümə dost tapdığım tək,
Bir vaxt oxucumla bəxtim güləcək.

FYODOR İVANOVIÇ TYÜTÇEV

(1803-1873)

SON MƏHƏBBƏT

Yaşımız ötsə də sevgimiz mətin,
Ən zərif duyğudur, ən dərin inanc!
Ey qürub çağının, son məhəbbətin
Vida işıqları, parla, şəfəq saç!

Kölgədən don geydi göylərin tağı,
Şəfəqlər bəzədi tək günbatanı.
Tələsmə, tələsmə, axşamqabağı,
Rəhm et, bizimlə qal, gözəllik anı.

Donsun asta-asta damarlarda qan,
Təki tərkməsin qəlbi zəriflik...
Sən ey son məhəbbət, sən ey son məkan,
Sən həm səadətən, həm çarəsizlik.

* * *

Nə qədər ağırdır son an –
Ağıl aciz, fikir duman,
Ölüm əzab, ölüm vəhşət,
Qəlb yanğısı daha dəhşət.
Gör puç olur ölür nələr:
Ən sevimli xatirələr.

BAHAR SULARI

(tərcümə-allegro)

Ağarsa da çöllərdə qar,
Yaz deyə hay salır sular:
Lal sahilə oyan deyir,
Coşur, bərq vurur, söyləyir...

Səsi göylərə yüksəlir:
Bahar gəlir, bahar gəlir!
Müjdə gətirdik bahardan,
Göndərdi bizi qabaqdan!

Bahar gəlir, bahar gəlir!
Dalınca yola düzəlir
Dilində şən noğmələri
Sakit, ilq may günləri.

* * *

Rusiya ağılla duyula bilməz,
Ümumi arşınla ölçüb-biçilməz.
Onun ayrıca bir özəlliyi var,
Rusiyaya yalnız inanmaq olar.

MİXAİL YURYEVİÇ LERMONTOV

(1814-1841)

* * *

Yox, Bayron deyiləm, özgə bir kəsəm,
Mən hələ məchulam, kül altda közəm.
Olsam da onuntək cəlayi-vətən,
Xalis rus ürəkli didərginəm mən.
Çox az yaradacaq ağlım dünyada,
Erkən alışmışam, erkən də sönəm.
Sınıq ümidlərlə yüklənib yatan
Bir ümman uyudub bu odlu sinəm.
Sən ey tutqun ümman, o sirlərini
Kim aşkar eləyər, kim öyrənər bəs?
Kim açar kütləyə fikirlərini?
Özümmü? Allahımı? Yoxsa ki, heç kəs!

YELKƏN

Ağarır bir tənha yelkən
Dənizin mavi çonində!..
Nə axtarır uzaq eldə?
Nə itirib Vətənində?

Dalğa qopub, yel əsdimi
Dor əyilir – himə bənddir.
Əfsus, onun nə gəzdiyi,
Nə qaçdığı səadətdir!

Alda mavi şırnaq üzür,
Üstə qızıl, zər şüalar.
Havalanıb tufan gəzir,
Guya onda rahatlıq var!

VƏTƏN

Mən sevirəm yurdumu acəb, qərribə hissələ!
Yenə bilməz bu eşqi aqlım, fikrim, düşüncəm.
Xəyalımı yerindən tərpedəmməz bircə dəm
Nə qanlar bahasına qazanılan bir şöhrət,
Nə güvənli bir dinclik, nə güvənli sükunət,
Nə də uzaq keçmişin söylədiyi rəvayət.
Amma niyə sevirəm, heç özüm də bilmirəm,
Mən onun çöllərində səssizliyi, sərini,
Sonsuz meşələrinin yamyaşıl ləngərini;
Sevirəm çaylarını dəniztək coşan vədə,
Törpaq yolda araba dördnalə qaşan vədə
Xoşum gəlir ki, hərdən
Gecənin zülmətini sakit nəzərlə yaram,
Titrək işığı gələn açıq pəncərələrdə
Məhzun kəndlər boyunca qonaq yeri axtaram,
Sevirəm kövsənlərin tüstülü nubarını,
Gecə çöllərdə qalan araba qatarını.
Təpə üstə zəmidə ağaran cüt qayını
Görən kimi deyirəm: taylı tapıb tayını!
Çoxuna yad fərəhlə,
Sevinc dolu ürəklə
Seyr edirəm xırmanı,
Pəncərəsi naxışlı, damı küləş-komanı.
Bayram günlərindəsə, düşəndə şəhli axşam,
Hazırım bütün gecə durub kənardan baxam
Hay-küylü, tappılıtlı, fişqırıqlı rəqsə mən,
Deyinə bir yanda da sərxoş mujiklər hərdən.

1832

BORODİNO

– Şahidi olmusan, söylə bir, əmi,
Alışan Moskva müftə yerəmi
Keçdi firəngə?
Deyirlər döyüşlər olub ki, axı
Hələ də unutmur Vətən torpağı
Borodino günü çəkilən dağı!
Heyrət o cəngəl!

– Bəli, orlər vardı – hər biri bir nər,
Onların yanında, deyim müxtəsər,
Sizlər hədərsiz!
Di gəl ki, bəd oldu tale qisməti,
Çoxları döyüşdən geri dönmədi...
Onlar Moskvanı verməzdi qəti
Qəza-qədərsiz!

Susub çəkildikə biz xeyli müddət,
Qocalar qəlbində kükrədi hiddət
Umu-küsüylə:
İsti komayamı dönürük geri?
Bəyəm ordumuzun komandirləri
Yırta bilməzdimi yad mundirləri
Rus süngüsüylə?

Axır gəlib çatdıq bir düzəngaha,
Nə qədər istəsən cövlan et daha!
Qazıldı səngör!
Gecə qulağımız darı dəlirdi!
Elə ki, top-tüfəng, meşə bələrdi,
Gördük səhər-səhər bəri gəlirdi
Müsyö firənglər.
Topun lüləsini doldurub bu dəm,
Dedim dostlarımı qonaq eylərəm!
Dayan bir, aşna!
Daha hücum vaxtı neynirdim fəndi,
Biz ki, yıxmalyıdıq bərəni, bəndi.

Axı and yerimiz ana Vətəndi! –
Qurban daşına!

İki gün atışdıq biz ordan-burdan,
Nə çıxar mənasız atışmalardan?
Gözlədik fürsət.

Bürüdü hər yanı söhbət, vicvico:
Vaxtdı, yağları tutaq karteçə!
Döyüş meydanına üçüncü gecə
Çökdü bir zülmət.

İstədim uzanıb alım mürgümü,
Nəşəli firənglər səhərə kimi
Bör-bör böyürdü.

Amma sakit idi bizim düşərgə:
Kimi əl gəzdirir papağa, börkə,
Kimi biğ çeynəyib hirsiyə birgə
Süngü döyürdü.

Göylər avazıyıb dan ağaranda
Cərgələr tərpaşib dindi hər yanda
Hay verə-verə.

İgid polkovniki qoy salım yada,
Çara nökrə idi, əsgərə – ata!
Hayıf, bir qılınca gedərək bada,
Sərildi yerə.

Gözünü bərəldib dilləndi birdən:
Uşaqlar! Moskva biz duran yerdən
Uzaq ha deyil!

Ölən qardaşlartək biz də həyatda
Qoyaq başımızı Moskva altıda...
Bəli, sadıq qalıb o əhdə, anda
Getdi bir nəsil.

Haman o bəd günü tüstü içində
Firənglər buludtək gəlib keçəndə
Bizim səngərə,
Sinəsi nişanlı lovğa ulanlar,

Papağı atquyruq boz draquklar
Sel kimi axışıb gəldi o ki, var,
Gəldi bu yerə.

Sizə göstərməsin heç pərvərdigar!
Tüstüdə, dumanda odlar, alovlar
Yaxdı yağını.
Karteç vızıldadı, qılınca oynadı,
Süngü saplamaqdan qollar doymadı.
Güllə şütüməyə yer də qoymadı
Meyit yığını.

Yadlar əlbəyaxa rus döyüşünün
Dadını yamanca daddılar o gün,
Bələnib qana.
Bizim sinəmiztək titrədi torpaq,
Cəsədlər, cəmdəklər qalandı dağ-dağ
Topların səsi də haray salaraq
Gəldi tüğyana.

Havalar qaralıb qovuşanda şər,
Hazırca dayandıq yeni döyüşə –
Dözüb əzaba...

Biz elə çaldıq ki, barabanları –
Geriyə oturduq basurmanları.
Sonra önləri, sağ qalanları
Aldıq hesaba.

Bəli, bizim nəsil özgə nəsil,di,
Sizin bu süstlərin tayı deyildi.
Sizlər hədərsiz.

Bəd oldu onların tale qisməti
Çoxları döyüşdən geri dönmədi.
Onlar Moskvanı verməzdi qəti
Qəza-qədərsiz.

ŞAIRİN ÖLÜMÜ

Öldü böyük şair Qeyroti həssas –
Ömrü şəhid oldu şayəli şərə,
Sinədə qurğuşun, ürəkdə qisas
Əyilməz başını əydi son kərə!..
Xırda təhqirlərin ağır daşına
Dözmədi Şairin köksündə ürək.
Kübar aləmində o, təkbaşına
Rədd edib rəyləri həmişəkitək...
Axır öldürüldü!.. Daha nə lazım
Gərəksiz təriflər, boş hönkürtülər
Qurtarın haqq deyəm miskin avazı,
Hökmünü bitirib qəzavü qədar!
Sizlər deyildimi elə qərəzlə
Ötkəm bir talantı perikləyənlər?
Sizlər deyildimi zövqü həvəslə
O gizli yangını körükləyənlər?
Nə olar? Əylənin... Gülün bir daha,
Bitdi əzablarla sonuncu cəngi:
Söndü çıraq kimi munis bir düha,
Soldu təntənəli zəfər çələngi.

Mərhumun qatili laqəyd, zirəng,
Zərbəsi amansız oldu yamanca:
Aramla vurarmış duyğusuz ürək,
Zərrəcə əsmədi əldə tapança.
Bu nə möcüzədir?.. Tale göndərib,
Baxmayıb yurdunun soyu-sovuna,
Başlayıb – necə ki, yüzlərcə qərib –
Səadət ovuna, rütbə ovuna,
Gülüb, layiq bilib sonsuz nifrətə
Yabançı adəti, dili o qansız;
Acıya bilməyib bizim şöhrətə,
Anlaya bilməyib qan tökən vədə
Nəyə əl qaldırdı belə amansız!..

Şair öldürüldü – amansız, nahaq –
Böyük bir ilhamla özü vəsf edən;
Özütək qısqanclıq badına gedən
O məchul, o əziz nəğməkar sayaq
Onu da qoynuna apardı torpaq.

Niyə o pak dostlardan ayrı düşüb bihudə,
Ayaq açdı bu paxıl, bu xəfəli mühitə
Azad, alovlu qəlbi gündə sınaq, qanayan?
Niyə əl verdi belə böhtançı rəzillərə,
Niyə inandı, görün, yağlı, ipək dillərə
O uşaq vaxtlarından adamları tanıyan?

Çələngini götürüb, təzəsini hördülər,
Bir dəfnəli göyəmi alını üstə sərdilər;

Amma pünhan tikanlar
Onun şanlı alınına ağı süzdü o ki var.
Zəhərləndi anbaan

O təlxək cahillərin hiyləli pıçıçımdan.
O, öldü – qisas eşqi qaynasa da qanında,
Aldanmış ümidlərin təəssüfü canında.

Susdu şaqraq nəğməkar
Qalxıb oxumaz bir də;
Kip qapandı dodaqlar
Ensiz, kəsif qəbirdə.

Siz ey rəzilliyə əyilənlərin
Dikbaş xələfləri, məğrur əyanlar,
Tale qırmancıyla döyülənləri
Kölə dabaniyla tapdalayanlar!
O ac gözləriniz niyə doymadı,
Ey taxt ətrafına daraşan yığın;
Sizsiniz qatili, əzəl cəlladi
Dühanın, Şöhrətin və Azadlığın!
Sizlərə pərdədir qanun cahanda,
Susur qarşınızda haqq da, divan da...
Ey pozğun əxlaqa sirdaş olanlar,

Bilin, tanrının da öz divanı var;
Görüb qabaqcadan fikri, əməli,
Ona yetməyəcək altunun əli!
Onda bir ağızdan sizin hamınız
Nahaq söysəniz də o haqq qanunu,
Yuya bilməyəcək qara qanınız
Təptəzə, dupduru Şair qanını!

1837

ŞAİR

Saf, qızılı naxışıyla par-par yanır xəncərim –
Qüsurlu bilməz etibarlı yarağım;
Saf poladı – dəyanətin sirli, mübhəm səngəri,
Cəng-cidallı Şərqi miras sorağı.

İllər boyu gərək olub dağlar gəzən atlıya,
Qulluq üçün haqq davası döyməyib;
Çalın-çarpaz dağlar çəkib neçə qəlbi odluya,
Biçib-töküb neçə zireh köynəyi.

Quldan artıb boyun əyib yiyəsinin sözüne,
Cigildəyib – götürməyib qarğıışı.
O günlərdə yad bəzəktək ar bilibdir özünə
Üstündəki zərif, zəngin naxışı.

Terek çayın o tayında tapıb onu bir kazak,
Saplayıbmiş bir ağanın köksünə,
Sonralarsa gizlədilib, saxlanılıb o yasaq
Bir erməni dükənində bir sənə.

Gəlib indi ayrı düşüb, qın hardadı, o harda;
Qalıb döyüş dostundan da xəbərsiz.
Qiymətli bir oyunaqçək par-par yanır divarda –
Yanır, heyhat, şərəfsizcə, xətersiz!

Unudublar vaxtlı-vaxtlı qayğısına qalmağı;
Yoxdu daha oxşayanı, siləni,
Tiyəsinə nəqş olunmuş yazıları sübh çağı
Bir sövq ilə oxuyanı, biləni.

Şair, sən də xumarlanıb əsrimizin nazına,
İtirmisən məqsədini, qayəni.
Dəyişmişən öz hökmünü sən mənəşə, qızıla,
Adamları valeh edən sayəni.

Bir zamanlar hay düzümlü sözlərinin qüdrəti
İgidləri döyüşlərə kükrədib.
Gərək idin camaata məclislərdə çıxartək
Gərək idin azan vaxtı buxurtək.

Şeirlərin başlar üstə bir ruh kimi, tən kimi
Olub nəcib fikirlərin sədası,
Səslənərdi hündür vəçə qülləsində zəng kimi
Hər gələndə el bayramı, el yası.

Adi dilin, məğrur dilin nəşəmizi edib təng,
Göz oxşayır parıltılar, yalanlar;
Qoca dünya öyrəşib ki, bir qartımış sifəttək
Qırıqları örtə ənnik-kirşanlar...

Bir də haçan oyanarsan, həcvə mərəz peyğəmbər!
Dur, xəbər tut qisas adlı qanundan.
Təhqirlərdən qızıl qında pas bağlamış bir xəncər
Yoxsa heç vaxt çıxmıyacaq qımından?

BULUDLAR

Ey göylü buludlar, əbədi səyahlar!
Mirvari qatarla səmada uçursuz;
Elə bil sizi də teyləyən, qovan var,
Sevgili şimaldan cənuba qaçırsız.

Kim qovur sizləri: taleyin hökmümü?
Gizli bir həsədmi? Açıq bir qərəzmi?
Pərişan səfiniz cinayət yüklümü?
Ya dostlar böhtanı zəhərli mərəzmi?

Könlümüz yabançı: sevgiyə, əzaba.
Bezdirib sizləri bəhərsiz tarlalar.
Daima soyuqsuz, azadsız, əcəba!
Nə sizin yurduunuz, nə sizi qovan var.

Bakı, 1930

GÖRÜŞ

1

Aşılmaz dağlar aşılıb
Axşam günəşi söndü,
Çağlar çeşmə şırşaşır
Qaranlığa büründü;
Bağlar yaşıl biçimdə
Ətirləndi bir ucdan,
Tiflis sükut içində,
Dərədə tüstü, duman.
Göy üzündə səfərbər
Bəd yuxular qabarı,
Enib, dayə mələklər
Söylədir uşaqları.

62

2

Köhnə qala dalında,
Tutqun topə yanında,
Çinar altıda, sərinde
Xalıda əyləşərək
Düşünürəm dərindən:
Bu yuxudu, ya gerçək?
Doğrudanmı burda sən
Mənə görüş vermisən?
Eşqin bu dadlı dəmi
Həsret yaxır sənəmi;
Səni gözlər, mələyim,
Arzum, eşqim, diləyim.

3

Körpü üstə şölələr
Nurdan halay vurublar,
Qara, sivri qüllələr
Keşikçitək durublar;
Cüt-cüt çıxır hamandan
Gürcü qadımlar elə
Qaçıb gedir durmadan
Ürkək addımlar ilə.
Elə bil bəyaz oda
Çulğayıb boş küçəni,
Amma uzun çadradə
Tanımaq olmur səni!

4

Yastı görünür üzdən
O uzaqda damımız,
Asılıb Kürün üstə
Eviniz, artırmanız;
Gün qızanda sığınar
Kürün sərini suyuna.

63

Sarıntı sarmaşıqlar
Evinizin boyuna
Uca palıd dalından
Görünür pəncərənin,
Ordakı tənha şamdan
Görünmür ancaq bir iz!

5

Gözləyirəm haçaqdan,
Həsət yıxıb halımı.
Doğrayıram acıqdan
Xəncərimlə xalımı;
Hey baxıram həsrətlə
Yoluna göz dikərək.
Şərq tərəfdən möhnətlə
Əsir soyuq bir külək.
Bürüyüb zirvələri
Al örpəkli dumanlar,
Tərk eləyib şəhəri,
Yola çıxır karvanlar.

6

Gözüm! Yaşı dayandır!
Könlüm! Sən də alış, yan!
Daha mənə əyandır
Xəyanətin, ey ilan!
Mənə əyandı tamam
Nədən ovunub belə,
Tatar balası axşam
Dönmüşdü atlı yelə!
Cavan köhlən atında
Çaylaq küçə boyunca
O çapdıqca atan da
Fərəhlənir doyunca.

64

7

Götürüb tufəngimi,
Aşaram doqqazı mən,
Girəvə düşən kimi
Qayada gizlənbən,
Tufəngin lüləsini
Tuşlaram tozlu yola.
Niyə döyündü sinəm,
Bu gələn tatar mı ola?
Bir çökəyə sinib mən
Səmtinə çöndüm yolun...
Tappılı gəlir deyən...
Aha! Sənsənmi, mөлun!

QAFQAZ

Ömrün ertə çağı mənə bu fələk
Ey cənub dağları, saldısa pərən,
Unutmaz sizləri bircə yol görəni;
Yurdumun şipşirin nəğmələritək
Sevirəm Qafqazı mən.

İtirib anamı lap körpəlikdə
Çöldə qürub çağı sanıram hərdən,
Səsinə əks edir dağlar o yerdən;
Könlüm həyan tapır qayalı dikdə;
Sevirəm Qafqazı mən.

Ötən xoş günlərim sovuşdu yeltək,
Beş ilim çay kimi axdı dərədən.
İlahi gözləri sizdə görəndən
Çırpınır hələ də sinəmdə ürək:
Sevirəm Qafqazı mən.

65

YAKOV PETROVIÇ POLONSKI

(1819-1898)

SƏTTAR

Səttar! Səttar! Nağaraya, çianura qoşularaq,
Yalvardıqca, inlədikcə, ağıladıqca çılğın-çılğın,
Boğazında qaynar səsin, titrək səsin, fəryadın bax,
Xəncər kimi yaralayır, ürəyimə salır yangın.

Bilmirəm nə oxuyursan, baş açmıram sözlərindən,
Körpəlikdən alışımsam mən başqa bir musiqiyə.
Bütün gecə oxuyursan bir daxmanın içində sən,
Tiflis tamam yuxudadır, sükut enib yerə, göyə...
Sanki xəstə qardaşımdır şərqdən çəkir haray, fəğan,
Mənə danlaq göndərir o sənin alovlu ağzından.

Bilmirəm nə oxuyursan, sən bəlkə də öz eşqindən,
Alovlanan kərəmlərin sevgisindən danışsən.
Bəlkə islam qılıncının qarşısında zağ-zağ oşən,
Külələri xatırlayır, intiqamla alışsən.
Oxuyursan bəlkə elə o günləri düşünərək...
Mən, bilmirəm, ün çəkirsən, artıq mənə söz nə görək!..

Sankt-Peterburq, 1885

TATAR QIZI

Xəfif bahar yeli ləpələndirən
Çəltik zəmisini seyr edərək mən.
Çəkmişəm atımı bir kölgəliyə,
Bürküdən yolçunun quruyur ağzı...
Kimsəsiz cığırla bir tatar qızı
Yollanır dərədən su gətirməyə.
Odur, gəlib çatır çay kənarına,
Daş körpü üstündə durub o sona,
Güyümü çiyindən endirir orda.
Düzəldib özünü o ağır-ağır,
Ürkək gözlərini qıyaraq baxır
Ki, bəlkə kişi var o aralarda.
Narahatlıq yağan gözlərə bir bax,
Bir bax, alovlanıb yanır al yanaq,
Öpür yanaqları cüt qara birçək.
Aman, Allah, aman! Bu yer üzündə,
Bu ucsuz-bucaqsız çölün düzündə,
Hələ görməmişəm belə bir çiçək.
Cəld bir hərəkətlə o çöl çiçəyi
Üzünə çəkərək zərif ləçəyi,
Bir anda görünməz etdi özünü.
Sonra sarmış kimi qəlbini həycan,
Yarışıb güyümün tutacağından,
Məndən yan tərəfə tutdu üzünü.
Ciddidir bu yerdə ənənə-adət,
Amma yağdırsam da adətə lənət,
Şənimə ar gəlir qaydanı pozmaq.
(Ədəbli göstərim deyə özümü)
Tozlu papağımla örtüb üzümü,
Ordan öz atımı sürürəm bayaq.
Lakin çevrilərək mən ixtiyarsız,
Baxdım ki, arxamca gülür həmin qız,
Mən də gülümsədim istər-istəməz.
Mən o kələkbaza qalmışdım heyran,
Sanki bu gülüşlər deyirdi: oğlan,
Bizi bu arada pusmayır heç kəs.

AFANASI AFANASYEVİÇ FET

(1820-1892)

* * *

Sənə gətirdim salamlar,
Ərz edim ki, günəş qalxdı.
Oynadı qaynar şüalar,
Yarpaqların güldü baxtı.

Ərz edim ki, yaz meşəsi
Oyanıbdır hər budaqda.
Quşcuğazın silkinməsi,
Və yaz dolu yağılarda.

Ərz edim ki, gəldim yenə
Dünənkitək, tam istəklə.
İstərəm ömrümü sənə
Həsr edim sidqi-ürəklə.

Ərz edim ki, hər tərəfdən
Öpür məni xürrəm yellər.
Oxuyacam, bilməm nədən,
Gəl, ey sevdalı nəğmələr.

* * *

Bir toz boğanağı
Qalxır uzaqda;
Bu gələnlətlimi,
Yoxsa piyada?

Budur, kimsə çapır
Dəli köhləni.
Sən ey uzaq dostum,
Xatırla məni.

NİKOLAY ALEKSEYEVİÇ NEKRASOV

(1821-1878)

BIÇILMƏMİŞ SAHƏ

Payızın axır ayı, çəkilmiş dolaşalar,
Meşələr paltarını soyunmuşdur hər nə var.

Lakin bir parça yer var biçilməmişdir ora...
Dərd verir, kədər verir dayanıb baxanlara.

Sünbüllər bir-birinə, sanki deyir astadan:
Sıxıcıdır bu payız, sıxıcıdır bu boran.

Sıxıcıdır, baş əyək yerə el baxa-baxa,
Dolu dənələrimizi batıraq toz-torpağa.

Burdan ötən hər cürə ac quşlar axşam-səhər
Üstümüzə tökülür yeyir, qarət edirlər.

Dovşanlar tapdalayır, əsir yellər-boranlar...
Bəs hanı bizi əkən əkinçi, gəlmir nə var?

Yoxsa başqa yerdəki sünbüllərdən pisik biz?
Ya ki dolu deyildir, çox deyildir dənimiz?

Yox, biz əskik deyilik başqalarından heç vaxt,
Çoxdan dolub, yetişib, dənimiz, yaxşı bir bax.

Onunçün əkdimi ki, bizi əkinçi yerə,
Acı payız yelləri dağıtsın bu çöllərə?..

Külək qəmli bir cavab verdi onlara dərhal,
Söylədi: Sizi ökən köndlidə qalmamış hal.

O bilir, sizi neçin ökdü, səpərək yerə,
Lakin o görməmişdir işi gücünə görə.

O yeməyir, içməyir halı xeyli yamandır,
Xəstə qəlbini qurdlar yeyir, neçə zamandır.

Bu şırımları açan əlləri incələyərək,
Asılmış qırmanec kimi, qurumuş qanqalaqtək.

Sönüb batmış gözləri. O kədərli nəğmələr
Oxuyan nəfəsindən qalmamışdır bir əsər.

Sanki xışa söykənib əllərilə bu zaman,
Əkinçi fikirlərlə keçirdi şırımlardan.

DOBROLYUBOVUN XATİRƏSİNƏ

Sən ciddi və sərt idin, sən öz gənec illərində
Ehtirası ağılına bacarıb tabe etdin.
Yaşamağı öyrətdin şərəf, azadlıq üçün,
Lakin bundan daha çox sən ölməyi öyrətdin.

Bilə-bilə öl üzdün dünya ləzzətlərindən,
Təmizlik və saflığı hifz elədin daim sən.
Rəf olmağa qoymadın qəlbini hərisliyini,
Sevdin öz vətəninə, əziz bir qadın kimi.
Zəhmətini, arzunu, fikrini dönə-dönə
Sən verdin canın qədər sevdiyin bu vətənə.

Yeni həyata doğru çağıraraq əbədən
Namuslu ürəkləri təslim etdin ona sən.
Sən işıqlı bir cənnət, çələng üçün mirvari –
Hazırladın ömründə bəzəməkçin o yarı.

Lakin vaxtımdan övvəl gəldi çatdı sənə, domin,
Əllərdən tez düşdü o peyğəmbər qələmin.
Hansı idrak məşəli, görün, getdi sənərkək!
Döyünməkdən dayandı, görün, necə bir ürək!

Ehtiraslar soyudu, illər arxada qaldı,
Sən başımız üstündə yüksələrək ucaldın.
Ağla ey rus torpağı! Fəxr et yenə, sən hər an,
Somaların altında dayandığın zamandan –
Belə oğul doğmadın öz ömründə əsla sən;
Sonra geri almadın, öz qoynuna yenidən.
Könül gözəlliyimin bütün xəzinələri
Yığışmışdı köksündə onun əzəldən bəri.

Sən ey ana tobiot! Bu cürə insanları
Əgər göndərməseydin yer üzünə arabit,
Susqun, ölgün qalardı bu həyatın vadisi...

ƏLVIDA

Əlvida! Bir an da xatırlama sən,
Məyus, əzab verən acı anları.
Unut göz yaşımı, poz xatirədən
Qışqarıqdan doğan həyacanları.

Lakin məhəbbət ki, yar oldu bizə,
Saçdı şəfqətini üzərimizə.
Böyük bir sevinclə düzəldik yola,
Xatırla, o günü unutma əsla!

VALERİ YAKOVLEVİÇ BRYUSOV

(1873-1924)

BABANIN SİRRİ

– Qəmli bir həqiqəti, ey gənc, söyləyim sənə:
Səmalara baş vurur sirli, dumanlı
Olimp.
Qocalar deyərdilər, yuxarıda, zirvədə,
O qızıl kahalarda ölümsüzlər yurd salıb.
Kimlər idi inanıb dua etdik – ulu Zevs,
Adətləri qoruyan Hera, müdrik Afina,
Bel kəməri şəhvətdən yoğrulmuş Afrodita...
Amma düz bir il əvvəl dağlar dostu çobanlar,
Çomaqların götürüb, bardaqla su götürüb,
Cəsarətlə Olimpın düz başına qalxdılar
Və heç bir qızıl kaha və yalnız tənha daşlar...
Olimplilər yaşayan heç bir yerdən əsər yox.
Ey gənc, acı həqiqət budur, sənə açıram.
Ağah ol ki, Olimpda Allah yoxdur, olmayıb.

– Əbədi, baba, heç kəs Olimpda heç bir Allah
Tapmadısa nə olsun?! Ölümsüzü görməkçün
Olumluda olmayan göz və qulaq görəkdir.

Olimpda olmasam da, dünən cavan meşədə
Gözəl səslə Pan idi – nəğməsinə eşitdim.
Bir qüسسəsiz nimfani bulaq başında gördüm.
Axşam Driadayla sakit-sakit söhbətdə,
İndisə səniniləyəm və mən bilirəm odu
Dodağında təbəssüm Muza durub arxanda.

MİXAİL ALEKSEYEVİÇ KUZMİN

(1875-1936)

HERA

Əbədi od qalamaq uca qüllədə belə,
Əbədi zil qaranlıq gecəyə göz zilləmək,
Əbədi hörükləri oynatmaq dörd içində,
Zavalı Hera.

Tufanların, dalğanın eşitdinmi səsinə?
Qeyzli qara zülmət bu dənizi udubdu.
Uzaq dıbsızlıkdəsə ağımtıl bir nöqtə var,
Köpükdü, ya sevgilin?

And içirəm gələcək mənim cəsur dənizçim.
Mən çatdığım ocağa can atardı Leandr.
Buz kimi dalğaları yara-yara keçərdi,
Hellespontu o.

O, özü gəlməyəcək, dalğalar gətirəcək,
Görəcəksən sən onun meyitini qum üstə.
Əziz sima – bəmbəyaz, telləri dalğa-dalğa,
Gözlərsə görmür.

Ağla, Hera, ucadan, dərdin-qəmin böyükdür,
Köksünü hönkürtünlə cır, qoy dağlar titrəsin.
Əzabın səsi, qəmin hənirtisi vadısa,
Əks-sədandı.

İşıqdan uzaq durun, günəş də sönsün daha,
Qoy otlar da sarılsın, yarpaqlar da tökülsün,

İncə bir çiçək öldü, qiymətli bir mirvari,
Dəniz batırdı.

Mən nə təhər yaşayım, əgər o yoxsa artıq?
Həyat yoxdur, işıq yox, qəm var – sonu görünməz.
Ah, niyə mənə ölü sevgili qaldı, niyə?
Mənsə diriyəm.

Mənim min öpüşümə cavab gəlməz bir daha,
Sinəsinə çökərəm, ürəyi də döyünməz.
Qışqırıq qopararam: Oyan, əzizim, oyan!
O isə eşitməz.

Ax, öt, ey ömrüm mənim, bihudə öpüşlərdə
Ürəyim, ehtiraslı göz yaşına yol ver sən.
Öz son anımda belə doyunca öpüm durum,
Yazıq leandı.

ALEKSANDR ALESANDROVIÇ BLOK

(1880-1921)

* * *

Gecə, küçə, aptek, fənər,
Mənasızdı tutqun işıq.
Yüz il də yaşasam əgər,
Çıxış yox, hər şey qarışıq.

Ölünce dəyişməz bunlar,
Yenə də belə gecələr.
Yenə buz bağlamış sular,
Gecə, küçə, aptek, fənər...

ŞAİRLƏR

Bataqlıq yer vardı şəhərdən konar,
Şairlər yaşardı burda bir zaman.
Görüşəndə zorla gülümsördilər,
Etinasız süzüb bir-birin yaman.

İşıqlı gün bura əbəs doğurdu,
Bu qəmli, kədərli bataqlıq üstə.
Şairlər hey içər, hey işlədilər,
Səhərlər erkən də, gecə-gündüz də.

İçəndə yamanca dostlaşdılar,
Çərənləyirdilər atıb əbədi.
Halları pozulub səhərə yaxın,
Yenə işlədilər – küt və əsəbi.

Sonra çıxardılar komalarından
Qürub yangınına baxmaq adına.
Qızıl hörüyünü təriflərdilər
Sərraftək göz qoyub keçən qadına.

Kövrəlib xoş dövrən arzular dılar,
Şairlərin hamsın bir-bir söylərək
Sonra tökərdilər acı göz yaş,
Göydə bulud görüb, yerdə tər çiçək.

Beləcə yaşardı, şairlər, dostum,
Oxucum, yəqin ki, fikirləşirsən:
Sənin baş gırləyib gün keçirməyin,
Mın kərə yaxşıdır şair ömründən.

Yox, əziz oxucum, ey kor tənqidçim,
Şairin dünyada var nəyi desən –
Buludu, hörüyü, xoşbəxt dövrən...
Amma sən bunları hardan biləsən?

Arvadından razı, özündən razı,
Qanunundan razı, günün keçir xoş.
Ancaq qanun-filan azdır şairə,
O, dünya qəmindən olanda sərxoş.

Dıvarlar dibində ölsəm köpəktək,
Həyat gömsə məni torpağa əgər;
Biləcəm: üstümə Tanrı qar səpir,
Alnımdan öpürlər dəli küləklər.

ŞAIR

Sahil boyu uçşurdu havada quşlar,
Atasıyla pəncərədən baxırdı uşaq:
– Mənim təzə, alabəzək bir çətirim var,
Tez ol, tez ol! Yağ ey yağış, yağ!

– Bu dənizin o tayında indi yazdı, yaz,
Burda qışdı, gözəl balam, soyuqdu sənə.
Ay çəhrayı papaqlı yazıq qızcığaz,
Uçaq gedək bu dənizin o sahilinə.

– Mənim anam ordadı mı?

– Yox!

– Bəs hardadı?

– Anan ölüb.

– Ölüb?! Axı bu nə deməkdə?

– O küçədən keçənə bax; şairi adı,
Həmişə gözü yaşlıdı, həmişə təkdə.

– Onun da anası yoxdu?

– Var. Amma ona

anasından daha əziz bir xanım da var.

– Bəs o xanım niyə gəlmir onun yanına?

– Aralığı kəsib axı dəli dalğalar.

– Bir gəmiyə minib gəlsin.

– O xanım axı,

gəmiyə də, qayığa da minməyə qorxur.

Yox, yox, heç vaxt gəlməyəcək o gözəl xanım!..

Ata susdu. Uşağın da qaraldı qanı.

Sonra hava qaraldı.

Bu söhbət də elə burda qııldı.

* * *

Bir qız oxuyurdu kilsə xorunda,
Dənizlərdə yol azan gəmilərdən,
Qürbət eldə bəxt gözən əmilərdən
Oxuyurdu bəyaz donlu qızcığaz.
Qızın səsi o qaranlıq kilsəyə
İşiq kimi süzülürdü, axırdı.
Qaranlıqdan gülümsəyə-gülümsəyə
Ümid dolu neçə cüt göz baxırdı.
Hamı inanırdı ümid var hələ,
Ötəcək dünyanın dərdi, kədəri.
Ağ günə çıxacaq qürbətdəkilər,
Gəmilər salamat dönəcək geri.

Həm inanırdı o səsə, ancaq
Dünyada hər sirdən xəbərdar olan
Yaxşı bilirdi ki, yalandı, yalan,
Gedənlər heç zaman
qayıtmayacaq...

Dünən olanlar bu gün tamam yadımdan çıxır,
Səhər açılan kimi axşam yadımdan çıxır.
Gündüzlər unuduram gecəki ulduzları,
Gecələr unuduram günəşli gündüzləri.

Amma əcəl günündə durub mənim qəsdimə,
O gündüzlər, gecələr axışarlar üstümə.
Onda canım sıxılır, istərəm bir anlığa,
Yenə dönəm, qayıdam o gözəl cavanlığa.

Amma nə yaş o yaşdı,
nə güc o gücdü.
Qalxmağa hey yox –
gecədi... gecdi.

YAĞIŞDAN SONRA

Yağış yasəmənləri döyüb yatırıb yerə...
Susub bülbülün səsi.
Ancaq susmaq bilməyir qoşulub gur sellərə
Kiçik çayın nərəsi...

Şəfəqlərlə öpüşüb dirçəldikcə təbiət,
Dirçələcək gül-çiçək.
Rayihəli bağında şirin avazla, əlbət,
Quşlar yenə dinəcəkdir...

QADIN

Avqust Strinberqin xatirəsi

Min cür əzabımı dadıb dünyanın,
Ölüm diləmişəm hər axşam-səhər.
Amma məqamında ölüm dayanıb,
Budur yaşayıram üzümdə kədər.

Yazda qəbristanı gözdüyüm zaman,
Kiçik bir təpəcik çıxdı qarşıma.
Düşündüm: sahibi məlum olmayan
Qəbir bilsin nələr gəlib başıma.

Günəş üfüqlərdə qürub edəndə,
Gül-çiçək gətirdim o qəbrin üstə.
Başqa bir nəfərsə gəzinib gəndə,
Məni bir an belə qoymurdu gözdən.

Qəfil qarşılaşdı gözümüz həmə
Baxırdı diqqətlə, həlim, mehriban.
Yox, yox! Tənha idim bu dünyada mən!..
Odur ki, çevrilib ötdüm yanından.

Kədərli çöhrəmin, qəmli çöhrəmin,
Yorğunluğunamı vurulmuşdu o?
Üzümdən yazıqlıq yağdı yəqin,
Yoxsa tənhalıqdan yorulmuşdu o?

Qoy ona göz yumum, göz yumum, çünki
Qaməti ucadır, görkəmi həzin.
Bu kədər, bu qüssə araya çöküb,
Bizi bir-biriylə birləşdirməsin.

Mən onu gördüm, duyurdum hisslə,
Gəlib kürəyimə dirəndi bərdən...
Elə istəyirdim acıqla-hirsə,
Onu öz başımdan rədd eləyim mən.

Bütün var-gücünü toplayıb birdən,
Əzab çəkə-çəkə dindi güc-bəla:
"Məndən çəkinməyin! Burda qəbirdə
Uyuyan balamdı, doğmaca balam".

Ondan üzr istəyib mən dönə-dönə,
Başımı aşağı öydüm kədərlə.
O isə gülləri uzadıb mənə:
"Buketiniz qaldı" dedi qəhərlə.

Dedim: "Balanızın məzarı üstə
Qalsın bu görüşdən bir xatirətək".
O çəkib çiyinini, dilləndi pəstən:
"Sizinçün daha çox vacibdi çiçək!"

Bəli, mən anladım günahım nədi,
Boynuma alsam da təəssüfümü.
Amma bağışlaya bilmirəm qəti,
Onun istehzalı təbəssümünü.

* * *

Yavaşdı nurlu külək,
Boz bir axşam çökdü yerə.
Küknar üstə qonan qarğa,
Dəydi uyğulu tellərə.

Qərib, zülmət bir diyarda,
Məni yada salırsanmı?
Eşqim üçün yuxularda,
Heç narahat olursanmı?

Qəlbin tez-tez dəyişsə də,
Dəyişməzdir heç bir vədə
Sənin o gənclik vüqarın,
Mənim qadın etibarım.

Qovma, gəlib yan keçəndə,
Yüngül, adi kabusu sən.
Sıdq ürəkdən sevsən belə,
Tamam başqa bir qızı sən.

Qaranquşlar yavaşayıb,
Uçur indi lap alçaqdan.
Gecə baxır gözlərinə,
Yaxınlaşır güclü tufan.

QIZA

Sən onun önündə bir zərif saplaq,
O sənin önündə vəhşi kimidi.
Ona xoş üzünü göstərmə nahaq,
Qapını döysə də açma kilidi.

İşdir qol zoruna soxulsa evə,
Qapı arxasında gizlənib yan dur.
O mənfur otaqda tapıb girəvə,
Quru divarlara od vurub yandır.

Görsən yaxınlaşır rəzalət çağı,
Evin bir küncünə çevir üzünü.
Qara ləçəyinə bir iynə taxıb,
Düynlə, itirmə bir an özünü.

Çırpına-çırpına yaralı quştək
Ağrıdan, acıdan qışqıranda sən,
Qoy kobud ovcuna sancılısın bərk-bərk
Qara ləçəyinə düydüyün iynən.

Azğın ehtirasdan bir vəhşi təki,
Özünü unutmuş o yönsüzbədən.
Qoy xəbər tutmasın küroyindəki,
Gömgöy göyörtidiyin diş yerlərindən!

**VELİMİR (VİKTOR VLADİMİROVIÇ)
XLEBNİKOV**

(1885-1922)

* * *

Axı mənə nə gərəkdi?
İstədiyim bir çörəkdi,
Bir azacıq süd də olar,
Bir də ki, səma,
Bir də buludlar.
İllər, adamlar, xalqlar,
Su kimi axar,
Gedər əbədi.
Təbiətin aynasında
Ulduzlar – tor, bizsə – balıqlar,
Allahlar da – kabuslar.

NİKOLAY STEPANOVIÇ QUMİLYOV

(1886-1921)

MƏN VƏ SİZ

Tay deyiləm sizə, bilirəm bunu,
Bir başqa ölkədən gəlmişəm, azı.
Mənə gitaradan daha xoş gəlir,
Zurnanın çöl ruhu, vəhşi havası.

Görmürəm ütülü köynək-pencəkde,
Hər hansı salonda, zalda yerimi.
Mən əjdahalara, şəlalələrə,
Buludlara oxuyuram şerimi.

İndi ulduzlara baxıb hər gecə,
Nəyisə gözləyən cəngavərlər dəb.
Ancaq xoşdu mənə susuz səhrada,
Su tapıb diz çökən, su içən ərəb.

Bir yumşaq yataqda ölməyəcəyəm,
Notaris solumda, həkim sağımda.
Bir gün öləcəyəm isti sarmısaq,
Bir doğma, bir vəhşi dağ çatdağında.

Mənim son nəfəsim bir kilsəyə yox,
Bir dağ yarığınə axacaq ancaq.
Yıxılıb bir quldur, ya bir fahişə
Durub başım üstə, qışqıracaq: Qalx!

YUXU

Gözəlsən bu gün yenə,
Nə görmüsən yuxunda?
– Sahil, söyüdlər,
Ay işığında...

Gəzirdi gecə uzununu,
Gördün sevginin üzünü?
– Gördüm Dezdemonanı,
Bir də özümü.

Bəs, kimdi orda gizlənən?
Görünən ancaq gözüydü.
– Otelloydu gizlənən,
O, gözəldi.

Ay işığı da şeirdi,
Layiqdi hər ikinizə?
– O döyüşçüdü, o şirdi,
Həm də şairdi.

Oy, necə oxuyurdu o,
Gizli diləklər haqda.
– Həm də çöllər, biyabanlar,
Gözəl istəklər haqda.

– Dinləyən Dezdemonaydı,
Mən çoxdan dönmüşdüm evə.

* * *

Qırmızı ağacdən qayığım üzər,
Həşəm fleytadan sevgilər süzər.

Suyla çıxardılar ipəkdən çirki,
Dərd də çıxar qəlbədən şərəblə çünki.
Bir qayığın varsa yelkən qanadlı,
Bir də gül cananın, bir də şərabin –

Daha nə istəsən, nə lazım sənə?!
Bax, bax, bənzəyirsən Göy Dahisinə.

* * *

Bir amerikalıya ərə gedir bu qız,
Amerika aparır burdan bu ceyranı
Bununçün kəşf edib Kolumb Amerikanı?!

BANİLƏR

Çılpaq, lal bir yamac idi, quru dağ idi,
Qalxıb ən uca zirvəyə Romul ilə Rem.
Gəl şəhəri burda salaq, – Romul söylədi,
Günəş kimi bir şəhəri, – gəldi dilə Rem.

Romul dedi: Ulduzların köməyi ilə
Bizə layiq qədim şöhrət qayıtdı bizə.
Rem söylədi: Gətirməyək olanı dilə,
Vüqar ilə baxaq nurlu qismətimizə.

Romul: Bu yer meydan olsun, ondan aşağı
Hər bir kəsə həyan olan ev tikək görək.
Rem dilləndi qəmli-qəmli: Bu evə yaxın
Gələcəkdə bizə həsrət qəbirlər tikək.

AQAMEMNONUN DÖYÜŞÇÜSÜ

Mənim narahat ürəyim əsər,
Hər şey qorxulu və qəribədir.
Qalıb yaşamaq olarmı əgər,
Zərli yataqda ölübsə Atrid?

Bizə yuxuyla gələn nə vardı –
Bizim arzumuz, həyəcanımız.
Əksini təmiz sətək tapardı
Bu sakit üzde hər bir anımız.

Gərilmış əsəb, əzələydi o,
Hər dizində bir nağıl yatardı.
Buludlar qədər gözəl idi o,
Qızıl Mikənə hökmdardı.

Mən nəyəm – qədim küsü zərrəsi...
Güllükdə döyüş baltası oldum.
O ulu rəhbər Atrid öləsi,
Mən ləyaqətsiz qalası oldum.

O təmiz sular məni çağırır,
Şəfəq sökülür – yenə ittiham.
Belə rəzalət ağırdan-ağır,
Hökmdar ölüb, mən yaşayıram.

ANNA ANDREYEVNA AXMATOVA

(1889–1966)

* * *

Özgələrin evində
Gəzən kimi özgələr,
Gəzirəm öz evimdə,
Məndən qorxur güzgülər.

Allah, kimdi baxan ordan?!
Deyəsən, mənə oxşayır
Güzgüdən baxan o adam.

* * *

Şair ruhdu tənha, tək,
İstər kor olsun Homertək,
İstər Bethoventək kar;
Hər şeyi görər, eşidər,
Hər şeyə sahib çıxar.

* * *

Burax get bu musiqini, bu səsi,
Biz lap tezcə razılaşıyıq onunla.
O dibsiz derya,
Mən bir xəyal səsi, lövbər kölgəsi.
Mən mane olmaram heç zaman ona,
O da kömək edər ölməyə mənə.

MART ELEGİYALARINDAN

Bir nəğməyə dönsəydin sən,
Baxardım sənə səhərəcən,
Rahat olardı ürəyim.

Arvadım olsaydın əgər,
Min-min nifrətlərlə səni
Qəlbimdən silə-silə,
Hədsiz xoşbəxt olardım,
Sənsiz başqa birisiylə.

Ancaq o, nə odu, nə bu,
Nə də sonuncu...
Nə etməli onunla bəs,
Bumu sevginin son ucu?

* * *

Dəfn olunmayanları dəfn etdim dönə-dönə,
Mən ağladım hamıya, kim ağlayacaq mənə?!

* * *

Oxucularım, gördüm dalımca gəldiyinizi,
Mən hey təkrarsız, sonsuz yollara apardım sizi.

* * *

Sabah məşhur adamtək
Ayılmamaqçün qəfil,
Ayılıb
çıxmamaqçün küçəyə,
Dua edin, dua edin bu gecəyə.

* * *

Ölümsənsə,
Niyə ağlayırsan bəs,
Sevincsənsə,
Belə sevinmək olmaz?!

* * *

Məşhər günü – bir işıq,
Bir işıq, min yaraşlıq,
Ürəyimdə, gözümdə
Ölümtək işıqlaşan,
Ancaq eşqlə alışan,
Alışıb yanan min şam.

Odu bax, bax,
O gün qəmlərə sevinc,
Ölülərə şöhrət, şan,
Mənə sənin dipdiri
Əllərini götürür.

İLHAM PƏRİSİ

Gecələr gəlişin gözləyən zaman,
Bir tükdən asılır sanki həyatım.
Nə şöhrət, nə gənclik, azadlıq-filan,
Ondan asılıdır taleyim, adım.
Gəldi, örtüyünü qaldırdı əli,
Zillədi gözünü mənə üzümə.
Dedim: “Cəhənnəmi böyük Danteyə,
Sənmi dikte etdin?” Söylədi: “Bəli”.

* * *

İnsan öləndə portretlərində
dəyişir şəkli.
Gözləri baxır tamam ayrı cür,
Dodağında gülüş tamam başqadır.
Bir şair dəfnindən dönəndə evə,
Mən o gün bu işin fərqinə vardım.
Sonra neçə dəfə sınađım bunu,
Bu fikrim hər dəfə təsdiq olundu.

1940

KLEOPATRA

Artıq ölü dodağından öpmüşdü o Antoninin,
Gözü yaşlı sərilmışdi Avqustun da ayağına.
Və qullar da xain çıxır. Axşam düşür həzin-həzin,
Zəfər marşı təzim edir əzim Roma bayrağına.

Var bu zərif gözəlliyin son əsiri, gəlir o da,
Sərv kimi uca boylu, pıçıldayır dalğın-dalğın:
Səni... səni bir qul kimi... at önündə... pay-piyada
Qu boyunlu isə sakit, qu boyunlu isə solğun.

Sabah isə körpələrə zülm olacaq. Nə yaxşı ki,
Uyumağa lap az qaldı. Zarafatla bu kişiylə
Bir balaca gülüşərik. Sonra isə əlimdəki
Qara ilan balasını döş üstünə – gülə-gülə.

BORİS LEONİDOVİÇ PASTERNAK

(1890-1960)

* * *

Məşhur olmaq ayıbdı,
Ucalıq deyil heç kəsə.
Ayıbdı arxiv yığmaq,
Hər şey üstə əsə-əsə.

Yazmaq qurban verməkdi,
Nə uğurdu, nə ad almaq.
Ayıbdı için bomboşkən,
Hamının sevgisi olmaq.

Yalansız yaşamaq görək,
Hey dinləmək göyüzünü.
Ordan sevgilər gözləmək,
Həm də sabahın sözünü.

Qəlbində baş məqsədinçün,
Bir yanda boş yer saxlamaq.
Kağızda yox, taleyində
Ancaq onunçün ağılamaq.

Atılmaq bilinməzliyə,
Ordan nəşə gözləməyə.
Yer dumandan gizləntək,
İzini də gizləməyə.

Ayıra bilməmək heç vaxt,
Uduzmaqla qələbəni.
Bir gün təptəzə izinlə,
Kimşə düşüb gözər səni.

Beləcə heç vaxt özündən,
Qaçmamalısan sonacan.
Diri, canlı olmalısan,
Son nəfəsə, son anacan.

HAMLET

Uğultu kəsildi. Səhnəyə çıxdım,
Yapışıb qapının çərçivəsindən.
Eşitmək istərəm aqibətimi,
Kiminsə uzaqdan gələn səsindən.

Min durbin gözüylə zillənib mənə,
Gecənin zülməti, zil qaranlığı.
Əgər iqtidarın varsa, İlahi,
Məndən uzaq elə bu yamanlığı.

Sənin tərs niyyətin xoşuma gəlir,
Rolu da oynardım böyük həvəslə.
Lakin indi başqa tamaşa gedir,
Məni əvəz elə ayrı bir kəslə.

Yaxşı düşünənlər amma oyunu,
Təkəm riyakarlıq dənizində mən.
Ləbüddür yolun da qaçılmaz sonu,
Həyat çöl deyil ki, keçib gedəsən.

1946

* * *

Başladığım zaman bilirdim məgər
Bu işin axırı belə olacaq?
Adamın qanını tökür sətirlər,
Boğazın tutulub qanla dolacaq.

Mən belə peşədən olardım iraq,
Bu cür zarafatı neynirdim axı?
Amma nə kövrəkdi, xoşdu ilk marağ,
Ömrümün o erkən, o uzaq çağı.

Roma sayığıdır fəqət qocalıq,
Nə nitq tələb edir, nə fənd, nə kələk.
Bədii qıraət istəmir artıq,
Doğrudan doğruya öləsən görək.

Misra duyğulardan doğulan zaman,
Qula ömr eləyir – bu şəər, bu meydan.
Və burda kəsilir sənətin səsi,
Torpağın, taleyin gəlir nəfəsi.

QIŞ GECƏSİ

Bütün yer üzündə
Hər bir tərəfdə,
Külək sovrurdu
Qarı bu axşam.
Masanın üstündə bir şam yanırdı
Yanırdı bir şam.

Yay vaxtı mığmığalar alova uçan təkin,
Qarlar uçub gəlirdi üstünə pəncərənin.

Çovğun şüşənin üstə
Bəzək vururdu müdam.
Amma bir şam yanırdı,
Amma yanırdı bir şam.

Şölələnən tavanda.
Kölgələr dolaşır.
Qollar çarpazlaşır,
Qıçlar çarpazlaşır,
Tələ çarpazlaşır.
Çəkmələr də düşürdü
Taqqataq yerə,
Elə bu zaman

Çıraqdan da mum idi,
Göz yaşı kimi
Paltara daman.

Yox olurdu hər şey
Bu ağ zülmətdə,
Bu çal zülmətdə.
Bu qarlı axşam,
Masanın üstündə bir şam yanırıdı,
Yanırdı bir şam.

Otağın küncündən düz şama sarı
Vururdu külək.
Ehtiras odu
Xaçtək görirdi
İki qanadın
Sanki bir mələk.

Bütün fevral da
Çovğunla keçdi.
Amma elə hey
Hər qarlı axşam
Masanın üstündə bir şam yanırıdı,
Yanırdı bir şam.

1946

Yaxşı deyil məşhur olmaq, tanınmaq,
Yüksəklərə bu qaldırır adamı.
Nə lazımdır arxiv yığmaq, toplamaq,
Matah bilib hər bir cızma-qaranı.

Yaratmaqda məqsəd fədakarlıqdır,
Haray-həşir deyil, deyil şöhrət də.
Ayıbdır heç nəyə qadir olmadan
Hey adın çəkilə sözdə, söhbətdə.

Özündən müştəbeh yaşamaq olmaz,
Ayrı cür dolanıb durasan görək.
Elə cür ki, səni məkan bəyənsin,
Elə ki, səsleşsin səni gələcək.

Yazısız boş yeri kağızda deyil,
Tələdə, ömürdə saxlamaq olar.
Ömrün fəsilləri, parçalarıyla,
Bir gün bu boş yerlər yazılar, dolar.

Atıb gizli-gizli addımlarını,
Mübhəmiylə qorq olasan sən görək.
Göz-gözü görməyən dumanda bəzən,
Hər tərəf gizlənilib birdən itəntək.

Canlı izlərinlə bir-bir gedərək,
Özgələr keçəcək sənin yolundan.
Amma qələbəni məğlubiyyətdən
Ayırmamalısən özün heç zaman.

Görək sifətini dəyişməyəsən,
Bircə dilim belə, heç vaxt, heç səfər.
Ancaq diri qalmaq, ancaq yaşamaq,
Ancaq diri qalmaq ta sona qədər.

İlham yanılanda dolanbac yolda,
Şairlər adətən irəli baxar.
Artar, genişlənər Hind çayı solda,
Sağda Fərat rahat, aramla axar.

Aralıqda isə yerin zینəti,
Əfsanəvi cənnət bağıdır Edem.
Müdrək sadəliklə açar hikməti,
Təbii nizama çağırır müdam.

Boy atar, gələnin başı üstündən,
Səslənər: əsatir, nağıl olmuşam.
Bil, oğlum, tarixi şəxsəm həm də mən,
Sirlə fəsiləyə daxil olmuşam.

Mən – işıq, tanınmış Tanrı diktəsi,
Özüm kölgə salan zirvə tacıyam.
Mən – yerin həyatı, ali nöqtəsi,
İlki, özülüyəm, başlanğıcıyam.

* * *

Sən mehlə oynayan körpə budaqsan,
Quşların oxumaq vaxtı deyilmi?
Üstündə islanmış sərçəcik susan,
Yamyaşıl yasəmən şaxı deyilmi?

Damla tumurcuğa ağırlıq edir,
Səpələnib milyon mavi göz yaşı.
Bağ şəhdə yuyunur, nur içindədir,
Parlaq qətrələrdən gözü qamaşır.

Mənim həsrətimin bəslədiyi bağ,
Həm də sənə görə süslənib belə.
Bu gecə oyanıb, dirçəlib ancaq
Nəsə donquldandır ətir dililə.

Sübhədək çırpındı yel pəncərəmdə,
Cingiltilər ilə qulağım doldu.
Acılıq qoxusu duydum bu dəmdə,
Öz dadıyla gəldi, tez də yox oldu.

O çağlar, ləqəblər möcüzəyə yenə,
Yaddaşda canlandı, çıxdı pərdədən.
Bu bağa, bahara, indiki günə,
Qaymaqçıçəyinin gözüylə bax sən.

OSİP EMİLYEVİÇ MANDELŞTAM

(1891-1938)

* * *

Sənin ensiz çiyinini şallaqlarla aldırmaq,
Şallaqlarla aldırmaq, ya şaxtalarla yanmaq.

Sənin gül ayağıma şüşə üstündə gəzmək,
Şüşə üstündə gəzmək, gözib qanlı iz qoymaq.

Mənə də tək səninçün alışmaq qara şamtək,
Alışmaq qara şamtək, dua edə bilməmək.

* * *

Sənin bu qulun üçün qorxmuram mən, İlahi,
Kömək elə, İlahi, bu gecədən aşım sağ
Tabutda yatmaq kimi Peterburqda yaşamaq.

LENİNQRAD

Şişmiş damarlartək doğma bir yerə,
Gözyaşıtək tanış səhərə döndüm.

Madam ki, dönmüsən, tez ol, udginən
Çay işıqlarının balıq yağını.

Yumurta sarısı qatılıb, ona,
Tez tanı qətranlı dekabr dağını.

Peterburq! Ölmək istəmirəm bu anda,
Hələ nömrələrim var telefonunda.

Peterburq! Məndə hələ ünvanların var,
İtkin ölü səslərin ordan tapılar.

Düz beynimə vurur qapının zəngi,
Qara pillən üstə yaşaram zəngin.

Qonaq gözləyirəm, qandallarında
Tərpədə-tərpədə qapı zəncirin.

* * *

Yuxusuzluq. Homer. Bir də tarım yelkənlər.
Yarıyaqan ancaq saydım – sonu yox gəmi.
Elladanın göylərində durnalar kimi
Süzüb, süzüb hara gedir onlar bu səhər?

Süzür durna qatarıtək qürbət ellərə.
Padşahların başındakı ilahi köpük
Yelenaya doğru süzür – o isə dönük,
Onsuz isə Troya heçdir siz axeylərə.

Həm bu dəniz, həm də Homer – sevgi içində,
Bəs hansını dinləyəlim? Homer susubdur.
Zülmət dəniz şair kimi həqqən coşubdur,
Gurultuyla baş üstümü alır içimdən.

MARİNA İVANOVNA SVETAYEVA

(1892-1941)

BLOKA YAZILAN ŞERLƏRDƏN

Bax budu o –
vurğun qəmə, aşıq dərde,
Bax, budu o –
ordusuz sərkərdə.

Bax, qıjovdan
Ovuc-ovuc su içir o.
Bax! İndi də durub şax!
Dövlətsiz padşah!

Ona hər şey birdi orda –
çörək də, ana da,
şahlıq da, ordu da

Dön bax ona,
Sahib çıx ondan qalana,
Dön bax,
dostlarsız dost,
bəxtsiz bəxt!

* * *

Alından öpmək – qəmi götürmək,
Alından öpürəm.

Gözlərindən öpmək – yuxu gətirmək,
Gözlərindən öpürəm.

Dodaqlardan öpmək – susuzluğu yatırmaq,
Dodaqlardan öpürəm.

Alından öpmək – yaddaşı itirmək,
Alından öpürəm.

* * *

Varlı adam, – sevdi kasıb bir qızı,
Ağılı da, sevdi ən ağılsızı.
Xəstə qıza vuruldu bir pəhləvana,
Ən yaxşıya qismət oldu ən yaman;
Saf qızıla mis qatıldı, ay aman!..

– Varlı qardaş, nə gündəsən, nə gündə?
– Müflis oldum, siçan oynar cibimdə.
– Alim qardaş, hanı adın, şöhrətin?
– Bir axmağın yolunda puç eylədim.
– Ay pəhləvan, de səni kim əritdi?
– Bir xəstənin yolunda can çürütdüm.

– Ay Allah bəndəsi, bəs xaçın hanı?
– Yaman arvad qırdı, atdı xaçımı.
...Varlı qardaş, – sevmə kasıb qızı sən,
Alim qardaş, sevmə ağılsızı sən,
Xəstə qızı sevmə, sən ey pəhləvan,
Yaxşı kişi, – pis arvaddan gen dolan;
Saf qızıla mis qatmayın, ay aman!..

1. “SƏNİN ADIN...”

Sənin adın – quş kimidi əlimdə,
Sənin adın – buz kimidi dilimdə.
Sənin adın – hərflərin beşidi¹,
Dodağımın bircə tərpenişidi.

¹İnqilabdan əvvəl Blok adı beş hərfli idi.

Cingildəyən gümüş zınqırovdu mu?
Havadaca tora düşən topdu mu.

Sənin adın – bu bahar gecəsində
Çöldən keçən atların nal səsinə.
Sakit gölə bir daş atsam bu gecə
Qulağıma sənin adın gələcək.
Gicgahıma güllə sıxsam qəfildən,
Adın qopar şaqqıldayan tətikdən.

Sənin adın – necə deyim, ax, necə?!
Yuxulu gözdən bir öpüşdü gizlicə.
Sonra çıxıb tez qapını örtməkdə.
Sənin adın – qışda qarı öpməkdə.
Bircə qurtum sərin sudu, sərin su...
Və lap dərin bir yuxudu, bir yuxu.

2. “YATIR YOLLAR YORĞUNU...”

Yatır yollar yorğunu, sonuncu səfərdədi,
Qoşunsuz sərkərdədi.
İçdiyi sulara da gözündən yaş damardı,
Ölkəsiz hökmdardı.
Tanrının dərgahına çatanda dincələcək,
Burda itirdiyini tanrı orda verəcək.
Sığallayıb başını:
– Al, yiyə dur, – deyəcək, – bu ölkən, bu qoşunun,
Sərkərdəm, hökmdarım, şairim, ustam mənəm,
Dostlarsız dostum mənim...

* * *

Çilik-çilik oldu aynam,
Üstündə də baxışlarım.
Evə, evə doğru uçur
Bu gün mənəm qu quşlarım.

Buludların ötəyindən
Düz köksümə düşdü lələk.
Dağıtmışdım yuxuda mən
Qopik-quruş düz bir ətək.

Gümüş soda cingiltidir,
Oxumam da gümüş səsdir.
A qu quşum, quşcuğazım,
Nə çox uçdun! Nə həvəsdir!

Anama da deməm dərdi,
Dosta necə qandıraram?
Gedib mehrab önündəcə
Ululara dua edib,
Sənə də şam yandıraram.

AXMATOVAYA

Ey ağrı ilahəsi, ilahələr gözəli,
Ey bəyaz gecələrin şıltaq, docəl övladı!
Qara yelə tutubdur Rus elini qəzəbin,
Oxtək iti ahından bağrım başı qanadı.

Darıxırıq, çəşırıq, sinəmizdən qopan: - Ox!
Anna Axmatovadır! - deyə, çıxır ağızdan.
Sənin adın bir nəhəng, kökdən gələn əhdir, ah!
Yandırır düşən yeri, iz də qalmır kağızdan.

Bəxtimizə bu yazı sənə əsrdaşlıqdır,
Bir torpaqda yaşamaq göy altı yoldaşlıqdır.
Tələləri yaralı taleyinlə öpüşən
Ölməzliyə qovuşub ölümüylə görüşər.

Nəgməkar şəhərimdə al gümbəzlərdir yanan,
Xilaskarın eşqinə şərqi qoşur kor səfil.
Bu şərqlər beşiyi deyirəm sənə qurban,
İstəsən qəlbimi də verərəm mən üstəlik.

DON JUAN

Sən saxtaltı dan üzü
Gözlə mənə, Don Juan.
O altıncı qayann
Altındaca gol dayan!

Nişanlımın canına
And içirəm bax inan, -
Oğulsan bu diyarda
Öpüşməyö yer tapasan!

Sənə fəvvarəmiş var,
Quyular buz bağlayır.
Kilsədə ikonalar
Sört-sört baxıb ağlayır.

Gözəllər ləfzə söhbət
Eşitməsin çox deyə,
Kilsələrdən aramsız
Zonglor ucalar göyö.

Bələcə də yaşardım,
Qocalmaq mənə açmır.
Vallah, bizim bu diyar
Heç sizə də yaraşmır.

Eh, bu ayı kürkündə
Sizi görənlər tanımaz.
Təkə o ehtiraslı
Dodaqlar satar, danmaz.

VLADİMİR VLADİMİROVİÇ MAYAKOVSKI

(1893-1930)

BAKI

Bakı.

Külöklü bir şəhər,
Qumu gözlərə tüpürər,

Bakı.

Yanğınlı bir diyar.
Balaxanı alov saçar.

Bakı.

Hisdir yarpaqları,
Məftillərdir budaqları.

Bakı

Çaylar –

Mürəkkəb tək neftidir, axar.

Bakı.

Yastı damlı evdir hər yan.
Dönqarburun adamlardır hara baxsan.

Bakı.

Heç kəs köçməz bura öylənməyə.

Bakı.

Bu dünyanın paltarında yağlı ləkə.

Bakı.

Bir lehmə anbarı, –
ancaq yenə

bir dərvişi qədim Tibtə,
müsəlmanı qoca Məkkə.

xaçpərəsti Qüds şəhri

ibadətə çəkdiyindən

daha artıq bir məhəbbət

çökür moni

sonə sarı.

Maşınların nəfəsilo

ahlar çökür

sonin üçün

milyardlarla

piston, təkər,

hey öpürlər,

osla

dinçlik

bilməyörək:

yağla,

neflə,

həm yavaşca,

həm əmörək.

İradəno

tabe olan

zəncirlənmiş bədənlər tək

sürünürlər

sonə sarı

hotta ilan

kimi

qat-qat qıvrılan

neft vaqonları.

Əgər varsa

gələcöyə

möhkəm inam, –

ondandır ki,

daşa-daşa

axır müdam

paytaxtların ürəyinə

qara

qatı

Bakı qanı.

İkidir, yəqin ki, yatmışan artıq,
Səmada Süd yolu – gümüş Okatək
Tələsik bir işim yoxdur ki, səni
Tel vurub oyadım, diksindirərək.

Mətləb hasil oldu,
necə deyərler,
Eşq qayığı möişətdən dağılar,
Hesabımız bitdi
və nəyə lazım,
siyahı yazım:
Çəkdiyimiz dərdlər, qəmlər, ağrılar...

Görürsən nə dincdir dünya bu gecə,
Göylərə xəractək ulduz düzüblər.
Bax belə anlarda insan danışıq.
Aləmlə, tarixlə, özü-özüyə.

İstərdim vətənim anlasın məni,
Əgər anlamasa neyləmək, nə qəm.
Çöp yağın köndələn yağışlar tək,
Ölkəmin yanından keçib gedərəm.

SALVARLI BULUD

(poemadan parça)

Oğlunuz xəstədir, ana,
Bir gözəl dərd ilə xəstə.
Üroyu düşüb yangına, –
Yarı oddu, yarı tüstü...
Bu dərdimdən xəbər tutsun
Lüda bacım, Olya bacım.
Yer üzündə yer tapmıram,

Başımı götürüm qaçım...
Söz tapmıram, –
Söz danışam;
Bu qarsalanmış ağızından
Çıxan sözlər
Nəyə bənzər?!
Fahişəxanadan qaçan
Lüm-lüt fahişəyə bənzər...

Adamlarda ki, iy bilir:
– Yanır nəso... yanır nəso...
Yanan ürəyimə cumur
Hamı tələsə-tələsə,
Buraxmayın ürəyimə
O başı döbləni,
Bu ayağı çökməlini.
– Bu ürəkdir, – deyin, – canım,
Çək ölini!.. Çək ölini!..

Bu yangınsöndürənlərin
Tüpürüb hamısınıca, –
Qurtara bilsəydim əgər
Yangından özüm-özümü,
Yanan qəlbimin üstünə
Sonuncu damlasınacan
Sıxa bilsəydim gözümlü,
Qabırğalar arasında
Qol-qanad aç bilsəydim,
Yanan qəlbimdən birtəhər
Atılıb qaça bilsəydim,
Qaç bilsəydim...
Bax belə!..
...uçuldu, dağıldı hər şey,
Söküldü, töküldü yerə,
Yanan ürəyindən
Hələ
Atılıb qaçan olmayıb...

Alovam, – boynu bükülü,
Eşələmə, gəl bu küllü...
Cadar-cadar dodağımdan
Yanıq öpüşlər tökülür.
Oxuya bilmirəm, ana!
Səsim alındı, alındı.
Ürəyimin kilsəsində
Matəm zəngləri çalındı...

1914-1915

ANAM VƏ ALMANLARIN ÖLDÜRDÜYÜ BİR GECƏ

Ağappaq analar gözür
Qapqara küçələr ilə.
Görən ürükür
Anaların
Kəfən kimi üzvlərini.
Qəzetlərdə sətir-sətir
Ölənlər cücərir elə:
Aman Allah, yumun, yumun,
Qəzetlərin gözlərini!

Məktub.
Ana, bərkdən çağır!
Tüstü,
Tüstü,
Yenə tüstü!
Səsin gəlib çatmır axı.
Ana! Ana!
Niyə susdun?!Burda udduğum hava da
Güllələrdən dəşik-dəşik,
Güllələrdən dama-dama.
Ma-a-a-ma!..

Lap indicə götürdilər
Qanına qəltan gecəni.
Dişini dişinə sıxıb
Birtəhər dözüdü geco.
Qoflətən dözə bilmədi,
Ağrıdan üzüldü geco;
Tökdü gözünün yaşını
Varşavanın dizlərinə,
Qoyub ulduzlu başını
Geco ağladı-ağladı.
Öldü ağlaya-ağlaya,
Heç bilmədi necə öldü.
Ulduzlar çıxırışdılar:
– Gecə öldü!.. Geco öldü!..

Necə?
Gecə?!
Kəndlər cumur tamaşaya
Məhlə-məhlə, küçə-küçə.
Geco birdən dik atılır:
– Oyağam-oyağam! – deyir.
Nə əli var, nə ayağı:
– Çal, oynayacağam! – deyir.

Zəng.
Sənə nə oldu, ana?
O nədir, ana, o nədir?!
Əsməcə tutdu, əsməcə,
Əllərini, dizlərini.
Bəli, teleqram ondandır,
Oğlundandır,
Ölүdөndir...
Aman Allah, yumun, yumun,
Qəzetlərin gözlərini!

SİZƏ

Siz ey gecə-gündüz nəsil artırıb,
Yumşaq yataqlarda xumarlananlar,
Səhər çay içəndə
Qəztlərdəki
Ölən əsgərlərin siyahısına
Baxıb biglarnı tumarlayanlar.

Dərdiniz: ləzzətli bir qolyanaltı,
Siz, ey yatan başım
Oyaq qarını!..
Bəlkə bu dəqiqə məmi qopardı
Poruçik Petrovun ayaqlarını.

O sizə baxsaydı son nəfəsində,
Sütül bədəninədən qan süzə-süzə,
Necə gəzərdiniz yer kürəsində
Arvad öpə-öpə, çay süzə-süzə?!

Sizinlə barışıb,
Qartışıb tamam,
Sürümmü ömrümü mən də boş yerə?..
Ondansa
Ananas suyu sataram
Gecə barlarında fahişələrə!..

QULAQ ASIN

Qulaq asın!
Bu ulduzlar
Hər gecə yanırısa əgər,
Yəqin kimsə lazımdır
Bu ulduzların yanmağı.
Yəqin kimsə dözə bilmir
Göyü ulduzsuz gecəyə,

Sevir ulduzlarla yatıb,
Ulduzlarla oyanmağı.

Kim bilir o adam kimdi?!
Hər gün günəş batan kimi
Cumur Allahın yanına
Nəfəsi tongiyə-tongiyə,
Qorxur ki, birdən gecikər,
Qorxur ki, birdən longiyor.
Öpür ağlaya-ağlaya
Barmaqlarını Allahın
Deyir: – İlahi, neyləmə?!
Məni susuz, çöroksüz qoy,
Ulduzsuz qoyma göyləri!..

Sonra qayıdır evinə
Özü nigaran-nigaran,
Üzü sevinə-sevinə...
... Və gecə
Çıxır küçəyə,
Keçir səkiddən-səkiyə,
Baxır ulduzlu gecəyə,
Göz vurur yoldan keçənə,
Soruşur: – İndi necəyə?
Heç nədən qorxmursan ki?
Hə?!

...Qulaq asın!
Bu ulduzlar hər gecə yanırısa
Əgər,
Demək kimsə lazımdır
Bu ulduzların yanmağı.
Demək kiminsə xətrinə
Damların üstə hər gecə
Heç olmasa bircə dəfə
Ulduz yandırmağa deyər!..

SERGEY YESENİNƏ

Necə deyərlər, getdiniz,
Türk etdiniz bu dünyanı.
Uçursunuz...
Ulduzları vurub salır ayağımız.
O dünyada nə içki var,
Nə də ki, içki dükanı,
Ayıqsınız!..
Yesenin, sizə gülmürəm,
Gülməyə heyim nə gəzir?
Bilmirəm nə təhər dözüüm
Bu dərdin ağırlığına.
Görürəm ki, uçursunuz...
Uçursunuz, qolu kəsik,
Sümük dolu torba kimi
Yırğalana-yırğalana...

Əl çəkin!
Bəsdir!
Əl çəkin!
Ağlımız çaşmışdı, nədi?!
Necə qıydınız
O cürə yanaqların solmağına?..
Sizin ki,
Bütün işiniz-peşoniz
Şənlənmək idi,
Ustaydınız
Məclislərdə
Dava-şava salmağa da.

Niyə axı?
Nəyə görə?!
Bu sirri kim bilir?
Axır söz də bu olur ki,
Günahkar içkidir, içki!..

Öz sinfiylə
Sənətkarın
Zəif imiş əlaqəsi,
Ona görə də,
İçkiyə salıb yazıq öz meylini.
Guya bu içkini əgər
Siniflə əvəz eləsən,
Nə dava-şava olarmış,
Nə də şairin ölümü.

Bəs sinif də
Hərdən-hərdən
Kefi gələndə içirsə,
Onda necə?!
Əvvəl pivədən başlayıb
Sonra arağa keçirsə,
Onda necə?!.

Guya siz içməseydiniz,
İçməseydiniz tərtemiz,
Daronin kimi
Can sıxan,
İştaha öldürən yüz misra yazardınız
Hər axşamı.
Onda vallah,
Darıxmaqdan ölərdiniz, ölərdiniz.
Darıxıb ölməkdənsə
Araqdan ölmək yaxşıdı.

Adam varmı
Bu ölümün sirri nədir
Deyə bilər?
...Nə o bıçaq deyə bilər,
Nə o kəndir deyə bilər,
Sirri nədir bu ölümün.
Dərman nə imiş görəsən
Tənhalıqdakı xəstəyə?!

Bəlkə elə yanımızda
Mürəkkəb olsaydı o gün,
Ehtiyac qalmazdı daha
Damarınızı kəsməyə.

Görən hələ necələri
Gözləyir ölüm payını.
Görən nə vaxt dincələcək
Şair qəlbi yer üzündə?!
Gəlin, azaldaq, azaldaq
Bu ölümlərin sayını.
Gəlin artırmaq, artırmaq
Mürəkkəbi yer üzündə.

Yox, Yesenin, dilim gəlmir
Ölmüsünüz deməyə də.
Yalançı dostlar çığırır:
– Alqış, alqış Yeseninə!..
Yaşamağı bacarırdı,
Bacarırmış ölməyi də!..
...O alqışdan, çığırtıdan
Damarını kəsənə nə?!

Heykəliniz qoyulmayıb
Nə mərmərdən, nə bürüncdən;
Görən nə vaxt qoyulacaq,
Kimsə bilmir bunu hələ.
Di gəl ki, heykəlinizin
Bünövrəsini bir küncdən,
Yalançı dostlar doldurur
Zirzibil xatirələrlə.

Qızlar tikir adımızı
Dəsməllərin qırağına,
Sobinov da
Nəğməni
Oxuyur yastı səs ilə.

Dözmürəm,
Daha dözmürəm
Bunların cığallığına.
Çığıraram:
– Ehey, bəsdir!..
Vurram, burnunuz əzilər!..

Eh, Yesenin, bu dünyada
Zirzibil hələ az deyil.
Hələ söyüşmək də olar,
Hələ dalaşmaq da olar.
Əvvəl-əvvəl
Bu dünyanı
Bir yaxşıca təmizləyək,
Ondan sonra
Bu dünyaya
Nəğmələr qoşmaq da olar.

Sözün düzü
Qələmin də
Bu günlər az deyil işi.
Tanıyıraq
Çətinlikdən
Qorxub qaçan cığalları.
Birdə ki, hansı dahinin
Bəxtinə asan yol düşüb.
Hansı dahi keçib-gedib
Tapdalanmış çığırları?!

Bayraq kimi
Başımızın üstünə qaldıraq SÖZÜ,
Dünyanı təzədən quraq, –
Başı uca, göyü qəlbi.
Elə gedək,
Arxamızca düşüb qaçsın zaman özü,
Çatmasın,

Bağrı çatlasın
Mərimi kimi qolpo-qolpo.

Bu dünyamız
Sevinc üçün
O qədər də geniş deyil,
Sevinc səpək
Dünyamızın
Bu başından o başına.
Ölməyə dəyməz, Yesenin,
Ölmək çətin bir iş deyil,
Daha çətinidir
Dünyanı, təzədən qurub
Yaşamaq.

SERGEY ALEKSANDROVIÇ YESENİN

(1895-1925)

İRAN NƏĞMƏLƏRİNDƏN

* * *

Mənim köhnə yaram qövr etmir hələ,
Sərxoş qızdırmalar keçir qolbimdən.
Tehranın bu mavi çiçəklərilə
Onu çayxanada sağaldaram mən.

Çayxana ruslara xoş gəlsin deyə,
O enli küreklə çayçı durmadan –
Al şorab yerinə, araq yerinə
Süzür mənim üçün məxməri çaydan.

Bəsdir bir stəkan, a çayçı, yetər,
Nəçə güllər açıb sənə bağçanda.
Bil, yersiz baxmadı mənə o gözlər
Qara çadrasını atıb bir anda.

Bahar təravətli gözəlləri biz
Rusiyada it kimi zəncirləmirik.
Davasız, məksətsiz, pulsuz, xəncərsiz
Öpürük onları, özizləyirik.

Fəqət şəfəq üzvlü günəş camalın
Bu incə belinin bir süzməsiyəcün –
İnan ki, verərəm Xorasan şalı,
Mən Şiraz xalçası verərəm bu gün.

Bir az da tünd elə çayçı, çayçı, sən
Bil... yalan demərəm ömrümdə sənə.
Yalnız özüm üçün cavabdehəm mən,
Cavab verəmmərəm səninin yerinə.

Bəsdir, sən qapıya baxma bu qədər,
Başqa qapı da var səninin bağçanda.
Bil yersiz baxmadı mənə o gözlər
Qara çadrasını çəkib bir anda.

* * *

Yarım tımən üçün bir manat verən
Dəllaldan yenə də soruşdum ki, mən:
Gözəl Lalə üçün necə deyim mən
Sevirəm sözünü fars lisaniylə?

Van suları kimi səssizcə bu gün
Mən həmin dəllaldan soruşdum yenə:
O gözəl Laləyə söyləmək üçün
Öpüş kəlməsini sən öyrət mənə.

Gizlədib qorxunu qəlbimdə dərin
Dəllaldan yenə də soruşdum ki, mən:
Axı necə deyim gözəl Laləyə,
Axı necə deyim ki, sən mənimsən?

Dəllal cavab verdi mənə müxtəsər:
Sözlə olunmayıb məhəbbət izhar.
Məhəbbət yolunda köks ötürərlər,
Gözlər də yaquttək alışıb yanar.

Öpüşün olmamış adı əzəldən,
Öpüş yazı deyil tabutda gerçək.

Görürsən, gül ətri gəlir öpüşdən,
O, dodaqlardadır gül yarpağıtək.

Əvəz istəməzlər sevgidən heç vaxt,
Onunla bilirlər sevinci, dərdi.
Çəkib açan zaman qara çadranı
Mənimsən sözünü əllər deyərdi.

* * *

Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!
Ona görəmi ki, şimaldanam mən,
İstərəm söz açam sonsuz çöllərdən,
Dalğalı çovdardan söz açam sənə,
Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!

Ona görəmi ki, şimaldanam mən,
Elə bil böyükdür orda ay bir az.
Nə qədər füsunkar olsa da Şiraz
O yaxşı deyildir Ryazan çölündən,
Ona görəmi ki, şimaldanam mən?

İstərəm söz açam sənə çöllərdən,
Çovdar saçlarıma çəkibdir xına,
Al onu, dola sən barmaqlarına,
Ağrı hiss etmərəm bir tikə də mən,
İstərəm söz açam sənə çöllərdən.

Ay işığındakı dalğalı çovdar
Necə də bənzəyir mənə saçığıma.
Əzizim, gül, danış, fəqət söz açma,
Düşməsin yadıma sevimli diyar,
Ay işığındakı dalğalı çovdar.

Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!
Bizim o şimalda gözəl bir qız var,

Bilsöydin o sənə nə qədər oxşar!
Bəlkə indi mənə anır o yeno,
Sevimli Şahano, gözəl Şahano!

1924

* * *

Sən dedin ki, Sədi ancaq
Öpərdi qız sinəsindən,
Döz sən allah, gələ bir vaxt
Öyrəşərəm buna da mən.

Dedin: yazılıb Quranda –
Düşməmindən al intiqam!
Mən gəlmişəm Ryazandan,
Yox, bu sözü anlamaram.

Mahmı dedin: Fərat gülü
Xoşdur sadə gözəllərdən.
Ögər olsaydım dövlətli
Başqa nəgmə qoşardım mən.

Qoparardım o gülləri,
Ürəyimdə budur dilək. –
Qoy yaxşı qız olmasın heç
Bu dünyada Şahanotək.

Yoxdur başqa bir arzu-kam,
Sıxma mənim üroyimi.
Mən ki, şair doğulmuşam,
Öpəcəyəm şair kimi.

1924

120

* * *

Zöforan yurdunun fəcrinə bir bax,
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.
Güllüm, o mahmı oxu sən ancaq,
Xəyyam oxuyardı onu bir zaman,
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.

Şiraz çıraqbandır ay işığında,
Göydə porvanotək süzür ulduzlar.
Mənə heç açmır ki, fars torpağında
Çadrada saxlanır gəlinlər, qızlar,
Şiraz çıraqbandır ay işığında.

Bəlkə də istidən qarşıyıb onlar,
Mən kimi bədəni örtülərlə belə.
Bəlkə çox sevilmək arzuları var,
Üzləri yanmasın deyə bir gələ –
Mən kimi bədəni örtülərlə belə?

Özizim, çadrayla bağlama ülfət,
Saxla qulağında bu nəsihəti:
Onsuz da çox gülmür bizə səadət,
Onsuz da qısadır ömrün müddəti, –
Saxla qulağında bu nəsihəti.

Hüsnündə bir nöqsan olsa belə, o,
Sənin camalına bəzəkdir fəqət.
Onunçün bu gözəl, al yanaqları
Gizləndə saxlamaq günahdır əlbət,
Onları bəxş edib ana təbiət.

Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.
Başqa bir diyardır qəlbindən keçən.
Bir mahmı deyərəm indi sənə mən,
Xəyyam da deməmiş onu bir zaman...
Güllərlə örtülüb hər tərəf, hər yan.

121

Hava təmiz, şəffaf, hava sərindi,
 Uzaq çiçəkliyə yollanıram mən.
 Ləcivərd ələmə gedən yolçu, sən
 Bil, çata bilməzsən səhraya indi,
 Hava təmiz, şəffaf, hava sərindi.

Get sən çəmənliklə sanarsan bağıdır,
 Get sən bağ içiyə – hər yan çiçəkdir.
 Mixək güllərinə baxmasan bir-bir,
 Seyrinə dalmasan, vallah, günahdır.
 Get sən çəmənliklə sanarsan bağıdır.

Gələni pıçıltıdır, yoxsa xışıltı,
 İncədir Sədinin nəğmələr itək.
 Ay öz camalıyla əks eləyərək
 Görürsən, bir anlıq gözlərdə qaldı.
 İncədir Sədinin nəğmələr itək.

Asta eşidilir bir pəri səsi,
 Elə bil Həsənin ney səsidir o.
 Gözəl əndamların nə gizlənməsi,
 Nə də həyəcana düşməsidir o,
 Dinləyin, Həsənin ney səsidir o.

Yollarda yorulan müsafirlərin
 Bax, budur arzusu, qisməti budur.
 Ətirli yelləri hey sərin-sərin
 Quru dodaqlarım su kimi udur,
 İnsanın arzusu, qisməti budur.

1925

Sən ey Firdovsinin gənclik vətəni,
 Unuda bilməzsən olub-keçəni, –
 Mehriban urusu, qəmli gözləri.
 Yadından çıxara bilməzsən məni,
 Sən ey Firdovsinin gənclik vətəni.

Bilirəm, nə qədər gözəlsən, İran,
 Çıraqtək sayrışır güllərin yenə,
 Qəlbimə aşına uzaq diyardan
 Təzə xatirələr danışır mənə.
 Bilirəm, nə qədər gözəlsən, İran.

Sonuncu dəfədir bu gün içirəm,
 Şərəbin ətridir məni məst edən.
 Sənin səsinə də, Şahanə, bu dəm
 Ayrılıq çağında ürəyimdə qəm,
 Sonuncu dəfədir eşidirəm mən.

Səni mən unuda bilmərəm ancaq,
 Taleyim dərbədən, taleyim səyyar.
 Ən uzaq adamlar, yaxın adamlar
 Qarşıma çıxanda dayanıb hər vaxt
 Onlara mən səndən deyərəm ancaq.

Qorxuram mən sənin bələlərindən,
 Rusiya haqqında qəmli, mükəddər
 Bir nəğmə qoyuram yadigar, hər an
 Oxu, xatırlayıb məni bir qədər, –
 O zaman səsinə səs verərəm mən.

* * *

Bəli, şair olmaq odur ki, gərək
Pozmayıb həyatın ilk qanununu,
Öz damarlarından qanı çəkərək
Vurub, isidəsən özgə qanını.

Şairsən. qəlbinə həmdəm çölləri
Doğma oğul kimi vəsf elə bir-bir.
Bülbülə nə var ki, qəlbi ağrımır,
Bircə nəğməsi var – təkrar eləyir.

O, ötür özgənin mahnılarını,
Özgənin dilində təkrarlayaraq.
Qoy lap qurbağanın mahnısı olsun,
Dünyaya təzə bir nəğmə ver ancaq!

Şair görüşməyə gedir yarıyla,
Yarısa uzanıb başqa biriylə,
Şərab təsiriylə, inan, o deşməz
Qızın ürəyini öz xəncəriylə.

Qısqançlıq oduyla alışıb yanır,
Evə qayıdarkən söyləyər pəsdən:
Dünyanın belə bir qaydası da var,
Nə olsun, ölərəm səfil kimi mən.

* * *

Qızılı telləri soyuq qəmərini,
Tünd oleandra, ətirli mixək
Bu mavi diyarın, mehriban yerin
Gəzəsən qoynunda yorulanadək.

Bağdad bu yerlərdən uzaqdır, uzaq,
Orda nəğmə dedi bir vaxt Şəhrizad.

Daha gərək deyil heç nə o qıza,
Sükuta dalmışdır o nəğməli bağ.

O uzaq torpağın teyfləri də
Məzar otları tək sərilib yerə.
Sən, yolçu, söykənib baş daşlarına
Gəl baxma bu qədər rəhmətliklərə.

Nəzər sal, nə qədər gözəldi hər yan:
Dodaqlar can atır güllərə sarı.
Barış ürəyində düşmənlə, inan
O da verər sənə nəşə baharı.

Sev, yaşa, ömr elə sən bu cahanda,
Aylı gecələrdə öpüş, kefə bax,
Sən rəhmətlikləri yada salanda
Dəymə dirilərin kefinə ancaq.

Bunu söyləyibdir bir vaxt Şəhrizad, –
Bir də təkrar etsin yarpaqlar sənə.
Biri istəmirsə dünyada heç nə
Yazıq o adamın halına, heyhat!

* * *

Xorasanda vardır elə qapılar
Güllərlə bəzənmiş bütün kandarı,
Orada fikirli bir pəri yaşar.
Xorasanda vardır elə qapılar,
Mən açə bilmədim o qapıları.

Çoxdur qollarımın gücü, qüvvəsi,
Bir baxın, saçımın qızıl rənginə,
Gözəldir, incədir pərinin səsi.
Çoxdur qollarımın gücü, qüvvəsi,
Qapını mən açə bilmədim yeno.

Sevgidə igidlik yarayan deyil,
Mən kimə söyləyim nəğməmi, kimə?
Madam ki, Şahanə qısqanan deyil
Qapı açmasam da, gülüm, qəm yemə,
Sevgidə igidlik yarayan deyil.

Vaxtdır, Rusiyaya dönməliyəm mən,
Səni tərki edirəm deməli, İran?
Yoxsa ayrılıram ömürlük səndən?
Vətən məhəbbəti oyanıb yaman,
Vaxtdır, Rusiyaya dönməliyəm mən.

Əlvida, ey pəri artıq əlvida!
Aça bilməsəm də o qapıları,
Mənə xoş əzablar çəkərdin burda,
Elə ki, qayıtdım o doğma yurda
Mən sənə nəğmələr qoşaydım barı.
Əlvida, ey pəri, artıq əlvida!

1925

* * *

Bir cüt qu quşudur canan əlləri, –
Qızılı saçına baş vurur hərdən.
Məhəbbət mahnısı oxuyur hamı,
Hamı təkrarlayır onu yer-yerdən.

Mən də nəğmə dedim bir zaman belə,
Yenə o qaydayla ötürəm bu gün.
Köksünü ötürüb sözlər onunçün
Səslənir bu qədər nəvaziş ilə.

Əgər intəhasız vurulsa ürək,
Qızıl parçasına o çevriləcək.
Ancaq qızdırmayır Tehran qəməri
Ürəyimdən qopan bu nəğmələri.

Necə başa vurum ömrü, bilmirəm:
Yanım Şahanənin məhəbbətilə,
Yoxsa, kədərənəm qoca çağımızda
Keçmiş mahnıların hərarətilə?

Qulağa xoş gələn gözə xoş gəlir –
Dünyada hər şeyin öz yeri var, bil.
Bir fars yaxşı nəğmə qoşa bilməsə,
Deməli o adam Şirazlı deyil.

Siz mənim barəmdə söyləyin bu cür
Belə bir mahnıdan düşəndə söhbət:
O, gözəl nəğmələr qoşa bilərdi,
Ancaq məhv elədi onu məhəbbət.

* * *

Xorasan bağları, evləri üstə
Nə üçün solğundur ayın ziyası?
Elə bil gedirəm rus çölləriylə,
Başımın üstündə duman cunası, –

Soruşdum mehriban, əziz Lalədən
Gecə sərvələrin kölgəsində mən.
O, cavab vermədi bir kəlmə mənə,
Başını qürurla şax tutdu yenə.

Nə üçün qəmli dir ayın ziyası? –
Ləkdə çiçəklərdən xəbər aldım mən.
Çiçəklər söylədi: Soruş bu sirri
Qəmli qızılgülün titrəməsindən.

Qızıl gül titrədi çələklərilə,
Ləçək dodağıyla söylədi mənə:
Başqasıyla gözür sənə Şahanən,
Başqa birisini öpdü Şahanə.

Söylədi: Rus qəlbi anlamaz bunu...
Ürəkdə mahını var, mahında həyat.
Onunçün solğundur ay da bu qədər,
Ay onunçün belə ağardı, heyhat.

Dönüklük, göz yaşı, əzab dünyada
Vardır – istəsən də, istəməsən də.
.....
Ancaq bu çıraqban gecələr ki, var
Safdır, müqəddəsdir yer üzərində.

1925

* * *

Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!
Səadətdir bizi belə aldadan.
Dilənçiyə nə lazımdır – sədəqə...
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Ay o qızıl saçlarını açaraq
Şahpalıdlar üzərinə səpir bax.
Qoy Lalənin qarşısında sürünüb,
Mən də onun çadrasına bürünüm.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Biz hamımız balaca bir uşaqtək
Vaxt olur ki, ağlayırıq, gülürük;
Bu dünyada necə olur? sevinmək,
Kədərlənmək necə olur – bilirik.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Mən ömrümdə çox məmləkət gözmüşəm,
Hamısında bir səadət gözmüşəm.
Bundan belə xoşa gələn bir qismət
Axtarmıram, aramıram mən fəqət,
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

128

Həyat bizi aldatmayıb büsbütün,
Təzə qüvvə gəl toplayaq biz bu gün.
Ürək, bir az yuxulu sən özün də
Bax, burada – sevgilimin dizində,
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

Bəlkə bizi çıxarmadı yadımdan
Keçib gedən bu qəzavü-qədər də;
Eşqimizi yada saldı bir zaman
Bülbüllərin dediyi nəğmələrdə.
Dəli könül, gəl çırpınma bu qədər!

QARA ADAM

(poema)

* * *

Heç soruşma halımı,
dostum, xəstəyəm yaman,
Bilmirəm, necə tutdu
məni namərd xəstəlik?!
Bu nə sərxoş küləkdi,
əsd-i-keçdi canımdan,
Yarpaq kimi qurutdu
beynimi də üstəlik.

Başım qulaqlarını
yelləyir qanad kimi,
Sanki çiyimdən qopub
indi uçub gedəcək.
Qara adam yenə də
bir vaxtsız qonaq kimi,
Gəlib kəsib böyrümü,
qoymur yatım bu gecə.

Elə bil ki, keşişdi,
topuq vuran diliylə

129

Məno ölü duası
oxuyur asta-asta.
Bir iyrənc kitabı da
varaqlayıb əliylə,
Söhbət açır hansısa
lotudan, dələduzdan.

Deyir: – Yaxşı qulaq as,
gör nə gözəl fikirlər
Gizlənilib bu kitabın
hər bir səhifəsində.
Burda yazılan adam
axır gününə qədər
Ömür sürüb oğrular,
quldurlar ölkəsində.

Orda yaz-qış qar yağır,
quşbaşısı, dolusu;
İtir damlar, adamlar
yağan qarın içində.
O adam da,
quldurun birisiydi, doğrusu,
Amma ən yaxşısıydı
quldurların içində.

Bir şairlik həvəsi
dolmuşdu canına da.
Hərdən yalan desə də
yalan yazan deyildi.
Yaşı qırxı adlayan
solğun bir xanıma da:
– Necə sevdim mən səni?
Nə pis qızsan!.. – deyirdi.

Deyirdi
Bu dünyada xoşbəxt olmaq istəyən
Gərək ağıldan iti,
əldən də zirək olsun.

Maymaqların haqqı yox
öz bəxtindən küsməyə,
Amma adamın bir az
bəxti də gərək olsun.

Qorxma, dörd bir tərəfdən
qəm üstən qəm gəlirsə,
Doğmaları əlindən
bir-bir alırsa fələk.
Ürəyin ağrıtanda
üzün gülə bilirsə,
Bu dünyada
ən böyük sənətkar sənson demək...

Bədi, əl çox yaxamdan,
qara adam, sus, kiri,
Eşlənmə qurd kimi
ürəyimin içində.
Özgələre get tanı
o davakar şairi,
De, hansı sifətdədi,
hansı boyda-biçimdə.

Qara adam hirsələnir,
zəhər yağır üzündən,
Gözlərimə zillənir
gözlərinin qarası.
Elə bil ki, kiminsə
cibinə girmişəm mən,
Nə məndən arsızı var,
nə məndən avarası.

* * *

Yox, soruşma halımı,
dostum, xəstəyəm yaman,
Bilmirəm necə tutdu
məni namərd xəstəlik?!

Bu nə sərxoş küləkdi,
əydi-keçdi canımdan,
Yarpaq kimi qurutdu
beynimi də üstəlik.

Gecə soyuq, küçə lal,
həyə-t-baca qardı, qar.
Sanki əhəng çəkilib
dünyanın hər yerinə.
Yenə baş-başa verib
həyətdəki ağaclar,
Görən hansı sırımı
danışır bir-birinə?

Nə gələn var, nə gedən,
bütün dostlar uzaqda,
Pəncərə qabağında
bayquş kimi təkəm, tək.
Qara adam yenə də
peyda olur otaqda,
Başında boz silindr,
əynində qara pencək.

Xırıltılı səsiylə
mə-nə deyir: bura bax!..
Səndə heç can qalmayıb,
kölgəsən, quru kölgə.
Mən hələ görməmişəm
yer üzündə bir alçaq
Gecə yuxusuzluqdan
bu cür əziyyət çəkə.

Yox-yox, çəşdim, bağışla!
Aylı gecə, bəyaz qar...
Özünü şair sayan
necə yatar bu gecə?
Gələt ilham pərisi,
yoğun budlu o maral,

Sənə şirin misralar
pıçıldayar gizlicə.

Sevirəm şairləri!..
Kefdi şair tayfası!
Görürsən ki, birisi
uzadıb saçlarını,
Şeir deyir
üz-gözü sızanaqlı bir qıza,
Gözüylə yeyə-yeyə
o qızın qıçlarını.

Bir kənd vardı hardasa,
bilmirəm, adı nəydi.
Bəlkə Kaluqadaydı,
bəlkə də, Ryazanda.
Orda göygöz, sarısaç
bir uşaq böyüyürdi
Lap sadə, kasıbyana
bir kəndçi komasında.

Böyüdü, şair oldu,
az-çox tanıdı o da,
Hərdən yalan desə də,
yalan yazan deyildi.
Yaşı qırxı adlayan
solğun bir qadına da:
– Necə sevdim mən səni?
Nə pis qızsan!.. – deyirdi.

Qara adam, itil-get!
Sən nə murdar qonaqsan.
Bütün səni söyənlər
haqlıymış dönə-dönə.
Sifətinçin darıxır
əlimdəki bu əsa,
Al gəldi!

Hara döydi?

Düz burnunun üstünə!..

Ay öldü.

Yavaş-yavaş günəş doğur uzaqda.

Göy üzü

ölən ayın meyitini gizlədi.

Başımda boz silindr,

bircə mənəm otaqda,

Otaqda bircə mənəm,

bir də, sınıq güzgüdü...

PAVEL QRİQORYEVİÇ ANTOKOLSKI

(1896-1978)

İKİ HƏYAT

*O vaxt dəhşətli bir zəlzələ qopdu.
Paytaxt Gəncə şəhəri dağıldı. Kəpəz dağı
uçaraq axan bulaqların gözünü tutdu və
bu günədək qalan bir göl əmələ gətirdi*

Əsrlərlə ucalan
Başı qarlı dağları,
Silkələdi yerindən,
Tərpətdi torpaqları –
Səkkiz yüz il irəli
Burda qopan zəlzələ.
Dağlar-daşlar uçaraq
Qarışdı daşqın selə...
İki gün doğdu torpaq,
Əziyyət sona yetdi,
Sonra üçüncü gecə
Dərin yuxuya getdi.

Ulduzlar yandı par-par
Təravətli gecədə.
İki həyat yarandı
Həmin gecə Gəncədə.
Öz doğma beşiyini
Torpaqlar yırgaladı.
Bu dağlar gözəlinin
Göygöl qoyuldu adı.
Bu suyun güzgüsündə
Göründü uca dağlar.

Bu Göygölün eşqinə
Mahnı qoşdu bulaqlar...
O gözəlın gözleri
Parlayır övölkitök...

O biri həyat isə
Oldu acı və gödək.
Budur, dönüb kömürə
Sönüb gedir od-ocaq.
İnsanın daxmasını
Qara yellər döyür, bax.
Ağlayır körpə zar-zar,
İnildəyir anası.
Qara günlər başlayır –
O necə ağlamasın!
İllər ötdü dalbadal,
Budur, yetdi cavanlıq.
Təntonələr keçirir
Onun ilhamı artıq!
Əllərində bir kitab var,
Bu Leyli dastamıdır.
Şirvanşah təzim edib,
Öz-özünü tanıdır:
– Soyun, tulla bir yana
Bu köhnə qiyafəni!
Ətək-ətək qızılla
Bəzəyərik biz səni!
– Yox, Şirvanşah, bu şeylər
Mənə görək deyildir.
Mənim varım-dövlətim
Bu həyatdır, bu eldir!
İllər ötür bir anda,
Ömür sanki axar, su.
Bu yuxusuz qocaya
Cavab vermir qonşusu.
– Niyə sızlayır külək?
Niyə ocaqlar sönür?

Sual cavabsız qalır,
O, igiddir, görünür...

Əzəmətli heykəlo
Biz baxırıq doyunca.
Ölməz bürüncə dönmüş
Ağsaqqallı bu qoca.
Yığılmışیق bayrama
Mərkəzində Gonconin.
– Bir ömründən səhbət aç,
Nə var yadında sənin?
Lakin dinnir bu qoca,
Nə gorokdir gileylər...
Onun başı üstündə
Parlayır mavi göylər.
Uzaqlarda – üfüqdə
Yellər əsir, dolanırlar...
Orda, dağlar qoynunda
Göygöl hey xumarları...
Həmin gölün gözleri
Parlayır özölkitək.
Ulduzlar par-par yanır
Yerə işıq səporək.
Orda, sıldırımlarda
Bir gənə salaraq məskən,
Göygölün sularıyla
Səhbət açır Leylidən...

MEŞƏ YOLU BOYUNCA

Məşədə ağacları qırılmış enli zolaq,
Hava bürkü, miğməyə, tünd qoxuyur yapışqan.
Bir qoşun şam ağacı yatıb yan-yana çılpaq
Çıl-çılpaqca gövdələr, məhrum qoldan, qanaddan.
Dünən göy budaqları yaşıl orman içində.
Məviliyə can atıb qalxmışdı sıra-sıra.

Onlar şirin yuxuda, xəfif duman içində
Yatıb həsrət çəkirdi, uzaq xurmalıqlara.

Dünən varlıqlarından tünd şərab iyi qalxan,
İynə budaqları ilə salama dayandıılar.
Hər biri döyüşlərə hazır, güclü, qəhrəman,
Hamısı bir-birinə köməkçi, hayandıılar.

İndi çılpaq cəsədlər döşənib yerə bir-bir,
İncitmişdir onları ölüm işgəncələrlə.
Onlar hələ nə pərdi, nə də hazır dirəkdir,
İkinci həyatları başlanmamışdır hələ.

ZOYA

Bu gün teleqram verdim yenə adına sənin,
Söylədim ki, qəlbimdən qopan hissələri dinlə.
Biz ayrıldıqdan bəri hey yuxuma girirsən,
Yaşayıram inan ki, yalnız, yalnız səninlə.

Yalnız sənini eşqinlə. Bu hər zaman belədir.
Səni yola salanda qarlı, boranlı qışdı.
Dönüb sən mənə sarı əl edəndə qatardan
Evlər, yollar, simalar bir-birinə qarışdı...

Budur, yenə evdəsən. Budur, həmin külqabı,
Budur kitab rəfləri, bax, budur gül dibçəyi.
Tökülmüşdür çiyininə gözəl, ipək saçların,
Sən ey sarışınarın ən sarışın göyçəyi!

Sən rolunu bitirdin. Səni kənd cavanları
Gəlib yola saldılar söyüdlər arasından.
Kiçik klub səhnəsi onlara dünya oldu,
Sənsə bir büt göründün cavanlara o zaman...
Yəqin o cavanların, həmin o gecə vaxtı –
Girdin yuxularına. Lakin bu lap nahaqdı!..

ALEKSEY SERGEYEVİÇ SURKOV

(1899-1983)

Dar sobada odunlar
Yanır, alışır
Qazmada qarmon çalır
Səndən danışır.
Baxışın, gülüşündən
Söz açır çöllər
Mənim də həsrətimi
Sənə yetirər.

Sən indi çox uzaqsan
Arada qarlar, qarlar
Sənə çatmaq çətindi
Ölümə dörd addım var.

Çal qarmon
Çovğunun acığına çal
Eşqimin istisi, alovu yenə
Bu soyuq qazmada güc verər mənə.

MİXAİL ALEKSANDROVIÇ SVETLOV

(1903-1964)

QRENADA

Yeridik addım-addım,
Qanad açdıq döyüşdə.
“Yabloçko” nəğməsi də
Bizimlə bir döyüşdü.
Bu nəğmənin sədasi
Torpağa enib yaşar.
Çöllərdə çiçəklərə,
Güllərə dönüb yaşar.

Bir dostum, uzaq elin
Nəğmələri dilində...
O dostum bu nəğməni
Gəzdirdi at belində.
Oxuduqca, sədasi
Gəzdi doğma vətəni:
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”

Hər yerdə bu nəğməni
Ucadan oxuyurdu...
O, İspan kədərini
Axı hardan duyurdu?
Danış, Aleksandrovska,
Ey Xarkov, danış sən də.
Nə xallar tapmışınız
Bu İspan nəğməsində?

Ey Ukrayna, söylə bir,
Qalırımı - söylə sən də -
Şevçenkonun papağı
Bir çovdar zəmisində?
Ey dostum, necə tapdın
Sən bu gözəl nəğməni?
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!” -

Xəyalpərəst dillənir:
- Bilson harda tapmışam? -
Qardaş, Qrenadamı
Kitablarda tapmışam!
Demə elə-beləco
Xəyaldı Qrenada,
Uzaq İspan elində
Mahaldı Qrenada!

Yurd-yuvamı tərək edib
Mən getdim döyüşməyə,
Qrenada torpağı
Kəndlinin olsun, - deyə.
Əlvida, özizlərim!
Ey anam, atam mənim!
“Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!”
Biz can atdıq - öyrənək
Döyüşlərin dərşini.
Bir dil kimi öyrənək
Topların nərəsini.
Gün keçdi gün dalmca,
Günəş də doğdu, batdı.
Bu çöllərdə yoruldu
Dörd nala çapan at da.

Fəqət eskadronda yenə
“Yabloçko” muz oxundu.
Zamana kaman kimi
Əl-mizrablar toxundu...

Hardasan, dostum, harda?
Hardadır nəğmən sənin:
"Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!"

Bədəni dəşik-dəşik –
O igid aşdı birdən;
O ilk dəfə – son dəfə
Enmiş idi yəhərdən.
Elə bil Ay da enib
Keşik çəkirdi ona.
Soyuyan dodaqları
Pıçıldadı, "Qrena..."

Bəli, sonsuz aləmə
O dostum uçdu getdi.
Səsi də, nəğməsi də
Özüylə köçdü getdi.
O vaxtdandı bu yerlər
Eşitmir bu nəğməni:
"Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!"

Dəstəməz kiçilmədi,
Yox olsa da bir əsgər.
Oxuduq "Yabloçko"nu
Oxuduq sona qədər.
Fəqət hərdən yavaşca
Göy üzündən sürüşdü –
Qürubun yanığına
Bir neçə damla düşdü.

İndi yeni nəğmələr
Oxudur həyat bizə.
Dostlar, yaxın qoymayın
Kədəri qəlbinizə.
Yox, dostlarınız kədəre,
Kədəre, qəhərə biz qənim...
"Qrenadam, Qrenadam,
Qrenadam mənim!"

SEVGI

Bəlkə də səmimi söz-söhbətimlə,
Gəncliklə dil tapa bilmirəm hərdən.
Yanağı allanmış məhəbbətimlə,
Bəzən o üzlərdə üzlaşirəm mən.

Yox, eşqim, sən əsla qocalmamısan,
Əhdin torpağa bağlayıb illər.
Sənin izlərinlə səni axtaran,
İyirmi yaşında gənclər var hələ.

Belin bükülənə, ölənə qədr,
Başında məhəbbət çətri olacaq.
Üfüqdən üstünə yağan şəfəqlər,
Gürcü bağlarının ötri olacaq.

Başının üstündə durub dan yeri,
Sənin keşiyində dayanar gecə...
Mən qovdum qapından sərt küləkləri, –
Sevgi yuxusundan oyanar gecə...

Bu eşqin sevhirli səsidir məni,
Hünərə, qüdrətə aparır indi.
Könlüm eşitdikcə eşqim deyəni,
Ürək də sinəmdə qabarıq indi.

Dan yeri söküldü, bir xoş xəbər tək,
Doldu qapımızdan küləklər hər vaxt.
Gəl indi, deyirəm, söhbət götürək,
Göbəlök yerinə xatirə yığaq.

Qoy bizi gizlətsin qalın meşəlik,
Desin bir-birinə qoca palıdlar:
"Biz belə məhəbbət heç görməmişik,
Əlli yaşında da məhəbbət olar!"

ALEKSANDR TRIFONOVİÇ TVARDOVSKI

(1910-1971)

YOLDA

Səfərin əvvəli çətin başlanar,
Nəğmənin əvvəli yaranar çətin,
Yoluna düşdümü – könlün xoşlanar,
Sözlər düzülürkə artar sürətin.
Yalnız yollara ver ürəyini sən,
O, qoymaz yarımçıq sözü, nəğməni.
Yollar bir dost kimi tutub əlindən
Üfüqdən üfüqə aparar səni...
Yollar qələmini varaqlar üstə
Gəzdirir, gözlərin nə qədər şadıdır.
Qəlbində qaynayır təb də, həvəs də,
Nəğmələr dil açır, gör nə büsətdir!
Ürək də çırpınır vəcdə gələrek,
Alnında şirin bir istilik gəzir.
Hər söz sığallanır öz övladımtək,
Yazan əlin belə sevincdən əsir...

Şair ki, bilinməz bir vaxta qədər
Gözə görünmədi, üzə çıxmadı,
Yaratmaq eşqilə göstərib hünər,
Sırrını hamıdan gizli saxladı,
Töhfə hazırladı insanlara o,
Çəkilib dünyanın bir guşəsinə,
Qocalıb düşsə də lap azara o,
Yorulub qalsa da – xoşbəxtdir yenə.
Qoy onun əsəri üzə çıxanda
Tənqid atəşləri yağsın üstünə.

Haqsız müəmmalar tapsınlar onda,
Bəzi hay-küyçülər durub qəsdinə, –
O, bunu eşidər, həm də eşitməz,
Fikrində, qəlbində təzə bir əsər,
O, yenə yaradar, sönməz bu həvəs,
Sanki onunkudur bütün şöhlər.
Bu xoş çağlarında unutmaz qəti,
Onundur Varşava, onundur Berlin.
Onundur ehtiyat qalan şöhrəti,
Özü də tək deyil, dostu var min-min...

Qoy bu tənqidlərin ardınca birdən,
Onun dünyasına girsin arvadı.
Desin nahar vaxtı: – Narazıyam mən,
Evdə filan yemək niyə olmadı?
Bu dərdlər hamısı düzələr, ancaq
Özgə bir bələdir onu qorxudan.
Bu bəla o zaman gəlib çıxacaq, –
Hansı bir səddisə aşıb, durmadan
Şöhrət zirvəsinə ucaldı, qalxdı,
Hər yerdən göründü, el ona baxdı,
Hamı çəpik çaldı o, gələndə zaman,
Hamı təzim edib keçdi yanından,
Ona qiymət verdi şəxsən Fədayev,
Üzdü süd gölündə yaşadığı ev,
Dostları adına klassik dedi,
Dedi sənətkarsan ölməz, əbədi, –
Bax, burdan başlanır bəla, ətalət,
Əlin də sustalır, təbin də sönmür.
İtir sözündəki ətir, tərəvət,
Sənə öz yazdığın solğun görünür.
Ürək duyanları özün danırsan,
Şübhəylə baxırsan ölçüb-biçəndə.
Bütün ətrafını ölgün sanırsan,
Ürəyin bulanır boşluq içində...
Bu dərdin əlacı deyildir asan,

Bu dərdd yaman dərddir, düşün bir anlıq.
Burda vay halına yorğun olasan,
Ya xəstə düşsən, üzgün ola can,
Bax, burda gərəkdir sənə cavanlıq,
Cavanlıq! – Sən onu necə tapasan?!

Bəli, acizliklə barışmamaqçün,
Keçmiş xidmətindən danışmamaqçün,
Düşünə döyərək hər səhər–axşam
Təkrar etməməkçün: – Filan vaxtı mən
Belə yaratmışam, belə yazmışam,
Bu günə çatanda susasan birdən.
O vaxt ki, səxavət göstərir ilham,
Sən də gözləyirsən öz qürurunu.
Deyirsən, hələlik mən nə yazmışam
Düzü, qaralama sayıram onu.
Nə vaxt ətalətdən hələ uzaqsan,
Özün də qayğısız, cəsur, yenilməz,
Hardasa ilişib dayanacaqsan, –
Bu fikir heç sənin ağına gəlməz;
Təriflər şabaştək yağır başına,
Düçar olmamısan tənqidlərə sən.
İçmək gəlməsə də sənin xoşuna,
Şöhrətin naminə araq içirsən.
Bəzən öz işinin xətrinə sən də
Yalandan deyirsən yeri düşəndə:
Nə bilim, həyatın yaman çətindir,
Yazıb-yaratmağın qayğısı mindir.
Bəli, cavanlıqda olur bu işlər,
O vaxt nə usanır, nə yorulursan.
Cavanlıq, cavanlıq, bilsən nə qədər
Sonralar insana gərək olursan!..
Bəla yaman gəlib, yaman düşmüşsən,
Dərdini heç kəslə bölmürsən ancaq.
Zaman sıxıb səni keçir üstündən,
Yalvarma, onsuz da dayanmayacaq.
Demə: – Asta yeri ömür saatım,
Mən öz ətrafıma təzədən baxım.

Aman ver, səfərdə hamıya çatım,
Yollarda tək qalmaq çətindir axı...

Şair, sən alaydan yürüş zamanı
Ayrılmış əsgəri xatırladırsan.
O, geri qalmışdır, yolu, məkanı
Bilmir hayandadır, vurnuxur yaman.

Sağamı, solamı, – getsin hara o?
Beynində min fikir, şübhə dolanır.
Baxıb itirdiyi saatlara o,
Yollar ayrıcında od tutub yanır.
Təklili dözülməz olur əsgərin,
Çatıb desin gərək: – Mən günahkaram.
Geriye qalmışam, cəzamı verin,
Cəzamı aldım – sırada varam!
Bax, ibrət dərşini alanda əsgər,
Ona əziz olur xidməti yənə.
Qabaqda ölüm də gözləsə əgər
Artıq zərrə qədər gəlməz eyninə...
Mən də öz dərşimi alım əvvəldən,
Dedim o bələdan mənimçin də var.
Keçdim üfüqlərdən üfüqlərə mən,
Bildim kömək olar mənə bu yollar.

O mən deyildimmi, dörd il sərəsər
Yolları dolayan atlı, piyada?
Döyüşlər görmüşəm, qanlı döyüşlər
Canım də bərkimiş hər cür havada.
Xəstəlik bilmədim həmin illərdə,
Yaşadım, vuruşdum mən də hamitək...
Gəl, qardaş, gəl çıxmaq səfərə bir də,
Biz öz evimizdən uzağı görək.
Həyata baxmıyaq dar hücrələrdən,
Daha özümüzü aldatmıyaq biz.
Keçək addım-addım kənddən, şəhərdən,
Gözümüz görənə desin dilimiz;
Yollar gen eləyir ürəyimizi,

Həmişə səfərdə, yolda olasan.
Yorur, silkəloyir, ayıldır bizi,
Qocaldır, – deyirsən cavanlaşırsan...

Bu kiçik kupədə mənimlə bahəm
Yol gedən qonşum da duyurmu görən,
Necə şirin-şirin təkrar edirəm:
Yoldayam, yoldayam – kəlməsini mən?
Yollarda nə qədər dayanacaq var,
Gör nələr dil açır qəlbin səsində:
Düşüb bu qatardan uzun zamanlar
Qalmağa hazırım hər birisində...

Arzular paytaxta təzə köçənlər,
Şəhərin yaxını, uzağı olsun, –
İçində bəxtiyar yaşaya bilər
Təki Allah verən otağı olsun.
Bax, o cür bəxtiyar olaram mən də,
Yaşasam dünyanın hər bir yerində.
Əsla inanmıram orda darıxam,
Kim deyir can sızır uzaq guşələr?
O yer ki, qoynunda indi mən yoxam,
Yanıram ömrümdən itən gün qədər.
Mən öz ürəyimi yer kürəsinə
Səpmək istəyirəm, görüm hər yeri.
Şimal, cənub birdən görünsün mənə,
Görüm şərq, qərbi, dağı, düzləri.
Bütün okeanlar, bütün dənizlər,
Çaylar da gözümə görünsün birdən,
Mənim doğulduğum mehriban şəhər,
Bir də o yerlər ki, görməmişəm mən.
Bir də o yerlər ki, özüm gedirəm,
Bir də o yerlər ki, fikrin yelkəni
Açıb qanadını aparır hərdən
Ötən günlərimlə görüşə məni...
İki cür səyahət bilirəm:

Bir var –

Evidən ayrılıb yol gedir insan.
Bir də var – evində tutaraq qərar
Təqvimə tərsinə varaqlayırsan.
Mənim istəyimə uyğundur burda
Qaynayıb qovuşan hər iki səfər.
Gah evimdə oldum, gah da yollarda,
Səfərdə yarandı bu təranelər.
Dedim ərzə baxım şair gözümle,
Vətən havasından doyunca udum.
Olum bu ələmlə, özüm-özümle,
Nəse xatırlayım, nəse unudum...
Bil ki, ey oxucum, bu sətirləri
Qatarda yanakı uzanaraq mən
Fərəhlə yazmışam, nə vaxtdan bəri
Fürsət axtarırdım öz xidmətimdən
Bir yaxa qurtarıb uzağa düşüm.
Sən də yarı yolda sözümlə kəsmə.
Yenicə başlanır sənle görüşüm,
Hökmünü verməyə hələ tələsmə.
Hirsənmə deyingən tənqidçilərtək,
Hər şeyin üstündə çıxma özündən.
Nəyi ki, mənsiz də bilirsən gerçək,
Əsərdə axtarma, yazmamışam mən...
Bilərsən nə deyir yazdığım əsər,
Ağılla, səbirlə düşünüb baxsan.
Oxu heç olmasa yarıya qədər,
Onda sona qədər oxuyacaqsan.

İKİ DƏMİRÇİXANA

Zaqorye adlanan ucqar bir kənddə,
Qayın ağacları bitən həyətdə
Var idi köhnə bir dəmirçixana,
Uşaqlıq çağımdan bağlıyam ona.
O torpaq döşəmə, o hisli tavan,
O tüstü iyi də qatran qarışıq,

O tənha ocaqçı – çəkiç vurmaqdan
Bədəni bərq vurub salırdı işıq, –
Tanışdır, yaxındır mənə o vaxtdan.
Hər gün nahar vaxtı ora gələndə, –
Atamın vəfalı ömür yoldaşı, –
Onun qucağında gələrdim mən də,
O vaxt iyirmiydi anamın yaşı.

Yaxşı yadımdadır bizim ocağın
Sakit meşədəki o yetim səsi;
O qədər qəmliydi hər axşamçağı,
O qədər yorğundu, – sanki hər kəsi
Xəbərdar edirdi bu çəkdiyimiz
Ağır əziyyətdən, cüzi gəlirdən,
Xəbərdar edirdi kasıb, kimsəsiz,
Kədərlı, möhnətli ucqar bir yerdən.
Elə bir yerdən ki, qoynu meşələr,
Yolları bataqlıq, burda qal, çürü.
İstəsə dalında apara bilər
Mujik gətirdiyi dəmir-dümürü.
Burda sifarişçi görünür tək-tək,
İldə bircə dəfə qapını açır
Həkim haraylayan ağır xəstətək
O zaman gəlir ki, yoxdur əlacı.

Körük xışıltısı, zindan səsləri,
Qızarmış ocağın gurultusu da, –
Getmir qulağımdan illərdən bəri,
Mənimlə yaşayır o səs, o səda.

Atamla bərabər dünya üzündən
O günlər köçsə də, izsiz, soraqsız,
Unuda bilmirəm heç birini mən,
Həyatım keçsə də ağır, pənahsız.

Bilirəm o günlər qayıtmaz geri,
Lakin mən onlarla ayaq açmışam.

Böyük ehtiramla həmin günləri
Gərək xatırlayım hər səhər-axşam.

Bəli, o həyata borcluyam ki, mən,
Pay verdi uşaqlıq xatirəsini.
O çəkiç, o zindan səsləri gələn
Dəmirçixanaya bağladı məni.

Dünyadan aralı ucqar bir kənddə
Nə bilik verdisə o, verdi ancaq.
Bizimçün klub da, təzə qəzet də,
Akademiya da o yerdi ancaq.

Köhnə baltasıyla işsiz dülgər də,
Qoca bir əsgər də – medalı rəng-rəng,
Yerli bir ovçu da qərq olub dərdə,
Çiyində gərəksiz, köhnə bir tufəng,
Mıs kimi qızarmış xırda keşiş də,
Kasıb yerölçən də, qoca baytar da,
Alverdə soyulub müflisləşmiş də, –
Bir sözlə, de, kimlər olmazdı orda!
Hərə söz açardı öz dünyasından, –
Doymazdı keçmişə tərif deməkdən.
O vaxtkı barların hər səfasından;
Ləzzətli şərəbdən, dadlı yeməkdən;
Doğma Rusiyadan, yad ölkələrdən;
Barlı, bərəkətli gen torpaqlardan;
Allahdan, şeytandan, xeyirdən-şərdən;
Qoç sərkərdələrdən, padişahlardan;
Kəndin tələbindən, əziyyətdindən;
Ayın və günəşin tutulmasından;
Müdrük Tolstoyun nəsihətindən;
Kəndlinin soyulub-çapılmasından...
Ovdan soyulardı ova gələnlər,
Durub düşünərdi əli çaxmaqda.
Ov sənin üzünü güldürər mögər,
Bu həyat üzünə gülməyən vaxtda?

Özünü ora ver, otur sorındə,
Özgə tütünündən tüstüleyib çək.
Hamıyla ah çəkib, köks ötür sən də,
Məclisin dömini tutasan görək.

Elə uyardı ki, söhbətə onlar,
Deyərdin hərsi bir mülkəddardır;
Hara tələssinlər, nə ev dördü var,
Nə çörək, nə torpaq qayğısı vardır...
Lakin o günlər, hər şeydən qabaq
Birecə ona görə minnətdaram mən,
Açdı gözlərimi, dedi yaxşı bax,
Gör nələr yaradır insan dəmirdən.
Gördüm dəmirçinin iradəsiylə
Qaynayıb-qarısan alovla metal
Möcüzələr yaradır, hər zərrosiylə
Elə möcüzələr ki, yaratmaz xəyal.
Gördüm o çəkiyə döyülüb hər an
Yumşalıb, bərkiyir, dünyaya gəlir
O meşələr qıran, binalar qıran,
Tarlalar şumlayan alətlər bir-bir.

Mənim fəxrini idi o mahir usta,
Artıq bilirdim ki, istəsə əgər
Dəmir parçasından o zindan üstə
Çəkicinə bənzər çəki düzəldər.
Bilirdim, bu güclü əllər olmasa,
Əlləri qoynunda qalacaq hər kəs.
Onun düzəltməyi millər olmasa,
Adi bir başmaq da tikilə bilməz.

Mənə o günlərdən yadigar oldu
Basılan körüyün canlı ahəngi.
Buxar dağılanda qopan gurultu,
Qaynayan poladın qızılı rəngi.

O gürz ki, nəsilələr görübdür yüz-yüz,
Bizim ucqar kənddə elə tənha-tək, –

Həzin bir vüqarla sosləndi o gürz,
Nohəng zavodların ilk sodesatək...

Keçsə də yarıdan çoxu ömrümün,
Nə xoş bir təsadüf! – Keçdiyim yolun
Üstündə, yaxından eşitdim bu gün
Nohəng gürz səsini fəhlo Uralın.

Aralı dursam da ondan xeyli mən,
Özüm də bilmirəm bu necə sirdi:
Mintonluq o gürzün ağır zərbindən
Mən də titroyirdim, yer də əsirdi;

Elə bil hər zərbə yeri əyirdi,
O, da hamımızın ayağı altında
Sarsılıb qəzəblə inildəyirdi,
Onun daş layları əsirdi hotta...

Dünyanı titrədən bu gurultudan
Qulaq tutulsa da, sevindim qəlbən:
Onun sodesasında eşitdim bu an
Doğma çəkicimin sodesasını mən.

Çəkdim ciyərimə o tanış odu,
Onun xoş ətriylə mən xumarlandım.
Bilsəm də Uraldır bu yerin adı,
Özümü evimdə, kəndimdə sandım.

Ural! Həm keçmişin, həm bu günlərin,
Həm də gələcəyin bir şah əsəri!
O bir nəğmədir ki, sodesa min-min,
Milyon ürəklərdir yuvası, yeri.

Ural! Vətənimin dayaq nöqtəsi,
Poladəridənim, sərvət verənim.
Qədim şöhrətimin mücəssəməsi,
Bu gün də şöhrətim, vüqarım mənim!

Vətən od içində yanan zamanda,
Cəbhəyə tələsən ağır qatarlar, –
Onun qüdrətini topun ağzında,
Tankın sinəsində aparardılar
O vaxt sıralanıb əzəmət ilə,
Bütün cəbhəboyu hamı dalbadal
Oğul sevgisiylə, məhəbbətiylə
İki söz deyirdi:

- Atamız Ural!..

Onun sərvətini daşıyan qatar
Sürət qatarıyla görüşən zaman,
Təəccüb etmirəm, bütün adamlar
Bir anın içində qalxır vaqondan,
Qayğısı olan da, dərdi olan da,
Zarafat edən də olur halbahal,
Sanki başıaçıq durub bir anda
İkicə söz deyir:

- Atamız Ural...

Ural!

Yan keçirəm, şütüyür qatar,
Ayrılıq daş olub qalır sinəmdə;
Arxada qalırsan, ey doğma diyar,
Heç səndən ayrılmaq istəməsəm də.
Lakin neçə dəfə yollar uzunlu
Mən yatıb, oyanıb, yenə dalbadal
Təkrar edəcəyəm hörmətlə bunu;
Bu iki kəlməni:

- Atamız Ural... –

Ural! Salamət qal, gözləyir yollar,
Qəlbim sıxılacaq görüşə qədər...
Ural arxasında Zauralye var,
Onun arxasında
təzə üfüqlər.

LEV İVANOVİÇ OŞANİN

(1912-1996)

TOYDAN SONRA

Toydan sonrakı ay şirindir, şirin,
Bəs bunun görəsən səbəbi nədir?
Çəkib pərdəsini pəncərələrin,
Gecəni yuxusuz keçirməkdir?

İnansın sözümə kim ki, cavandır,
Ahıllar onsuz da özləri bilir.
Bu, ömrün yolunda öteri andır,
Nədirsə, bilmirəm, sevgi deyildir.

Zaman - ən ağıllı həkim və loğman!
Yadında saxla ki, ölməz həqiqət.
Çıxır səyahətə iki şux cavan,
Nə söz düz gətirir, nə də xasiyyət.

Elə sabahısı aydındır artıq,
Hərənin öz zövqü, öz arzusu var.
Bəzən ilk səyahət, məhəbbət, qılıq,
İlkin incikliyin əsası olar.

Eh, hələ qarşıda nələr var, nələr,
Bu qız ütü-mütü bilməyir nədi?..
O hər gün nədənsə kotlet bişirər,
Ərinsə kotletdən zəhləsi gedir.

Qızğın ol sən bütün romcolardan,
“Evli” deyilirsə əgər adına.
Xırda iş üçün də hər saat, hər an
Güzəştə gedəsən görək qadına.

Güzəşt! - Əlbəttə ki, xoş hadisədir,
Bəs bunun olmazmı axı bir həddi?
Bir də göürsən ki, hörmətin nədir,
Adın da yox oldu, kölgən də getdi.

Hələ mübahisə! Yox olsun onu!
Qızın gözlərində yaş gilə-gilə.
Hələ ola bilər geyib paltonu,
Qaça bir günlüyə anasıgilə.

Çünki çox cavandır, uşaqdır hələ,
Bütün Tolstoyu oxumuşsa da,
Yenə də bilmir ki, nədir ailə,
Nədir həyatdakı ən böyük məna?

Dözürsən, deyirsən hissə qapılıb,
Sonra başa düşər, gec-tezi var.
Deyirsən bir şirin xəyala dalıb:
- Cavandır, inciyib, əşi, nə olar.

Boş yerdə haradan səadət olsun?
Ona dünya gərək, kainat gərək.
Qoy ilk od, ilk alov bir az soyusun,
Əsil qiymətini sonra ver, ürək.

Toydan sonrakı ay necə gözəldir!
Sevincə qərq olub, bu yer, bu aləm.
Onun şirinliyi, ləzzəti nədir,
Doğrusu özüm də başa düşmürəm.

YEVGENİ ARONOVİÇ DOLMATOVSKI

(1915-1994)

AZƏRBAYCAN

Azərbaycan! Azərbaycan!
Sən gözüsen min diyarım.
Sisli Xəzər arxasından
Görünmədə buruqlarım.
Bizim bu neft Bakısının
İsti keçir gecələri,
Almaz kimi işıqlarla
Şəfəq saçır küçələri.
Fabriklərin, zavodlarım
Od saçılır nəfəsindən.
Həzin yellər əsib keçir
Qumsallığın sinəsindən;
Güclü işıq zolaqları
Qaranlığı dəlib keçir,
Zənn edirəm göz önündən
Qoç Koroğlu gəlib keçir.
Sanki bir dağ cığırıyla
Qırat qaçır başyuxarı,
Ayağının tappıltısı
Gəzir yaxın-uzaları.
Sanki Şamxor mahalında
Var səsiylə ötür bülbül,
Lakin yeni nəğmə gərək,
Bu nəğməni sevir könül!
Gül-çiçəkli bir cənnətsən,
Ey günəşli şərq ölkəsi,
Bizim Xəzər sahilində
Sənsən qüvvət-güc qalası.

KONSTANTİN MİXAYLOVIÇ SİMONOV

(1915-1979)

AÇIQ MƏKTUB

Viçuqa şəhərində yaşayan qadına

Məcburam deyim ki, siz biləsiniz,
Sizin məktubunuz çatmadı ona.
Bilmirəm nə təhər gəldi öliniz
Məktubu saldınız poçt qutusuna.

Yaxşı ki, əriniz onu almadı,
Sözünüz qəlbinə vurmadı yara.
Əsib-titrəmədi, dəli olmadı,
Dünya bürünmədi qaranlıqlara.

Xaraba vağzalda əsgərlərinə
O, hücum əmrini verdiyi zaman
Sizin məktubunuz yoldaydı hələ,
Yoxdu ərinizin xəbəri ondan.

O səndirləyirdi, bir təhər tutub,
Qanlı dəsmalıyla öz yarasını.
Yaxşı ki, vurmadı sizin o məktub,
Gülə yarasına söz yarasını.

O, daşın üstünə yığılan zaman
Ölüm söndürəndə son nəfəsini,
Hələ xəbər yoxdu məktubunuzdan,
Heç kim eşitmirdi nifrət səsinə.

Söyləyim, sonralar nə olduğunu,
Dostumu bir daha gətirim yada.
Qanlı paltarına bürüyüb onu
Gecə dofn elədik şöhrə bəğində.

İndi başı üstə dəmirdən ulduz,
Bir də tənhalıqdan öyilmiş cökə,
Ürəyim söyləyir: sus, deyirəm, sus,
O qadın çətin ki, bu dördü çökə.

Bölkə də xeyli var çıxmış yadından
odur, danışmayıb yorucu, uzun –
sizo xatırladım alay adından
Qısa məzmununu məktubunuzun.

Belə yazırdınız: bir il olar ki,
Artıq tanışsınız təzə kişiylə.
Köhnə qayıtsa da sizə nə var ki
Əşi, nə işiniz özgə işiylə.

Ömür sürürsünüz dərdsiz, kədərsiz.
Keçir sevinc ilə saat da, an da.
Daha siz əbədi bəxtəvərsiniz,
Yad bir adamsınız bu leytenantı.

Hətta üçcə sözlə əl boyda kağız,
Göndərib, verməsin əziyyət sizə!
Odur ki, ən acı söz axtardınız
Və qeyd elədiniz xoş namənizə.

Bu qədər! Bu qədər! Məncə bəs edər!
Bir təhər çatdı ki, dostların səbri,
Oxuya bildilər axıra qədər
Sizin o sözləri, acı sözləri.

Əziyyət vermə gəl, fəmiya, ad, ər...
Harda itirdiniz ürəyinizi?

O or dediyiniz əsgərdi, əsgər,
Ömrü bahasına qorudu sizi.

Doğrusu, sevmirom hakim olmağı,
ayrılıq dördinə dözmür hər ürək.
Bacarmır hər adam sadıq qalmağı,
Vəfalı olmağı son nəfəsədək.

Amma, məəttələm təkcə bir şeyə
Ola bilərdiniz ölümə bais;
Necə qorxmadımız bura – cəbhəyə
taun göndərdiniz, siz göndərdiniz.

Poçtun markasını alanda olə
Barı fikrə belə dalmamışsınız.
Məktubu bir cəllad sakitliylə
Yazıb bir ləkə də salmamışıız.

Bəlkə lazımınca sevməyib oğlan,
Heç sizə bir daha deyildir görək.
Dördəlli yapışan tapdığımızdan,
Ona ərmi deyək, aşnamı deyək?

Söyləyin, əsgər heç günahkarmıdı?
Sizin uğrunuzda can verdi, axı.
Onun azca belə vaxtı varmıdı,
Ölümün üstünə gedirdi, axı.

Sizin məktub isə! Həzərlər ondan!
Burda hər əsgəri nə fikrə saldı:
Bəlkə sizin kimi başqa qadından
Başqa bir əsgər də bir məktub aldı.

Bütün qadınların məhkəməsinə
Sizi göndəririk. Bir ləkədir bu,
Bu məktub onlara! Əsgər qəlbinə
Səpdiniz ani bir şübhə toxumu.

Qoy sizə deyim ki, quş ürəyini,
Kökstünüz altında gizlətməmişsiniz.
Bütün qadınların saf diləyini
Az qala, az qala xar etmişsiniz.

Köhnə orinizsə ömr etmir daha,
Nə yaxşı! Yaşayın o təzə orlə.
Köhnəsi məktub da yazmaz bir daha
Sizə xoş gəlməyən ifadələrlə.

O sizə bir daha cavab da verməz.
Yaşayın! Şad çıxın küçəyə, yola.
Qayıtmaz geriyyə, sizi də görməz.
Bir yeni sevimli orlə qol-qola.

Amma bağışlayın bir şeydə onu,
Hələ də yollarda məktubları var.
Bəlkə bu həsrətli məktublarını
Sizə neçə həftə daşıyaçaqlar.

Neyləmək, həyatın öz qanunu var:
Məktublar güllə tək sürətli deyil.
O, mərdanı öldü, iki ay olar –
Gələ məktublarsa bu ay, ya bu il.

Əsgərin bir söz də çıxmaz yadımdan:
Məktublar deyildir ürəyinizdən.
Onların sözünü alay adından
İndidən geriyyə götürürəm mən

Əlvida zamanı yetişmiş deyən,
Alın, göndəririk nifrət odları.
Sizə birçə zərrə hörmət odları
Mərhumun vəfalı alay dostları.

GÖZLƏ, QAYIDACAĞAM

Gözlə, qayıdacam,
Gözlə sən məni.
Solğun, qəmli yağışlar
Döyündə pəncərəni –
Gözlə sən məni.

Qışda qarı kürüyüb
Yağanda gözlə,
Yayda göydən od-alov
Yağanda gözlə.
Heç kəs gözləməyində –
Gözlə sən məni.
Məktublar gecikəndə
Gözlə sən məni.
Yollara boylanmaqdan
Adamlar bezikəndə –
Gözlə sən məni.

Gözlə, qayıdacam,
Gözlə sən məni.
Gözlə, vecinə alma
Unutmağın məqamı
Çatdı, deyəni.
Qoy oğlum da, anam da
Yoxluğuma inanıb,
Mənsizliyə alışsın –
Gözlə sən məni.
Qoy dostlarım yorulub,
Yoxluğumla barışsın –
Gözlə sən məni.

Ocağın qırağında
Sağlığımıza içsinlər –
Xatırlasınlar.
Yoxluğuma içsinlər –

Xatırlasınlar,
Sən onlara qoşulma.

Atamın ocağına,
Gözlə, gələrom.
Ölümün acığına
Gözlə, gələrom.
Kim məni gözləmədi –
Desin: boxtı gətirdi...
Təkə gözləməyinlə
Nəçə dəfə ölümdən
Qurtardın məni,
Yenidən bu dünyaya
Qayıtdın məni.

Gözlə, gözlə, yeno də,
Gözlə sən bir az.
Sənintək gözləməyi
Heç kəs bacarmaz.

VYAZMADA BİR OCAQ

Vyazmada köhnə bir ocaq var idi,
Bir gecə o bizə mehmandar idi.
Yedik yarananın yapıqlarından.
Obaşdan döyüşə birgə yollandıq,
Kimi sağdır indi, kimi yox artıq.
Bilirəm, həyatla vidalaşanda
Gözündə canlandı o xanıman da.
O gecə hazırda gedər-gəlməzə,
Həyat da bambaşqa göründü bizə.
Bilmirdik, dönüklük, yalan söz nədir,
Var nədir, yox nədir, iki üz nədir.
Çörək də, ürək də, dilək də birdi.
O gecə bizlərə nələr deyirdi...
Vyazmada nə vaxtsa vardı bir ocaq,

Sülh günü biz onu mütləq tapacaq,
Daş-kəsək, xaraba evlər içində
Uçuq sobasın da, hər kərpicin də,
Pul yığıb eynilə, əvvəlki kimi
Bərpa edəcəyik dağılan himi,
Bizdən kimsə ona məhəl qoymasa,
Ruzunu dostuna darda qıymasa,
Kömək göstərməsə, həyan durmasa,
Vəzifə başında o qudurubsa,
Harınlıq içində batıb günaha,
Cəbhə dostlarını saymırsa daha,
Məhkəmə qurarıq, qərar verərik,
Onu həmin evə sürgün edərik.

Düşünüb daşınısın, keçmişini ansın,
Özünü ölümə gedəsi sansın.
Bilsin ki, sözüne haram qatmışsa,
Dostuna qırmızı yalan satmışsa,
Günahı yumağa, bağışlanmağa,
Düzünü deməyə vaxt yoxdur daha.
Fərz etsin, acından ölən kimsəyə
Bir tikə çörəyi qıymır, yox deyər,
Ya tanımadığı xilaskarına
Hay vermir dar gündə, çatmır dadına,
Bizim yerimizə qoy öz vicdanı
Onunla çürütsün haqq-hesabını.
Bizə söyləyəcək lal baxışları:
Olub-olmayıbmı, nədir qərarı.
Gedibsə, olubsa – biz ondan artıq
Heç bir şey, heç nəyi soruşmayacaq.

Yenə də can-ciyər sanarıq... Lakin
Qoy bizə sadəcə olmuşam desin.

BORİS ABRAMOVIÇ SLUTSKI

(1919–1986)

ALLAH

Allahın altında qaldıq bir vaxtı,
Göylərdə deyildi Allahın taxtı.
Mavzoley üstünə çıxardı hərdən,
Ona canlı kimi baxardıq bəzən.
Bir dəfə Arbatda gördüm onu mən,
Gözləri yanırıdı hirsdən, qəzəbdən.
Allah beş maşında keçib gedirdi,
Keşikçilər orda tir-tir əsirdi.
Həm gecdi, həm tezdi, səhər çağıydı,
Baxışı deşirdi, biz sayaqıydı.
Hər şeyi görürdü ayıq gözləri,
Qanundu, fərmandı bütün sözləri,
Onun yanında yox, altındayıq biz,
Onun əlindəydi talelərimiz.

VLADİMİR ALEKSEYEVİÇ SOLOUXİN

(1924–1997)

* * *

Sənə həm inanır, həm inanmıram,
Özün ürəyimdə inam yarat, qız!
Sən getdin, ürəyim oldu biaram,
Ayaq səslərini eşitdim yalnız.
Yəqin soyunursan çəkmələrini,
Başının üstündə çilçiraq yanır.
Həyatə çıxıram ötürüb səni,
Küçələr başıma sanki fırlanır.
Sonuncu tramvay nə vaxtdır gedib,
Külək relslər üstə sovurur qarı.
Zərif əllərini hərdən isidib,
Açırsan önünə yenə notları.
Şirmayı dilləri oynatdıqca sən
Tellər asta-asta yenə dillənir.
Yadına saldıqca məni yenidən
Gülürsən, ruhuna şəfəq çilənir.
Birdən səs kəsilir... soyuyur hava,
Bunu sən elədin, səndə o güc var.
Sənin şəfqətinlə qızıl suyuna
Çevrilər bir anda güclü yağışlar.
İstəsən küləkli qış günündə tək
Sevinci, qüssəni almayıb vecə
Başına tələsik bir şal örtərək
Gələrsən görüşə düşəndə gecə.
Pəncərə önündə bayaqdan durub
İndi seyr edirsən bəlkə də qarı?
Bəlkə yatağında yalnız oturub
Süzürsən çovğunlu, qarlı yolları.

Sanki qayıtmısan yoldan indicə,
Qalmış ayaq izi dərədə, düzdə.
Bəlkə də yorğunsan... sən incə-incə,
Xəyalən yatarsan qolumun üstə.

YUXUDAN OYANIRKƏN

Yuxu şirin olur səhər çağında –
Nə yaxşı demişdir bunu atalar.
Odur, bir qız yatır öz otağında,
Yatır, sifətində təbəssüm də var.

O yatır... Dan yeri od tutub, nədir?
Günəş uzaqlarda zülməti boğur.
Qatarlar şəfəqə bürünüb gedir,
Səhər ölkəsinin səhəri doğur...

Dənizlər deyir ki, xoş gəlib səhər,
Dünya təzələnir qəlbində sözü.
Sanki qızıl nura çevrilib səhər,
O, qızın üstünə öyilir özü.

Şəfəqlər süzülür bu evə birbaş,
Süzülür o qızın otaqlarına.
Sonra da şəfəqlər lap yavaş-yavaş
Toxunur o qızın yanaqlarına.

Həyatdan sirlə bir səs yüksəlir ki,
Xoşbəxt nəğmələrin olmayır sonu.
Qıza yuxuda da elə gəlir ki,
Kim isə, harasa çağırır onu.

Həyatdır çağıran...
– Oyan, oyan sən!
Büllür çəşmələrin üstünə öyil.

Yuyun şəfəqlərdə... dər gül-çiçəkdən...
Səhər də dünyada əbədi deyil.

Addımla, ardınca şəfəq sürünsün,
Saçına şəh qonsun, sən gedə-gedə.
Qoy gözəl, önündə solğun görünsün,
Ən gözəl səhərin gözəlliyi də.

* * *

Cavan dost, gəzirsən çəməndə, düzdə,
Bəli, gənclik hara, yorulmaq hara.
Sən yaxşı bilirsən, hər kiçik iz də,
Axırda qovuşur geniş yollara.

Gedirsən... izlərin təpəyə çıxır,
Hərdən su içdiyən büllur bulaqdır.
Gedirsən... bilirsən hər kiçik cığır
Gətirib bir evə çıxaracaqdır.

Addımla, yurdunu göz oymaq-oymaq,
Eli sevməyəndə el görüşməyir.
Bataqlıq görəndə uzaq get, uzaq,
Orda iz qalmayı, cığır düşməyir!

BULAT ŞALVOVIÇ OKUCAVA

(1924–1997)

* * *

Mən bilirəm, bir gün qaranlıqlardan
Bir qapqara mələk çıxar qırağa.
Çıxaq da qışqırar qaranlığa o,
– Heç kimə, heç nəyə xilas yox daha!

Bir ağ mələk çıxar onun dalınca,
Xoş söz kimi bənzər çiçəyə, gülə.
Deyər uça-uça, lap yavaşca o:
– Qorxmayın, qorxmayın ümid var hələ.

ROMA İMPERİYASI YIXILAN VAXTI

Roma imperiyası yixılan vaxtı
Möhkəm görükürdü övnləkindən də.
Çar da yerindəydi, çarın taxtı da,
Höyat da gözəldi məruzələrdə.

Tənqidçilər deyəcəklər:
Romaya aid deyil bu “məruzələr” sözü,
Bu səhv bir heç çevirir bəlkə də bu nəğməni.
Bəlkə də bu belədi, amma əslində, düzü,
Bu mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yox olan imperiyanın yixılan adamları,
Yeyib-içdikcə şişirdi qarınların damları.
Ayılıb-yalvarırdılar “duzlu xiyar” deyə-deyə,
Heç kim bilmirdi hələ yixılmaqda imperiya.

Tənqidçilər deyəcəklər:
Romaya aid deyil bu "düzlu xiyar" sözü,
Bu səhv bir heçə çevirir bəlkə də bu nəğməni.
Bəlkə də bu belədi, amma, əslində, düzü,
Bu mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yıxılan imperiyanın yuxulu cavanları
Hey irəli cuma-cuma keçirdilər hücumu.
Gah Avropada, ucada, gah da uca Pamirdə,
Gah da sevgili Parisdə, gözəl hərbi mundirdə.

Tənqidçilər deyəcəklər:
Romaya aid deyil bu "hərbi mundir" sözü,
Bu səhv bir heçə çevirir bəlkə də bu nəğməni.
Bəlkə də bu belədi, amma əslində, düzü,
Bu mənə mane olmur, ancaq ucaldır məni.

Yıxılan imperiyanın yıxılan xanımları
Çox razıydılar o vaxtkı qaydalara, duruma.
Bütün qapalı qapılar hər an açıqdı onlara,
Kefin istər açıq elə, istəməz get foruma.

Tənqidçilər deyəcəklər: Ax, forum, forum, forum,
Bax budu Romaya aid əsil söz, əsil durum.
Ancaq elə bircə bu söz bəzəyir bu mahnını,
Bilmirəm ancaq niyə qoymur düşünməyə məni.

NƏĞMƏVARI

Ləyaqətli olsun, vicdanlı olsun
Bizim döyüşümüz, bizim hər bimiz,
Hətta davada da Alicənablıq
Budur dərmanımız, budur həbimiz.

Gözəldi, doğmadı onların üzü,
Gərək o üzlərə inanasan tək.
Bəlkə heç qalib də olmayacaqsan,
Ancaq öləcəksən əsl insantək.

VLADİMİR NİKOLAYEVIÇ SOKOLOV

(1928-1998)

* * *

Qaçıb hər cür söz-sovdan,
Parnaslardan uzaqda,
Fet ilə Nekrasovdan
Dərs alıram söz haqda.

Hər misrada, hər bənddə
Azmamaqçün yolumdan,
Bizim bu sakit kənddə
Onlar tutur qolumdan.

Bax, bu iki nəhəngi
Oxuyaraq həmişə –
Şerimdəki ahəngi
Onlardan öyrənmişəm.

Aylı gecə, qarlı bağ...
Ürəyimə coş gəlir.
Belə yazıb-yaratmaq
Mənə yaman xoş gəlir.

* * *

Yox! Elə xoşbəxtlik budur, deyəsən:
Qalxasan yuxudan yağış səsində.
Dostun qapısını gedib döyəsən,
Açasan qapını dostun üzünə.

Adını-zadını gərək biləsən? –
Baxasan yol ötən bir şux gözələ.

Harasa-harasa gedib-gələsən;
Çətinə düşəsən, işin düzələ.

Dözəsən istiyə-soyuğa hətta,
Küləkli gündə də yola çıxasan...
Xoşbəxtlik budur ki, gərək həyatda
Hər şeyə sən yaxşı gözlə baxasan.

OKA

Qalıb damağımda o günün dadı;
Baxdıq heyran-heyran o sakit çaya...
Onda yaxınlıqda qayıq olmadı
Ki, üzüb keçəydik o biri taya.

Birdən gözümüzü çəkəndə çaydan
Gördük qarşımızda balaca kəndi;
Gəl, gəl söyləyirdi bizə o taydan
Yesenin şerinin ən gözəl bəndi.

Beləcə, üç şair, susduq yanaşı...
Elə o arada fit verdi maşın;
Bizi gözləməkdən bezdi adamlar –
Deyinib, ağzını büzdü adamlar.

Yesenin bir zaman çapıb atını,
“Olma bu yerlərə heç yer tay” dedi.
Di gəl ki, çəkmədi bir yol adını;
Okaya “düzlərdən axan çay” dedi.

Orda bir qoca da dindirdi bizi,
Rəngi gah ağardı, gah da bozardı.
Hələ də yadımdan çıxmayıb sözü:
– Bizim Seryoja da yaxşı yazardı...

ANDREY DMITRIYEVİÇ DEMENTYEV

(1928)

* * *

Ömrümün son üç gününü,
Qabaqcadan bilsəm əgər,
Bir az soyuq görsən məni,
Küsmə, gülüm, keçib gedər.

O üç gündən birini mən –
Ən ilkini,
Dostlarıma bəxş edəram.
Yarı sevinc, yarı kədər
Müdrək sözlər eşidərəm.

İkinci gün verərəm hey...
Balalarımın baş-başa.
Suçum çoxdur, onlar bilir,
Ata ikən yad olmuşam.

Qaldı son gün: üçüncü gün –
O da bizim!
O da ikimizin olar.
Elə qarışsın başımız,
Bilməyək ki, ayrılıq var.

Bu son gündə
Qoy qayıtsın
Bir də geri
İllərin o üzündəki
İlkin sözlər,
Üzgün gözlər,

İlk görüşün sehləri.
Qoy özümlə aparım mən
Səssiz axan
Göz yaşının duzunu yox,
Dodağının bal dadını.
O inci-dürr xəznəmizi,
Əsirgəmə məndən onu.

Qoy o doğma gözlərində
Nə qorxu qalsın, nə də qəm.
Qoy həkk olsun o gözlərə
Həmişəlik eşqim mənim,
Onda arxayın ölərəm.

ANATOLİ VLADİMİROVIÇ JİQULİN

(1930-2000)

ÇƏTİN MÖVZU

Halımı indi
Pozum, pozmayım?..
Mövzu çətindi,
Yazım, yazmayım?!
Səngər kimidi
Bu çətin mövzu:
Ora dikilib
Düşmənin gözü.
Güzəştə getsəm
Mən bu davada,
Düşmən, mövzunu
Qapar havada.

Rahatlıq vermir
Mövzu heç mənə.
Yox, yox! Vermərəm
Onu düşməyə...

* * *

Üşütdü qəlbimi hey üşüm-üşüm
Meşədən ucalan tüstü layları.
Bəlkə də bu yolun ağına düşüb,
Üz tutdum qayıtmaz günlərə sarı?!

Orda şamlar dinir qışda, baharda,
Başımda şamların xatirəsi var.

O axmışdır qəlbimə,
Nə qədər ki, tanışam
yolların küləyilə

Ürəyim gəlir dilə,
Nə qədər ki, illərim
Şimşək kimi çaxmayıb,
Nə qədər ki,

üstümdə
Bir tərəcik qalxmayıb,
Nə qədər ki, dostlarla
Hələ dostluq edirəm,
Nə qəm!

Bu böyük inam
Yaşayır səhər-axşam!
Bəli, inama bir bax!
Sabah qəlbim sussa da
O inam yaşayacaq.
Məni də özü ilə
Yaşadacaq dünyada.

* * *

Bəli, yaşayacağam
Gəlib keçdikcə illər,
Bəli, yaşayacağam,
Nə qədər ki, taleyim
Qərar qoyub o qədər.
Bir gün isə qapımı
Ölüm gəlib döyəcək,
Deyəcək:
– Sən ey,
bəsdir yaşadın,
Yetər, gəl köçünü çək...
Büküləcək dizlərim,
Süzüləcək gözlərim,
Sığınıb son gücümə
Deyəcəyəm

ölümə:
– Dayan...
aram ol, aram.
Mən həyatla məşğulam,
Eşitdinmi, həyatla
Sən burdan tezəcə adla!
Sönməmişdir hələ də
Yanır odlar sinədə.
Nə qədər ki, həyatın
Sevgisi var sinədə
Deyirəm yenə,
Orda yer yoxdur sənə.
Sevimli dünyamızın
Neçə-neçə sirrini
Mən hələ açmamışam.
Qəlbimin sözlərini
Mən elə
açmamışam.

Çökil,
gəlmə qabağa,
Eh, mənim vaxtım hanı
Səninlə danışmağa.
Duyub həyat ətrini
Vurur ürək
dünyada.
Hər anın da qədrini
Bilim gərək dünyada.
Budur mənim qərarım:
Solmayıbdır
baharım...
Mən yenə
səhər-axşam
Hələ yaşamalıyam.
Mən yenə
şeir deyim
Yenə,
səsim ucalsın.

Coşsun
arzum, diləyim.
Ölmək...
sonraya qalsın!

NƏ VAXTSA

Gülü utandırır yaraşığıyla,
Gül olub bağçam bəzəyir oğlan.
Müqəddəs, tərtəmiz ağ işığıyla,
Zərif qönçələrə bənzəyir oğlan.

Kim bilir, o uşaq görəcək nələr,
Ya da bir arzusu qalmayacaqdır.
Bir vaxt qəhr olanda körpə qönçələr,
O da bu dünyada olmayacaqdır...

ANDREY ANDREYEVİÇ VOZNESENSKI

(1933)

QARIŞQA

Bir qara qarışqa bir yazağzı
yuvasından azdı, yolundan azdı.
Çıxdı qayığıma, qalxdı dizimə,
O üzdən bu üzə üzdü mənimlə.

Çayın o tayının havası başqa,
qarışqası başqa, yuvası başqa.
Bu tayda yuvaya qoymurlar onu;
Çayın o tayından gəlib qarışqa.

Özü çox qaradı, çox ağdı donu,
yerişi başqadı, duruşu başqa.
Bu tayda yuvaya qoymurlar onu;
– Çayın o tayından gəlib qarışqa!
Çayın o tayından gəlib qarışqa!

Bəlkə dəni ucu aşağı deyil,
ucu yuxarıya daşdığından,
bəlkə başqa cürə yaşadığından
yuvaya girməyə qoymurlar onu?

Sən Allah, bağışla, bağışla, qardaş,
dünyanın yolları dumanda, çəndə,
çayın o tayına gedən yolları
axtara-axtara qalmışam mən də.

... Bir gün çəkər onu yurdun havası,
Başqa bir qayıqda dönər geriyyə.

İndi ona qarşı doğma yuvası,
doğma qardaşları, doğma anası:
– Sən yadsan! Sən çayın o tayındansan!
Qayıt öz yurduna, qayıt, qarışqa!

MAYAKOVSKİNİN KEÇMİŞ MAKİNAÇISI Y.YANİTSKAYAYA

Mayakovskinin borcu vardı sizə!
Mən verərəm!
Nə dəxli qohumuyam, ya yadı?!
Ancaq, siz Allah, bağışlayın,
Özü bu vaxtacan yaşamadı.

Saysız-hesabsız borcları
qaytarmaqdı mənim borcum;
qəpik-qəpiyinə,
düzü-düzünə.
Alın, anam, bacım!
Bu, Lermontovun əvəzinə!
Bu da Lorkanın əvəzinə!

Çox ağırlı, çox ağır,
çox əzablı, çox uzun
bir şair ömrüdü adı
bizim sizə borcumuzun.

Fırlan, fələyin çarxı,
fırlan, qardaş, fırlan görək.
Həmişə əyri fırlandın,
indiyə fırlan düzünə.
Qardaş, bilmirəm ancaq
mən yetimin əvəzinə
borcları kim qaytaracaq?

ULDUZ

Mat qoydun sən Parisi,
alqışlandın dönə-dönə.
Lüt ilahə prizini
bir səslə verdilər sənə.
Dostlar çıxartdı səni
içindən hayın, küyün,
İndi ancaq
nə getməyə bir yerin var,
nə də bir qara qəpiyin.

Qısılma, künc-bucağa,
boş yerə qəm çəkmə, canım.
Divarların bomboş, çılpaq,
çılpaq, ilahə xanım!

Kefcil bir bakılı səni
tutmaq istədi qızıla,
ancaq sən əyilmədin,
döndün Tanrı qızına,
lütlərin ilahəsitək
qalmaq istədin yenə.

Dünya adlı bu oyunda
bəlkə dəyişdin hər şeyi
xoşbəxt sonluqlu bir rola,
ancaq sən Allah, bağışla,
mənim tüpürməyim gəlir
çılpaq krala, lüt krala.

Pəncərədən o üzdə
incə belli qovaqlar
lüt Rusyanın talantitək
çöküb diz üstə ağlar.

Beləcə, bu gecə yenə
siqaret çəkə-çəkə
yanıb-sönür bir aktrisa,
yanıb-sönür bir çiçək,
titrəyir, çatlayır camı
bir gözəl büllur qabtək.

QRAF REZANOVUN İSPAN MAHNISI

Sənin ölkəndə də,
mənim ölkəmdə də
gecə səhərədək
yatmaq istəmirlər
kürək-kürəyə,
ürək-ürəyə.

Sənin ölkənin də,
mənim ölkəmin də
göydə ayı havayı yenə,
yerdə günəşi od qiymətinə.

Qiyməti birdir ancaq
səninçün günçixanın,
mənimçün günbatanın.

Pəncərəmizdə sübhün soyuğu
nə sənin günahın,
nə mənim günahım.

Bağlayıb heyvərələri
bir çatıyla, bir örkənlə,
sürüyüb aparsaydılar
sənin də ölkəndən,
mənim də ölkəmdən.

* * *

Şair olmamaq da olar
Necə dözmək olar ancaq
Barmağı qapıda qalan
İşığın qışqırığına?!

SİQULDADA PAYIZ

Vaqonun pilləsindən
Sallanmışam mən.
Payızdı dünyada,
Əlvida!
Bu yay da ötdü,
Vaxtdı, gedirəm
Göylərdə üzürlər qara buludlar,
Necə tutulubdu indi havalar.
Evin qapısını mismarlayırlar,
Ağaclardan qopub düşür yarpaqlar.
Elə bil musiqi uçandan sonra
Akkardeonun
Kənara atılmış boz qutusudur.
Bir vaxt çimdiyimiz ilıq dəniz də
İndi tənha qalmış sopsoyuq sudur.
Gedəri insanıq, bir gün gedirik,
Atıb tək edirik
Divarları, evləri,
Anaları, qızları.
Həyatın qanunudur
İnsan hamısının udur.
Payızdır,
Əlvida, əlvida ey yay,
Əlvida, ey dostlar, düşmənlər,
Qud bay!
Əlvida həyatım, sən də bir yoldun,
Sağ ol ki, baş tutdun, sağ ol ki, oldun.

Səni də meşədə gördüyüm o gün
Məndən nəyi isə sorduğun üçün,
İtinin ipini çəkdiyin üçün,
Rastlaşdığımızçün o gün dünyada
Çox sağ ol, çox sağ ol,
Həm də əlvida!
Dirçəldim payızda, bununçün sağ ol,
Məni öz-özümə izah etdin sən.
Evin sahibəsi saat səkkizdən
Bizi oyadırdı hər gün, hər səhər.
Bayram günlərində səslənirdilər
Çox köhnə vallardan köhnə nəğmələr.

Evdən ayrı-ayrı gedirik axır,
İndi həm yaxınsan, həm də çox uzaq.
Bilirəm hər bir şey təkrar olacaq;
İnsan hər bir şeyi bir gün unudur,
Birinin yerini başqası tutur.
Təbiət boşluğu xoşlamır axı,
Amma o da buna oxşamır axı.
Təpələr üstündən bir qadın qaçar,
Xəzəli ardınca aparır qatar.
Sən bahar – payızdır bax Siquddada
Bizi xilas edin, bizi,
Əlvida!

* * *

Mən ögey arvadınam,
evdə doğma arvadın var.
İndi gərəyəm sənə,
Sonra nə olar, olar.

Boynumu qucaqlayıb
saatına baxırsan.
Qışqıra da bilmirəm,
hıçqıra da bilmirəm.

Çıx get İsa xətrinə!
gileylənməm təledən.
Ögey bacım, qoru onu,
ondan muğayat ol sən.

Mənsə gecə qatarıyla çıxıb gedərəm
içimdə yaşamağa nə həvəs, nə güc.
Şəklimi köksümə sıxıb ağlaram,
cibimdə iti ülgüc.

ÇILPAQ İLAHƏ

Alqışlayırdı Paris
festival tüstüsündə.
Bu da birinci priz –
Bu da çılpaq ilahə.

Təyyarə meydanından
dostlar gətirər evə.
Evimdə bir qəpik yox,
Ev də yoxmuş sən demə.

Baxarsan künc-bucağa,
gözlərinlə gəzərsən.
Divarlar bomboş, çılpaq...
Bu da çılpaq ilahə.

Səni qızıla tutub
saxlayırdı bakılı.
Sən ac yaşadım, çılpaq –
amma ilahə kimi...

Bəlkə dəyişərək rol
xoş sözlərlə bir daha.
Tüpurüm ki, lüt qalıb şah!
Lüt-üryandı ilahə...

Pəncərənin önündə
durub ağcaqayınlar
çılpaq istedad kimi.
Lüt-üryəndi Rusiya!

Və tənha bir qadın da
nimçələri sındırır
bir qaz piletəsinin
əbədi işığında.

Və çırpınır bir küncdə
siqaret tüstüsündə
bir aktyor taleyi! –
tənha çılpaq ilahə.

TELEDUA

Qeyb olma min illiyə,
yarım saatlıq da heç yana getmə...
Yenə qayıdarsan min ildən sonra,
Amma sənın şamın
yanacaq hələ.

Qeyb olma ömrümdən,
nə hirslənib yox ol, nə də qəfildən.
Hər şey itə bilər.
Təkcə sən onlardan deyilsən,
heç nəyə bənzəmə,
itmə ilim-ilim.

Ömürlük itə bilməz
bizdəki xeyirxahlıq,
yox olmaz
ikilikdə uçduğumuz təyyarə,
biz uçuruq uçuruq,
biz hamımız uçuruq.

Biz kəmərlə bağlanmış, q,
zamandan ayrı –
Sən mənım çiyinimdə mürgüləyirsən
od kimi işıq saçır ovcun,
sənın ovcun...

Qeyb olma ömrümdən,
Nə hirslənib yox ol, nə də qəfildən.
Min çıra q var,
Hər çırağın min şamı,
Amma mənə gərəkdir

Sənın, Sənın işığın.
Səni itirməyə k, təmizlik
yox olma, hər şeyin sonu çatsa da.
Onsuz da özüm də yox olsam belə
Səni qeyb olmağa qoymayacağam.
Qeyb olma.

YEVGENİ ALEKSANDROVIÇ YEVTUŞENKO

(1933)

VİCDAN ƏZABI

D.Şostakoviça

Bu əzab, uşaqdan böyüyə qədər
Hamının xəlvəti yaşar qəlbində.
Bu vicdan əzabı qərribə dərdidir,
Vardır bu əzabı çəkməyənlər də.

Bu dərd yoxsulların pəncərəsinə
Barmağın ucuyla toxunub səssiz.
Şahlarınsa uca aynabəndini
Yumruqla döyübdür... eşitmişik biz.

Bu dərd çəkmədimi böyük Puşkini
Boranlar içində duələ sarı?
Dostoyevskiyə “dustaql ol!” dedi,
Qoca Tolstoya “qaç, qurtar” barı.

Cəlladlar qərribə söz uydurublar:
Kim ki, əzab çəkir axmaqdır demək;
Bu vicdan əzabı qorxulu dərdidir...
Vicdanı ataq ki, əzab çəkməyək.

Fəqət bu əzabın haray səsini
Cəlladlar hər axşam eşidib qorxur.
Bu vicdan əzabı mənfur əzabdır,
Onların qəlbinə yol tapdı axır.

O kəs ki, həmişə yalan söyləyər,
Yoxdur o kəsdə ki, nə namus, nə ar, –
Onun vicdanı da olmasa əgər,
Vicdan əzabı var, yenə, mütləq var.

İşıqlı dünyada, qoca dünyada
Onsuz da günahsız adam yox ikən;
Kim isə düşünür: Nə etmişəm ki,
Dünyanı təzədən bölməliyəm mən.

Nə yeni Romaya yoxdur gümanım,
Nə hər peyğəmbərə mən aldanmaram.
Nə yaradırsınız – mənim inamım,
Nə yaradırıqsa heç vaxt danmaram.

Öpürəm ilhamın yorğun əlini,
Bu ki, ümitsizlik sahilidir, dur!
Bu vicdan əzabı işıqlı dərdidir,
Mənim son ümidim, pənahım odur.

SONUNCU XAHİŞ

Bir də heç vaxt başqa rəhbər
Lazım deyil bizə daha.
Mın il öncə biri vardı,
Onu da çəkdik çarmıxa.

Kim necə kefi istəyir
Qəh-qəh çəksin, gülsün mənə.
Bircə xahişim var, ancaq
Qoymayın məni ölməyə.

Hər gün qorxuram yox olam
Səhərin ilk işığıtək.
Dua edirəm dünyanın
Ən günahkar uşağıtək.

Qorxduğumçün bağışlayın,
Görün düşmüşəm nə kökə.
Ölmək istəmirəm belə
Dərəbəylik bir ölkədə.

Gözəllərdən də bir yolluq
Əlimi üzə bilmərəm.
Mən bu dünyadan getməyə
Sadəcə, dözə bilmərəm.

Heç nə istəmirəm başqa,
Nə daş-qaş, nə medal, orden.
Bircə xahişim var ancaq
Ölüm çıxıb getsin ordan.

Köhnə bir dəftərdə qalan
Bir yasəmən ətritək.
Dəhşətdən dəhşətdi mənə
Bu dünyanı itirmək.

Bizi qoparıb dünyadan
Allah da batır günaha.
Bir kimsə ölməsin daha,
Allah insaf ver Allaha.

HARDA DƏRD VAR

Yas yerinə gələn hər təzə arvad
Əliylə üzünü gizləyər, toxtar.
Sonra döşəməni yuyarlar onlar,
Yuduqca ağrıdan inlər taxtalar.

Əlində taxtanın tilişkiləri,
Don vurub əyilmiş dodağı odda.
Biri qırıq-qırıq söylədi mənə:
Harda dərd var təmiz olmalı orda.

Şam ağaclarının başına dönüb,
Dolanarlar onlar yıxılanacan.
Hər tale Tanrıdan yaranan kimi,
Neçə dağ yaradar hər dərddən hər can.

Girib çıxılmaz çirklənirik hey,
Girib çirкли dərdlər, qəmlər əkirik.
Qəmi əvəz edib qəzəblə, kinlə,
Qəmi də çirklədiyib sonra çəkirik.

Heç vaxt çirkləndirmə Vətəni qanla,
Yansan da təmiz yan alovda, odda.
Unutma o arvad dediyi sözü:
Harda dərd var təmiz olmalı orda.

QAR ƏLƏNİR ASTA-ASTA

Qar ələnir asta-asta,
Naxışlana-naxışlana.
Yaşayasan bu dünyada...
Hayıf, ömür yetir sona.

Gedənlərin qərib ruhu
Üfüqlərdə hey dolanır.
Yağan qartək bəyaz yuxu
Yerdən qalxıb havalanır.

Qar ələnir aram-aram,
Mən də bir gün getsəm, nə qəm.
Nə ölümdən xoflanmam,
Nə ölməzlik ölüsüyəm.

Xam xəyala uymaram mən,
Nə ulduzam, nə asıman.
Qayıtmazlar son mənəzildən
Heç bir zaman, heç bir zaman.

Düşünürəm, fəqir bəndə, –
Bəs kim idim, nəçi idim,
Bu tələsik ömür-gündə
Canından çox nəyi sevdim?

Rusiyanı sevmişəm mən,
Var canımla... ağ qarını,
Gah uyuyan, gah kükrəyən,
Coşub daşan çaylarını.

Puşkinini, Stenkasını,
Ağcaqayının nazımı,
Tüstülənən ocaqları,
Dünya görmüş qocaları.

Ağrısam da, acısam da,
Ağlamadım için-için,
Hər təhər yaşasam da,
Yaşamışam vətən üçün.

Çox üzsə də düşüncələr,
Bir ümidlə yol yormuşam.
Heç olmazsa zərrə qədər
Rusiyama yarımışam.

Unutsa da vətən məni,
Silinsəm də yaddaşından,
Təki yaşatsın vətəni
Fələk özü zaman-zaman.

Qar ələnim atək-ətək,
Zaval yoxdur yağın qara.
Puşkin vaxtı olduğutək
Yağacaqdır məndən sonra.

Qar ələnim asta-asta,
Qar ələnim həzin-həzi.

İtəcəkdir qar altında
Mənim izim, sənin izin.

Ölməzliyə söz gəlincə,
Bircə budur umacağım:
Ana vətən var olunca
Onunla var olacağım.

NAZİM ÜRƏYİ

Yalan həqiqətlər yorar qəlbimi,
Sıxma-boğmalardan dəng olar başım.
Yadıma salaram kürən Nazimi,
Onun kal səsini: “Salam, kardaşım...
Niyə sallamısan yenə burnunu?
Poeman dayanıb? Dartarıq, gedər.
Pul yoxdur? Taparıq bir təhər onu,
Qız yoxdur? Ona da əlimiz yetər...”
Fəqət öz üzünə enərdi kölgə,
Əzabla düşərdi söz qırıq-qırıq:
“Hər şey yerindədir ürəkdən özgə,
Neçə ki, ağrıyır, deməli sağıq...”
Şeir bir çoxuna pərdədir, rəngdir,
Bəzinə dükandır, müftə yeməkdir.
Onun kiminəsə nə rəng, nə var-yox,
Ürəyini deşən iti oxdur, ox.
Bəli, ağrıyırdı onun ürəyi,
Od tutub yanırdı çiyni, kürəyi.
Bir dəfə, o qədər inanmasa da,
Mehriban həkimi tapşırırdı mənə:
“Kəskin mövzuları salmayın yada,
Dəyməyin Nazimin siz ürəyinə...”
Nə oldu səyiniz, sadələvh həkim?
Gedəni yolundan kim qaytarıb, kim?!
O, daha oyanmaz, əbədi yatır.
Lakin... bitişərək yenə o ürək

Öləndən sonra da ağrımaqdadır.
Qəlbimdə ağrılır ağrılarım,
Ağrılır dərdinə o, rusun, türkün –
Kim ki, Nazim kimi yetməyib kama,
Azadlıqda məhbəs çəkənlər üçün.
Belə nazlandırır Nazimi zindan
Pozub təbabətin qanunlarını.
Ağrılır - biz qorxub titrəyən zaman,
Ağrılır key görüb o, həmkarını,
Ağrılır onun tək: “Xoş gördük, kardaş...”
Qoy biz də sarsılaq, keçirək təlaş,
Biz də dost yolunda dayanaq mətin,
Qoy ağrısın, sancsın ürəklərimiz,
Təki ağrıməsın qəlbi Nazimin!

ANATOLİ KONSTANTİNOVİÇ PEREDREYEV

(1934–1987)

KÜLƏK

Tarlaların üstüylə külək qovur buludu,
Necə qaçır, gör, yerdə kölgə kölgə dalınca.
İndi çayın sinəsi dalğalarla dolurdu,
Sanki sahil də qaçır dalğaların yanınca.

Çöllər qaçır at kimi – yalmanı ot dalğası...
Yerindən tərpedibdi külək düzü-dünyanı!
Ətrafdakı hay-küyə diqqətlə qulaq asıb,
Odur, qoca pələndə da qaçmaq üçün boylanır.

Bütün günü küləyin kələyinə uyararaq
Haray çəkib hıçqırır acı-acı, təbiət.
Elə bil, bu küləkdə qara-qorxu duyaraq
Baş götürüb harasa qaçır, qaçır təbiət.

* * *

Bu şəhər tərpedən-dırmağa sirdi...
Oğulsan özünü itirmə burda.
Təzə də, köhnə də onunçün birdi,
Fikrinə başqa şey gətirmə burda.

Adamın ağlını başından alır,
Elə bil heç yoxdu, əvvəli, sonu...
Nə sənin özünə məəttəl qalır,
Nə sözlə sarsıda bilərsən onu.

Söndürür qoynunda gur həvəsləri,
Qoynunda nə qədər arzular solur.
Sancılar beyninə təkər səsləri,
Sükutdan ötəri gözlərin dolur.

Quşlar başın üstə haray qoparır,
Eh, bircə anlığa olsa da barı –
Nə yaxşı, arabir çəkib aparır
Sənin xəyalını düzlərə doğru.

DÜZ

Çəkib əzabımı bütün yolboyu,
Çıxmamış canımdan gündüzü ağrı.
Hay-küylü şəhəri arxada qoyub,
Üz tutdum qaranlıq bir düzə doğru.

Əvvəl özüm oldum, bir də öz başım...
Dağıdıb qəlbimi bürüyən çəni.
Birdən, hər tərəfdən çağlayıb-daşıb,
Musiqi səsləri titrətdi məni.

Yayıla-yayıla çəmənə, çölə
Məni səslədikcə səslə dalğalar,
Birdən anladım ki, dünyada hələ
Ay da var, düz də var, sakitlik də var.

Birdən anladım ki, burda mən naşı –
Özünə xoş gəlir quşun da səsi.
Otun da, kolun da gözü qamaşır,
Düşdükcə üstünə ayın şöləsi.

Gəlib çatan kimi bu ayılı düzə,
Gəzdikcə bu düzü hey ağır-ağır,
Gördüm ki, ağaclar durub üz-üzə,
Məni görməsə də, hey mənə baxır.

Ayın işığından qorxub qaranlıq...
Ətrafda nə varsa canlanıb hərdən.
Dirənib üzümə baxır bir anlıq,
Sonra birdən-birə gizlənir məndən.

* * *

Bax, bu da doğma yerlər! –
Mənim qulaq dincliyim...
Görən, düzmü deyirlər,
İtib-batdı gəncliyim?!

Dolaşaraq bayaqdan
Yaşıl bağlar boyunca, –
Yarpaqların səsinə
Dinləyirəm doyunca.

Əldən-ayaqdan uzaq
Bu qənirsiz guşədə, –
Mənim gəncliyim haqda
Pıçıldayır meşə də...

Eşitdim doğma səsi
Gül-çiçəklər ardından.
...Yox! Mən burda heç kəsin
Çıxmamışam yadından!..

VASİLİ İVANOVIÇ KAZANTSEV

(1935)

BORODİNO DÖYÜŞÜNƏ BİR GECƏ QALMIŞ

Susur ulduzlar da hey baxa-baxa,
Meşə də səsinə içinə salıb.
Bu qədim torpağın taleyi daha
Könüllü qoşundan asılı qalıb.

Ocaqlar sönsə də kəsilmir səslər,
Hərənin bir fikir gözür başında;
Niyə ölməyini bilməyən əsgər
Bilir ki, öləcək cavan yaşında.

Başının üstündə guruldayan göy,
Boynunda vurnuxan sərsəri külək,
Bayaqdan yazığa qandırır ki hey
O, səhər döyüşdə mütləq öləcək!

...Obaşdan od tutdu çöldə hər yanı!
...Yazığın torpağa süzüldü qanı!

UŞAQLIQ BALLADASI

Nurlu tarlalarda tüstü buruldu,
Çaylar gah bulandı, gah da duruldu.
Çöldə qar əridi, pəlçiq qurudu,
Kartofun əkilmək vaxtı yetişir.

Dəyişdi çəmənin, çölün havası,
Tökdü zəhləmizi milçək avazı.
Görək innən belə çökilsin nazı, –
Kartofun yarpağı tamam bürüşür.

Səhərin gözündə qatı çən-duman,
Bu gündən sabaha qalmayıb güman.
Qalıb çöldə-çösdə batır, ay aman! –
Kartofun yığılmaq vaxtı ötüşür.

Həftələr ötüşdü, aylar dolandı,
Daha yavaş-yavaş hava bulandı.
Mətbəxdən iy gəldi, ağzım sulandı;
Deyəsən, qazanda dəm kartof bişir.

UÇUŞ

Yox, yox! Bircə dəfə mənşən bəsindi...
Elə ki, matoru od-alov saçır.
Bir anlıq karıxıb öz gur səsindən –
Əvvəlcə torpağın üstüylə qaçır.

Sonra birdən-birə quş kimi süzüb,
Yerdən aralanar o hamar göydə.
Bax, onda düşünə bilməzsən, düzü:
– Heç zaman mən uça bilmərəm göydə.

Elə ki, arada yerə göz qoydun,
Elə ki, boylandın sən elə-belə.
Görərsən, yer hələ dərin quyudu,
Görərsən, yer sənə yaxındı hələ.

Beləcə bir az da yuxarı qalxsın
Qəlbinə bir qürür hissi bəzəyər.
Arada çevrilib aşağı baxsan,
Çaylar da gözündə sapa bənzəyər.

Duyduqca göylərə ucaldığımı
Sevinə-sevinə deyib-gülərsən.
...Uçub-uçmamağı bacardığımı
Onda anlayarsan, onda bilərsən.

* * *

Başını yere dikib,
Fikirləşir hələ ki...
Hirsindən-hikkəsindən
Üz-gözünü əyəcək.

Bax, bu saat qalxaraq,
Düz gözüne baxaraq,
Bu dəfə o adama
Ta dişinin dibindən
Çıxanları deyəcək!

* * *

Daha qaş qaralır, daha axşamdı,
Daha kənd tərəfdə yandı işıqlar.
Birdən ürəyinə bir şübhə damdı:
Görəsən, qorxmur ki, evdə uşaqlar?

Yatıbmı, görəsən, balaca çağa?..
Bayaqdan başına alıb səsini.
Yolboyu özünü didən sağsağan
Bir az da artırdı bu şübhəsini.

Birdən uşaqlara bir şey olar ha!
Köksündən dəhşətli bir duyğu qalxdı.
Özünü saxlaya bilmədi daha,
Dəmcilər gözündən sel kimi axdı.

Boğazı qurudu, rəngi saraldı,
Nə qədər çalışdı qaça bilmədi.

Başı dumanlandı, gözü qaraldı,
Söyüdü küknardan seçə bilmədi.

Evə çatanacan qan-tərə batdı,
Törtəmiz tükəndi qalan gücü də...
İlahi! Balalar sağ-salamatdı –
Sevincdən atılıb-düşür üçü də!

Az qala getmişdi ana özündən...
Hiçqıra-hıçqıra dar axşamüstü.
Əvvəl bircə-bircə öpüb üzündən,
Sonra uşaqların boyunu süzdü.

Hələ də gözündən süzülürdü yaş,
Ürəyi guphagup vururdu hələ.
...Bayaq keçirdiyi dəhşətli tələş,
Ananın canında dururdu hələ.

DAĞ ÇAYI

– Nədir səsindəki bu hirs, həyəcan?
Bir toxta, özünü ələ al, ələ.
Bu işi görəndə can qalarmı, can,
Bu işi bircə sən görübsən hələ.

– Məni başa salın, anladın barı,
Görüm hansı işi tutmuşam axı?!
– O boyda qranit qayanı yarıb,
Ta əldən-ayaqdan salmışan dağı.

– Əşi, bu nə sözdü? Nə qaya, nə dağ...
Mən başqa səbəbdən belə çuşuram.
Üz tutub dənizə axıram anca.;
Mən ancaq dənizə nəğmə çuşuram.

NİKOLAY MİXAYLOVİÇ RUBTSOV

(1936–1971)

* * *

Ulduzlardan nur yağır
Evimizə bayaqdan.
Sonam da fağır-fağır
Su daşıyır bulaqdan.

Ləpə döyüb, tərpedən –
Qayığım çürüməkdə...
Qıpqırmızı, tər bədən
Güllərim solub ləkdə.

Obaşdan oyanaram:
Söz vermişəm bu gecə;
Söyüdlərin baş-başa
Verdikləri yerdəcə –

Özüm çəkib qayığımı,
Özümə gün ağlaram...

KƏND AXŞAMLARI

Pəncərəmi tərpedər
Ulduzların nəfəsi...
Toranlaşan çöldəşə
Baş qoşmayıb heç nəyə –
Axşam-axşam ucalar
Bildirçinin nəğməsi.
Bir də ki,

Çidarlanmış
Hərın atlar kişnəyər.
Mən yüyəni götürüb
Yollanaram ilxıya,
Qızılyallı kəhərli
Bircə anda taparam.
Haram qatıb
Otların
Gözündəki yuxuya –
Çəmənlərin içiyə
Qonşu kəndə çaparam.
Qoy özilsin çiçəklər
Atın dırnağı altda,
Diksinən söyüdlərin
Qəddini əysin kədər.
Belə anda
Gözümdə
Şirinləşər həyat da
Bir qızla görüşümdən
Duyduğum sevinc qədər.
Kəndistanda hər şeyi
Mən sevirəm əzəldən.
Damarımda qanı da
Bu məhəbbət isidir.
Həmişə axşamüstü
Qəlbimi də nazildən –
Atların kişnərtisi,
Bildirçinin səsidir...

KOMA

Yadımdadır o qocanın koması,
Gecə-gündüz tüstülənir sobası...
O komada qarısıyla baş-başa
Sinə gərüb isti yaya, sört qışa.

Taleyindən küsmədikcə heç qarı –
Sınmayıbdı qocanın da vüqarı.
İldən-ilə çoxalsa da külfəti,
Azalmayıb komasına ülfəti.
Amma oğlu çəkə-çəkə özünü,
Üfüqlərə zilləyibdi gözünü;
Kəlməbaşı kənd-kəsəyi pisləyir,
Hey, şəhərə köçüb getmək istəyir...

YURDUMDA BİR AXŞAM

Palıd pıçıldamır. Susur sular da.
Qaranlıq önündə hər şey baş əyib.
Elə sakitlikdi, elə bil burda –
Təbiət ömründə qüssələnməyib.

Elə sakitlikdi, elə bil, burda –
Təbiət qurmayıb bir yol yasını;
Külək tərپətməyib suyu nohurda, –
Didməyib həyətdə ot tayasını...

Qaranlıq çökdükcə torpağa, suya –
Yaxamdan əl çəkdi yenə qəm, kədər,
Həm də öz-özümə düşündüm, guya –
Bir də sarsılmaram mən zərrə qədər.

Qovub gözlərimdən şirin yuxunu,
Tərپədid qəlbimdə uyuyan simi, –
Bu vaxt bir duyğu da sardı ruhumu;
Ətrafı bürüyən Ay nuru kimi.

Yuxulu bir quş da çağırır hərdən...
Mən də yuvasına qayıdan quşam.
Ötdümü, ömürtək qayıtmaz bir də:
Barı, qoy uzansın bu sakit axşam.

BELLA AXATOVNA AXMADULİNA

(1937)

* * *

Bizim küçəmizdən,
illərdən bəri
Dostlar keçib gedir...
Bəlkələr qalır...
Qalır qulağında addım səsləri,
Bir də pəncərəmdə kölgələr qalır.

Necə amansızsan, tənhalıq, necə!..
Əldə – dəmir pərgar,
ilhama gələr,
Heç nəyə baxmadan, hər gün, hər gecə
Çevrələr cızarsan, soyuq çevrələr...

Nə durmusan, məni harayla yenə;
Sevib oxşadığın, əzizlədiyin
Ərköyün balan tək sığınım sənə –
Soyuq nəfəsini üzümdə duyum.

Məşə sükutunda güc ver dizimə,
Yol gedim,
özümə bir şeir deyim.
Tənha bir yarpağı sürtüm üzümə,
Əriyim qoynunda yetim təkliyin...

Sənin kitabxana səssizliyində
Unudum hər şeyi... özümü belə...
Konsert səssizliyin qoy qalsın məndə,
Xəyal tənhalıqla versin əl-ələ.

Onda sirli dünya gəlməz eynimə,
Hər şey yavaş-yavaş tutar yerini.
Təbiət söykənər mənim çiynimə,
Açar bircə-bircə sehlərini.

Onda yuxu kimi illərdən bəri
Gecəni isladan göz yaşlarında,
Zülmətdə,
zillətdə,
nə bilim nədə
Mənim dostlarımın doğma üzləri
Görünər, yox olar xəyal içində...

* * *

Bir gün qapın döyüləndə
Deyəcəksən: Kimdir gələn?
Deyəcəyəm: Aç görüm,
Tanımadın? Mənəm, mən...
Görəcəyəm, qocalıbsan,
Düşüb arıq çiyinlərin...

Qoşa yarpaq olmuşuq
Bir ağac budağında.
Qocalmağa haqqın yox
Mənsiz öz otağında.

Eh, səni danlamağa
Gəlməmişəm mən bura;
Gəlmişəm ki, anlayasan –
Yollar məni götürməz,
Bel bağlama yollara...

Görürsənmi, mən avara
Çarpayının başına, –
Şəkil çəkdi divara
Narını karandaşla.

Bu zavallı insancığaz
Həyəcandan əsir tir-tir...
Çəkdim ki, sən acıqlanıb
Soruşasan: Bu kimdir?..

Mən də gülüb ürəkdən
Deyərəm: Ay zavallı,
Şəkildəki mənəm, mən, –
Gülməli, ağlamalı...

Kövrəlib bu zarafatdan
Biz ağlayaq doyunca...
Nə mən yersiz danlayım,
Nə də sən vaxtsız qocal.

Sən Allah, sus, danışma,
Ürək niyə oxlansın?
Hərdən bizim yerimizə
Divardakı insancığaz
Baxıb gülsün, ağlasın...

* * *

Səsimi apardılar,
Yaman sızlayır yeri.
Ürəyimdə bir qəhər var –
İtirilmiş səs qəhəri.

...Hər şey gəlir əlindən,
Nə güclüsen, mart ayı!
Mənim ürəyim indi –
Ölü sözlər alay.

Oxu, deyir, car çəkərək,
Uçurum da, ağac da.
Qışqırıram qulun tək,
Səsim çıxmır, nə fayda!

Ürək neyləsin, axı
Yoxdur bircə kəlməsə...
Tək ilhamdan nə çıxar,
Sözlər kara gəlməsə.

Boğuluram, yaxamı aç,
Dəli ilham, qaçaq söz!
Qara bürünmüş ağac,
Günahkaram, bir az döz...

Sözlər məndən küsüb deyə,
Çırpınıram hələlik.
O ağaca, o dərəyə,
O yağışa, o küləyə
Qarışırım birdəfəlik.

Qarışırım, yazaram
Bir gün ilham gələndə.
Ömrümdə bir duyğulu,
Qərrib axşam gələndə.

Lal olmuşam, mart ayı!
Sizdən bir xahişim var:
Mənə nəgmə oxuyun,
Məndən sonra, ağaclar!..

VLADİMİR SEMYONOVİÇ VISOTSKI

(1938–1980)

ZİRVƏYƏ QALXANDA

Böyrün-başın sal buzlarla doludu,
Hələ gözün zirvəni də pis görər.
Dağlar yatır uda-uda buludu,
Dağlar yatır qar püskürə-püskürə.

Duyuq düşsə çəkməz səndən gözünü,
Gərnəşərək üfük boyu qol açar.
Görməzliyə qoyar əvvəl özünü,
Əvvəl-əvvəl özü sənə yol açar.

Bir gədikdə düşmən kimi qarşılar,
Dağlar bilir sən onlara bəlasan.
Yolun üstə qar uçqunu aşırar,
Qəfildəncə karıxarsan, qalarsan.

Yalvararsan-yaxararsan küləyə
Ki, səsini hara gəldi hey yaya.
Qayaları səsləyərsən köməyə,
Harayına haray verər bir qaya.

Gədik üçün girişəndə davaya,
Dağlar hər bir addımını izləyər.
Qar uçqunu sovurulanda havaya,
Qaya səni arxasında gizləyər.

Eh, arxanca nə desələr, yalandı!
Nahaq yerə əsəblərin gərilər.

Buz əriyər sən zirvəni alanda, –
Duman tültek ayağına sərilər.

Əgər ölsən bir qayadan sən aşıb,
Onda dağlar kövrələcək, dolacaq.
Sən məskənin – bir dərənin ağışu,
Başdaşınsa zirvə özü olacaq.

* * *

Ürəyimdə bir ağrı var, bir ağrı;
Xoş günlərim daha şirin yuxudu.
Eh, böyüklər hüzuruna çağırıb, –
Mənə hər gün “Qurd ovu”nu oxudur.

Bu yaxında “Qurd ovu”nu taparaq,
Bir yoldaş da hey kükrəyib-çağladı.
Qaç-a-qaça evə gəlib, çaparaq –
Pəncərəni möhkəm-möhkəm bağladı.

Qəzəbindən, hikkəsindən tərleyib,
Ürəyində zülüm-zülüm inlədi.
Barmağını düymə üstə hərəyib,
Kirimişcə səsyazanı dinlədi.

Xırıltıdan anlamayıb son sözü,
Külfətini tez köməyə çağırdı.
Lap axırda inadından əl üzüb,
Qəfildəncə dəli kimi bağırdı.

Əli birdən telefona uzanıb,
Zəng vurdu ki: Tez axtarıb, arayın;
Mən bilmirəm, “Qurd ovu”nu yazanı –
Günü sabah hüzuruma yollayın!
Mən də getdim boğazımı yaşlayıb;
Əsəbimi başqa nə cür ovudum?!
Qapısından girən kimi

Başlayıb –
Axıracan “Qurd ovu”nu oxudum.
Zəngdən sonra dilxor olub külfəti,
Yəqin evdə ağıl qoyub başına, –
Eh, bəlkə də tapşırımdı lap qəti
Ki, şairi adam kimi qarşıla!

Bir stəkan araq süzüb özünə
Deyindi ki: Sən yolunu azmısan.
Barmağımı soxaram ha gözünə!
Bu şerini elə məndən yazmısan...

Yaşayıram hey döyüke-döyüke,
Zəng səsləri məni yaman qorxudur.
Hüzuruna çağırtdırıb böyükler,
Mənə hər gün “Qurd ovu”nu oxudur.

* * *

Lap az qalib döyüşə,
Tanklar düşəcək işə,
Top-tüfənglər dinəcək, partlayacaq qumbara.
Yanaşaraq səngərə,
Cavanca bir əsgərə
Balaca zərf uzatdı poçtalyon bu ara.

Məktub gəlsə anadan,
Ya sevgili sonadan,
Əsgər elə bilər ki, yoxdu dava-şava da.
Elə ki zərfi açdı,
O saat rəngi qaçdı;
Oğlan elə bildi ki, tutqunlaşdı hava da.

İnanmadı gözünə:
“Toxtaqlıq ver özünə!
Məndən sənə yar olmaz...” məktub bitdi. Vəssalam
Aşağıda naxışla

Yazmışdı ki: "Bağışla!"
Bilmirdim ki, bu qədər gözləri yolda qallam.

Oğlan birdən çığırdı,
Poçtalyonu çağırdı:
Bilirsənmi neylədin? Necə çəkim bu dərdi?
Yaraladın sən, axı
Məni döyüşqabağı.
Gətirdiyin bu məktub güllədən də betərdi!
Çiyində avtomatı,
Dolaşıb addım-addım,
Səngər boyu elə hey qıy-qışqırq qopardı.
İlk qəlpəyə tuş olub,
Yıxıldı bihuş olub,
Əlindəki məktubu külək alıb apardı.

O, DÖYÜŞDƏN QAYITMADI

Hava elə safdı ki, heç nə olmayıb guya,
Təbiətin bu halı ürəyimə yatmadı.
Niyə hayan olmayıb göy meşəyə, lal suya?
Dostum dünən döyüşdən salamat qayıtmadı.

Gah o məndən incidi, gah da mən ondan küsdüm,
Bəzən lap səhərəcən tasamız da yatmadı.
Kim haqlıdı, kim haqsız – daha əlimi üzdüüm,
Çünki dünən döyüşdən o geri qayıtmadı.

Özgələrdən danışib mənə dinclik verməzdi,
Bəs niyə səhər məni yuxudan ayıltmadı?
Obaşdan duran kimi gözlərim onu gəzdi,
Ah! O dünən döyüşdən salamat qayıtmadı.

Mən hardan biləydim ki, onu ölüm güdüdü?!
Yox, nəfəsim qaraldı, yox, yox, havam çatmadı...

Sinəmədəki tonqalı sanki külək söndürdü,
Elə ki o, döyüşdən salamat qayıtmadı.

Yaz havası günəşdən bom-bolluca nur əmir,
Eh, görəsən yaddaşı kimləri yanıltmadı:
– Bir papiros ver çəkim! –
Nə səs gəldi, nə səmir,
o dünənki döyüşdən salamat qayıtmadı.
Yox, yox! Bizim ölümlər bizi qoymazlar darda,
Bizdə həlak olan da... yox, keşikdə dayanır!
Elə buna görə də meşələr-zad baharda
Göyləri əks edərək göy rənginə boyanır...

İki nəfər idik biz dünənəcən, düz iki,
O, mənə hayan idi, mən isə ona hayan.
Onun vaxtı yatsa da, mənə elə gəlir ki,
Mən özüməm, mən özüm, döyüşdən qayıtmayan.

İOSİF ALEKSANDROVIÇ BRODSKI

(1940-1996)

GÖRƏSƏN KÜLƏYƏ NƏ DEYİR KOLLAR

Görəsən küləyə nə deyir kollar,
yoxsa yarpaqdan kasıbsan?
Onların dili asan anlaşılır,
biz isə duymarıq amma.
Örtüb cingilti səsini vedrənin
cır-cırla səslənən kətil. –
Bu gün sən güclüsən. Amma dünəni
yada sal, belə əsmirdin.
Küləkse onlara – Qarşıda qışdır!
Yaxşı da qorxutma bizi
Kim bilir bəlkə də ağıl azalır!
Sevmək, çox sevmək gerekdi!
Axşamın toranı canını lərzəyə
gətirir mənim daxmamın...

Onların söhbəti gəlməz kəlməyə,
çünki bu axşam yalnızam.

ODİSSEY TELEMAKA

Mənim Telemakım, Troya savaşı
bitib. Qalib kimdir, xatırlamıram.
Yunanlar olmalı: bunca ölünü
Atıb evə dönər yalnız yunanlar.
Amma ki, düzü bu evə aparan

yol da uzun oldu həddindən artıq,
elə bil Poseydon, biz oralarda
vaxtı qeyb edəndə uzatmış yolu.
Mənə aydın deyil hardayam indi,
qarşımdakı nədir. Çirkli bir ada,
kollar, tikililər, donuz xor-xoru,
alaq basmış bağça, yad bir şahzadə,
ələf, daş-kəsək, əzizim Telmak,
bənzer bir-birinə bütün adalar
əgər uzun vaxtdı dənizdəsənsə;
ağlın da qarışır dalğa sayraq,
üfüqlə çirkələnən gözün yaşarar
və suyun kütləsi kar edər səni.
Bilmirəm nə ilə qurtardı dava,
İndi neçə yaşın olar, bilmirəm.

Mənim Telemakım, böyü, böyük ol,
Yalnız Tanrı bilir görüşərikmi?
Bir zaman qarşında buynuz tutduğum
sən artıq o vaxtkı körpə deyilsən.
Palamed qoymadı, ayrılmazdıq biz.
Amma ki, bəlkə də o da haqlıdı:
Edip mərazindən azadsan mənsiz,
Mənim Telemakım səfədi yuxun da.

ZƏVVARLAR

Yollara çıxıblar yenə zəvvarlar,
Arxada qalırlar meydanlar, tapınaqlar,
Arxada qalırlar böyük bazarlar,
Kədərlər, şəhərlər, Məkkə, Romalar,
Qızmar günəş altında hər gün qaralar,
Yorulmaz zəvvarlar, yazıq zəvvarlar,
Şikəstlər, topallar, korlar, donqarlar,
Ayağı yalınlar, aclar, çılpaqlar,

Gözlərində sönər qəmli qürublar,
Qəlblərində şəfəq hər gün oyanar,
Yollara düşübdü yenə zəvvarlar.
Arxada qalırlar çöllər, səhralar,
Başları üstündə ulduzlar yanar.
Hardasa oxuyur onlarçün quşlar,
Bir gün boşalacaq, bir gün dolacaq,
Dünya bax belədir, belə qalacaq.
Dünyada əbədi budur qalanlar:
Ümidlər, vədlər, sözlər, yalanlar,
Dünyanı dərk edən bəlkə olacaq,
Amma dünya sonsuz, sonsuz qalacaq.

Odur ki, mənası yoxdur, ey İnsan,
Özünə, Allaha yada inansan.
Onu bil insana sonunda qalar
Yalnız aldanışlar, bir də ki, yollar.
Günəş tülü edib, qürub edəcək,
Zəvvarlar yenə bu yolu gedəcək.

Şairtək dünyanı tərənnüm edək,
Əsgərtək torpağın altına gedək.

Torpağa gömülməkçün, getmərim bir ölkəyə,
Vasilyev adasına gələcəyəm ölməyə –
Biganə vətənimə üzümü söykəyərək
Yaşanmamış həyatı xatırlayan adamtək.
Bir-bir salacam yada
Bu küçə, bu döngə, bu ev, bu ada.
Qulağıma bir səs birdən gələcək
Əlvida, ey dostum, sağ ol, əlvida.

YURİ POLİKARPOVIÇ KUZNETSOV

(1941-2003)

NİZAMİNİN KÖLGƏSİ

Ucalıb göylərin yeddi qatına,
Möhtəşəm heykəli göyləri dəlib.
Ulu Nizamının ziyarətinə
Bütün yer üzündən şairlər gəlib.

Hamı heyrətindən duruxub, çaşıb,
Hamı heyrətindən xəyala dalıb:
Yerdə Nizamının qəbrinin daşı,
Yerdə Nizamının kölgəsi qalıb.

Mən də ziyarətə gələnin biri,
Onlardan biriyəm elə mən özüm.
Mənim də heyrətdən tutulub dilim,
Mənim də heyrətdən qamaşır gözüm.

Haçan Nizamini öysə qələmim,
Çoxları hirsələnib, dizinə döyüb.
Moskva dalımca deyini bə mənim,
Rusiya elə hey dalımca söyüb.

Baxdıqca od tutub alışan yerə
Qəlbimə qorxunun ləkəsi düşür.
Şairlər istidən qaynaşan yerə
Birdən, Nizamının kölgəsi düşür.

Bu boyda kölgəyə dünya yerləşər!..
Cılız kölgəmizdən sarsılıraq biz.
Nizami qəlbini açır günəşə,
Onun kölgəsinə qısılıraq biz.

Baxır maddım-maddım boynunu burub,
Hamı fağırlaşır söz ölkəsində.
Nizami günəşlə yanaşı durub,
Hamını gizləyir öz kölgəsində.

* * *

O qədər dərinəndən gəlir ki, səsi –
Sözünü nə təhər başa düşsən?!
Yoxdur bizim yerin belə nəğməsi,
Eh, mənə yamanca saldın işə, sən.

Bu nədir, üzümə zəhrimar yağır,
Nə dedin, nə əcəb yadıma düşdün?
Necə yeyim-içim daha mən fağır?
Gözlərim qaraldı, əlim üyüşdü.

Özünü ələ al, tərsliyi burax;
Di bəsdı, mənı də başa düş, anla...
Dostumdan eşidib gəlmişəm, bura,
Dostumdan eşidib gəlmişəm, vallah.

Çeynəyə-çeynəyə dodaqlarını,
Saldın gileyini yenə işə, sən;
– Mənim bu nəğməmin heç səsi varmı
Ki, hələ sözünü başa düşsən?!

* * *

Dünən bir məktubu oxuyub, susdum,
Qaldım baxa-baxa solğun kağıza.
Tay-tuş içində də yoxdu ki, dostum
Barı bu andırın vaxtını yoza.

Getdikcə dəyişir səsinin tonu,
Getdikcə ucalır naləsi, ahı...
Görən, hansı gözəl yazıbdı onu?
Görən, hansı gözəl?.. Nə bilim axı?

Sətirdən-sətirə girir min dona,
Yanıb-yaxılır ki, qəlbi daşam mən.
Bilmirəm, nə cavab yazmışam ona,
Bilmirəm, hər şeyi unutmuşam mən.

Bu da ilk sevginin pərt kağızları...
Eh, daha çoxalıb-azalmaz onlar.
Bir də xatırladım tanış qızları,
Yox! Belə məktubu yazammaz onlar.

Daha köhlənindən düşüb inadı,
Daha kiryibdi sinəmdə ürək.
Mənim tay-tuşlarım bilmir bu adı,
Eh, təzə nəsillər hardan biləcək?!

– Özünü nə yaman çəkir bu gədə?
Niyə biz deyənlə oturub-durmur?!
Mənə hədə gəlir paxıllar, hədə,
Paxıllar heç zaman halımı sormur.

Eh, onlar kimdi ki, gedib baş əyəm...
Hamısı atılıb-düşür havayı.
Mən, Yuri Kuznetsov, bircə dənəyəm,
Bəli, şair yoxdu məndən savayı!

BAL ARISI

Bu bağın bənizi lap çoxdan solub,
Yağış sularıyla sinəsi dolub.
Bəlkə bu yağış da çevrildi qara...
Yox Birdən toy tutdu ki, buludlara.
Günü görən kimi ağılı çəşdi, –
Bir giləs ağacı ağ çiçək açdı.
Eh, bircə çiçəklə açılarmı yaz?! –
Burda uşağı da aldatmaq olmaz;
Görənlər diksinib gözünü çəkdi:
– Qışın ortasında bu nə çiçəkdi?!

Amma yayılanda çiçək qoxusu,
Pətəkdə arının qaçdı yuxusu.
Gördüm o gilası puçur-puçurdu,
Yanında yuxulu arı uçurdu.

QATARDAN AÇILMIŞ VAQON

Daha gözə dəymir yol bələdçisi,
Nə qədər gəzsək də tapmadıq onu.
Yuxuya verəntək bu gecə bizi,
Qatardan açiblar guya vaqonu.

Qardaş, bu xəbərə indi gəl inan,
Böyürdən bir qatar ötdü bu dəmdə.
Budur, güllə kimi şütüdük bu an,
Biz də o qatarın gəldiyi səmtə.

Gedirik beləcə irəli, geri,
Hərdən pəncərədən boylanırıq biz.
Əşi, bu gedişin bizə nə xeyri?!
Yenə yerimizdə dayanırıq biz.

ALEKSEY MAKSİMOVIÇ PARŞIKOV

(1954)

ŞAHMATÇILAR

İki şahmatçı
bölüblər şahmat taxtasını
fikirlərin, əsəblərin, bəxtlərin
sınaq meydançasına.
Hamı neft şahının azarkeşidi,
deyirlər o, əsl kişidi,
azarkeşlik hər kəsin öz işidi,
mən azarkeşiyəm buzlar şahının.

Nə gözləmək olar neft şahından?!
Qərübədi? Heç bir şey!
Soyuq ağıl, soyuq qəlb,
bir də sonunu gören cəsarət!
Bəs onda, kimə lazımdı belə qələbə?!
Şərqə? Ya Qərbə?

Yaxşı keçib Pifaqor məktəbini
tələsmir buzlar şahı,
bilmək olmur, fikrini, mətləbini,
sakitcə gedir oyunun sonuna.

Tamaşa salonuna düzüb o,
Ural dağlarıtək zəngin qadınları,
hünərin var çıx qabağına,
salondan qadınlar
sehrli dalğalar göndəririlər
buzlar şahına,

(Qadınlar kişilərdən yaxşı bacarırlar belə işləri)
 Odur bax, cürbəcür işarələr.
 Parıldayan dırnaqların qalxıb-düşməsi
 Topla atın yerdəyişməsi deməkdi.
 Ehtiyatlı ol, şahın təkdi!
 Mənimki radio dalğalarıda,
 Neft şahının uduzmağıdı onların uzunluğu.

Arxayın oynayır buzlar şahı,
 Arxasında vəziri, vəkili,
 Hesablama maşınları, hakimlər,
 Heç-heçələr torpağı, ordular, sürülər.
 Mən tənha azarkeşiyəm belə şahın.

Heç kəsə oxşamır o,
 neyləsin yazıq,
 var-dövlət yığmaqdan başqa
 əlindən bir iş gəlmir.
 "Şah!" deyir qabağına çıxana
 onunçün ağzı açıq qalmış
 saxta quyusudu qara xana,
 hər fiqur, hər adam gəlir
 əlini qoyub cibinə.
 Birdən şappılıyla düşür
 Bir dərin quyuya düşəntək
 O qara xananın dibinə.

KİTABDAKILAR

<i>Tərtibçilərdən</i>	4
İqor alayı haqqında söyləmə (<i>tərc. R.Kamal</i>)	7

İvan Andreyeviç Krilov

Q artal və toyuqlar (<i>tərc. A.Şaiq</i>)	26
Qarğa və tülkü (<i>tərc. A.Şaiq</i>)	27
Cırcırma və qarınca (<i>tərc. A.Şaiq</i>)	28
Eşşək və bülbül (<i>tərc. A.Şaiq</i>)	29
Sazandalar (<i>tərc. A.Səhhət</i>)	29

Vasili Andreyeviç Jukovski

Nəğmə (<i>tərc. H.İsaxanlı</i>)	31
---	----

Aleksandr Sergeyeviç Puşkin

Çaadayevo (<i>tərc. E.Borçalı</i>)	32
"Mən də eşitmişəm, bu dünya mülkü" (<i>tərc. N.Rəfibəyli</i>)	33
"Nahaq yerə, öziz dost, fikr etdim ki, gizlədim" (<i>tərc. Ə.Əlibəyli</i>)	33
"Köhnə günahlarımçün cəza veribdir fələk" (<i>tərc. Ə.Əlibəyli</i>)	33
Xəncər (<i>tərc. Ə.Ziyatay</i>)	34
Peyğəmbər (<i>tərc. E.Borçalı</i>)	35
Stanslar (<i>tərc. B.Qasımzadə</i>)	36
Qış yolu (<i>tərc. M.Rzaquluzadə</i>)	37
Sibirə (<i>tərc. M.Rahim</i>)	38
Şair (<i>tərc. M.Dilbazi</i>)	38
Qafqaz (<i>tərc. A.Səhhət</i>)	39
"Mən sizi sevirdim: bəlkə məhəbbət" (<i>tərc. N.Rəfibəyli</i>)	40
Qusar (<i>tərc. T.Əyyubov</i>)	40
"Parlayır çöllərdə bir gümüş kimi" (<i>tərc. T.Əyyubov</i>)	44
Qış axşamı (<i>tərc. E.Borçalı</i>)	45
Şair və güruh (<i>tərc. S.Məmmədzadə</i>)	46
Mənim seçərəm (<i>tərc. S.Məmmədzadə</i>)	48

Yevgeni Vasilyeviç Baratinski

"İstedaddan kasıb, səsdən zəifəm" (<i>tərc. H.İsaxanlı</i>)	50
---	----

Fyodor İvanoviç Tyuçev	
Son məhəbbət (tərc. H.İsaxanlı)	51
"Nə qədər ağırdır son an" (tərc. H.İsaxanlı)	51
Bahar suları (tərc. H.İsaxanlı)	52
"Rusiya ağılla duyula bilməz" (tərc. H.İsaxanlı)	52

Mixail Yuryeviç Lermontov

"Yox, Bayron deyiləm, özgə bir kəsəm" (tərc. E.Borçalı)	53
Yelkən (tərc. E.Borçalı)	53
Vətən (tərc. E.Borçalı)	54
Borodino (tərc. E.Borçalı)	55
Şairin ölümü (tərc. E.Borçalı)	58
Şair (tərc. E.Borçalı)	60
Buludlar (tərc. E.Borçalı)	62
Görüş (tərc. E.Borçalı)	62
Qafqaz (tərc. E.Borçalı)	65

Yakov Petroviç Polonski

Səttar (tərc. İ.Soltan)	66
Tatar qızı (tərc. Ə.Ziyatay)	67

Afanasi Afanasyeviç Fet

"Sənə gətirdim salamlar" (tərc. H.İsaxanlı)	68
Bir toz boğanağı (tərc. Y.Savalan)	68

Nikolay Alekseyeviç Nekrasov

Biçilməmiş səhə (tərc. B.Qasımzadə)	69
Dobrolyubovun xatirəsinə (tərc. T.Əyyubov)	70
Əlvida (tərc. A.Zeynalli)	71

Valeri Yakovleviç Bryusov

Babanın sirri (tərc. K.Abdulla)	72
---------------------------------------	----

Mixail Alekseyeviç Kuzmin

Hera (tərc. K.Abdulla)	73
------------------------------	----

Aleksandr Aleksandroviç Blok

"Gecə, küçə, aptek, fənər" (tərc. Anar)	75
Şairlər (tərc. Anar)	75
Şair (tərc. E.Borçalı)	76
"Bir qız oxuyurdu kilsə xorunda" (tərc. E.Borçalı)	77

"Dünon olanlar bu gün tamam yadımdan çıxır" (tərc. E.Borçalı)	78
Yağışdan sonra (tərc. E.Borçalı)	78
Qadın (tərc. E.Borçalı)	79
"Yavaşdı nurlu külək" (tərc. E.Borçalı)	80
Qıza (tərc. E.Borçalı)	81

Velimir (Viktor Vladimiroviç) Xlebnikov

"Axı mənə nə görədi" (tərc. Anar)	82
---	----

Nikolay Stepanoviç Qumilyov

Mən və siz (tərc. V.Bayatlı)	83
Yuxu (tərc. V.Bayatlı)	84
"Qırmızı ağacdən qayığım üzər" (tərc. V.Bayatlı)	84
"Bir amerikalıya ərə gedir bu qız" (tərc. V.Bayatlı)	85
Banilər (tərc. K.Abdulla)	85
Aqamemnonun döyüşçüsü (tərc. K.Abdulla)	85

Anna Andreyevna Axmatova

"Özgülərin evində" (tərc. V.Bayatlı)	87
"Şair ruhdu tənha tək" (tərc. V.Bayatlı)	87
"Burax get bu musiqini, bu səsi" (tərc. V.Bayatlı)	87
Mart elegiyalarından (tərc. V.Bayatlı)	88
İlham pərisi (tərc. Anar)	89
"İnsan öləndə portretlərində" (tərc. Anar)	90
Kleopatra (tərc. K.Abdulla)	90

Boris Leonidoviç Pasternak

"Məşhur olmaq ayıbdı" (tərc. V.Bayatlı)	91
Hamlet (tərc. Anar)	92
"Başladığım zaman bilirdim mөгər" (tərc. Anar)	92
Qış gecəsi (tərc. Anar)	93
"Yaxşı deyil məşhur olmaq, tanınmaq" (tərc. Anar)	94
"İlham yanılarda dolanbac yolda" (tərc. M.Alim)	95
"Sən mehlə oyanan körpə budaqsan" (tərc. M.Alim)	96

Osip Emilyeviç Mandelştam

"Sənin ensiz çiyinini şallaqlarla aldırmaq" (tərc. V.Bayatlı)	97
"Sənin bu qulun üçün qorxmuram mən, İlahi" (tərc. V.Bayatlı)	97
Leninqrad (tərc. V.Bayatlı)	97
"Yuxusuzluq. Homer. Bir də tarım yelkənlər" (tərc. K.Abdulla)	98

Marina İvanovna Svetayeva	
Bloka yazılan şeirlərdən (tərc. V.Bayatlı)	99
"Alından öpmək - qəmi götürmək" (tərc. V.Bayatlı)	99
"Varlı adam, - sevdi kasıb bir qızı" (tərc. R.Rövşən)	103
1. "Sənin adın..." (tərc. R.Rövşən)	101
2. "Yatır yollar yorğunu..." (tərc. R.Rövşən)	102
"Çilik-çilik oldu aynam" (tərc. Ç.Əlioğlu)	
Axmatovaya (tərc. Ç.Əlioğlu)	
Don Juan (tərc. Ç.Əlioğlu)	

Vladimir Vladimiroviç Mayakovski	
Bakı (tərc. M.Rzaquluzadə)	104
"İkidir, yəqin ki, yatmısan artıq" (tərc. Anar)	106
"İstərdim vətənim anlasın məni" (tərc. Anar)	106
Şalvarlı bulud (tərc. R.Rövşən)	106
Anam və almanların öldürdüyü bir gecə (tərc. R.Rövşən)	108
Sizə (tərc. R.Rövşən)	110
Qulaq asın (tərc. R.Rövşən)	110
Sergey Yeseninə (tərc. R.Rövşən)	112

Sergey Aleksandroviç Yesenin	
"Mənim köhnə yaram qövr etmir hələ" (tərc. Ə.Kürçaylı)	117
"Yarım tümən üçün bir manat verən" (tərc. Ə.Kürçaylı)	118
"Sevimli Şahanə, gözəl Şahanə!" (tərc. Ə.Kürçaylı)	119
"Sən dedin ki, Sədi ancaq" (tərc. Ə.Kürçaylı)	120
"Zəfəran yurdunun fərcinə bir bax" (tərc. Ə.Kürçaylı)	121
"Hava təmiz, şəffaf, hava sərin" (tərc. Ə.Kürçaylı)	122
"Sən ey Firdovsinin gənclik vətəni" (tərc. Ə.Kürçaylı)	123
"Bəli, şair olmaq odur ki, gərək" (tərc. Ə.Kürçaylı)	124
"Qızılı telləri soyuq qəmər" (tərc. Ə.Kürçaylı)	124
"Xorasanda vardır elə qapılar" (tərc. Ə.Kürçaylı)	125
"Bir cüt qu quşudur canan əlləri" (tərc. Ə.Kürçaylı)	126
"Xorasən bağları, evləri üstə" (tərc. Ə.Kürçaylı)	127
"Dəli könül, gəl çırpınma bu qədar!" (tərc. Ə.Kürçaylı)	128
Qara adam (tərc. R.Rövşən)	129

Pavel Qriqoryeviç Antokolski	
İki həyat (tərc. T.Əyyubov)	135
Məşə yolu boyunca (tərc. R.Rza)	137
Zoya (tərc. T.Əyyubov)	138

Aleksey Sergeyeviç Surkov	
"Dar sobada odunlar" (tərc. Anar)	139

Mixail Aleksandroviç Svetlov	
Qrenada (tərc. M.Araz)	140
Sevgi (tərc. M.Araz)	143

Aleksandr Trifonoviç Tvardovski	
Yolda (tərc. T.Bayram)	144
İki dəmirçixana (tərc. T.Bayram)	149

Lev İvanoviç Oşanin	
Toydan sonra (tərc. Ə.Kərim)	155

Yevgeni Aronoviç Dolmotovski	
Azərbaycan (tərc. Ə.Ziyatay)	157

Konstantin Mixayloviç Simonov	
Açıq məktub (tərc. Ə.Kərim)	158
Gözlə, qayıdacağam (tərc. İ.İsmayilzadə)	162
Vyazmada bir ocaq (tərc. S.Məmmədzadə)	163

Boris Abramoviç Slutski	
Allah (tərc. T.Bayram)	165

Vladimir Alekseyeviç Solouxin	
"Sənə həm inanır, həm inanmıram" (tərc. A.Babayev)	166
Yuxudan oyanırkən (tərc. N.Xəzri)	167
"Cavan dost, gözirsən çəməndə, düzdə" (tərc. N.Xəzri)	168

Bulat Şalvoviç Okucava	
"Mən biliyəm, bir gün qaranlıqlardan (tərc. V.Bayatlı)	169
Roma imperiyası yıxılan vaxtı (tərc. V.Bayatlı)	169
Nəğməvari (tərc. V.Bayatlı)	170

Vladimir Nikolayeviç Sokolov	
"Qaçıb hər cür söz-sovdan" (tərc. Q.Xalid)	171
"Yox! Elə xoşbəxtlik budur, deyəsən" (tərc. Q.Xalid)	171
Oka (tərc. Q.Xalid)	172

Andrey Dmitriyeviç Demyetev	
"Ömrümün son üç gününü" (tərc. F.Sadiq)	173

Anatoli Vladimiroviç Jiqulin	
Çətin mövzu (tərc. Q.Xalid)	175
“Üşütdü qəlbimi hey üşüm-üşüm” (tərc. Q.Xalid)	175
“Tənha ququ quşu ötür uzaqda” (tərc. Q.Xalid)	176

Robert İvanoviç Rojdestvenski	
Hansı diyarda olsam... (tərc. N.Xəzri)	177
“Bəli, yaşayacağam” (tərc. N.Xəzri)	178
Nə vaxtsa (tərc. V.Bəhmənlı)	180

Andrey Andreyeviç Voznesenski	
Qarışqa (tərc. V.Bayatlı)	181
Mayakovskinin keçmiş makinaçısı Y.Yanitskayaya (tərc. V.Bayatlı)	182
Ulduz (tərc. V.Bayatlı)	183
Qraf Rezanovun ispan mahnısı (tərc. V.Bayatlı)	184
“Şair olmamaq da olar” (tərc. V.Bayatlı)	185
Siquldada payız (tərc. Anar)	185
“Mən ögey arvadınam” (tərc. A.Mirseyid)	186
Çılpaq ilahə (tərc. Ə.Kür)	187
Teledua (tərc. Ə.Kür)	188

Yevgeni Aleksandroviç Yevtuşenko	
Vicdan əzabı (tərc. F.Sadiq)	190
Sonuncu xahiş (tərc. V.Bayatlı)	191
Harda dərd var (tərc. V.Bayatlı)	192
Qar ələnlir asta-asta (tərc. S.Məmmədžadə)	193
Nazim ürəyi (tərc. Q.Qasımžadə)	195

Anatoli Konstantinoviç Peredreyev	
Külək (tərc. Q.Xalid)	197
“Bu şəhər tərədən-dırmağa sirdi...” (tərc. Q.Xalid)	197
Düz (tərc. Q.Xalid)	198
“Bax, bu da doğma yerlər” (tərc. Q.Xalid)	199

Vasili İvanoviç Kazantsev	
Borodino döyüşünə bir gecə qalmış (tərc. Q.Xalid)	200
Uşaqlıq balladası (tərc. Q.Xalid)	200
Uçuş (tərc. Q.Xalid)	201
“Başını yerə dikib” (tərc. Q.Xalid)	202
“Daha qaş qaralır. Daha axşamdı” (tərc. Q.Xalid)	202
Dağ çayı (tərc. Q.Xalid)	203

Nikolay Mixayloviç Rubtsov	
“Ulduzlardan nur yağır” (tərc. Q.Xalid)	204
Kənd axşamları (tərc. Q.Xalid)	204
Koma (tərc. Q.Xalid)	205
Yurdumda bir axşam (tərc. Q.Xalid)	206

Bella Axatovna Axmadulina	
“Bizim küçəmizdən” (tərc. İ.İsmayılzadə)	207
Bir gün, qapın döyüləndə (tərc. İ.İsmayılzadə)	208
Səsimi apardılar (tərc. İ.İsmayılzadə)	209

Vladimir Semyonoviç Vısotski	
Zirvəyə qalxanda (tərc. Q.Xalid)	211
“Ürəyimdə bir ağrı var, bir ağrı” (tərc. Q.Xalid)	212
“Lap az qalib döyüşə” (tərc. Q.Xalid)	213
O, döyüşdən qayıtmadı (tərc. Q.Xalid)	214

İosif Aleksandroviç Brodski	
Görəsən küləyə nə deyir kollar (tərc. S.Babullaoglu)	216
Odissey telemaka (tərc. S.Babullaoglu)	216
Zəvvarlar (tərc. Anar)	217
“Torpağa gömlüməkçün, getmərim bir ölkəyə” (tərc. Anar)	218

Yuri Polikarpoviç Kuznetsov	
Nizaminin kölgəsi (tərc. Q.Xalid)	219
“O qədər dərinəndən gəlir ki səsi” (tərc. Q.Xalid)	220
“Dünən bir məktubu oxuyub, susdum” (tərc. Q.Xalid)	220
Bal arısı (tərc. Q.Xalid)	221
Qatardan açılmış vaqon (tərc. Q.Xalid)	222

Aleksey Maksimoviç Parşikov	
Şahmatçılar (tərc. V.Bayatlı)	223

Buraxılışa məsul: *Umud Rəhimoğlu*
Texniki redaktor: *Mübariz Piri*
Kompyuter səhifələyicisi: *Allahverdi Kərimov*
Kompyuter operatoru: *Maral Rəisqızı*
Korrektor: *Tofiq Qaraqaya*

Yığılmağa verilmişdir 07.08.2007. Çapa imzalanmışdır 09.11.2007.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 14,5. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 221.

Kitab “PROMAT” mətbəəsində çap olunmuşdur.

W6(2)

R88

